

**T.C.
MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANA BİLİM DALI**

**ENDERUN MEKTEBİ İLE BİLİM VE SANAT
MERKEZLERİNDEKİ ÜSTÜN YETENEKLİ
ÖĞRENCİLERE VERİLEN FEN BİLİMLERİ
EĞİTİMİNİN KARŞILAŞTIRILMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Abdulkadir TUNCAY**

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Cengiz TÜYSÜZ**

Hatay-2015

**T.C.
MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANA BİLİM DALI**

**ENDERUN MEKTEBİ İLE BİLİM VE SANAT
MERKEZLERİNDEKİ ÜSTÜN YETENEKLİ
ÖĞRENCİLERE VERİLEN FEN BİLİMLERİ
EĞİTİMİNİN KARŞILAŞTIRILMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Abdulkadir TUNCAY**

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Cengiz TÜYSÜZ**

Hatay-2015

ONAY

Abdulkadir TUNCAY tarafından hazırlanan “**ENDERUN MEKTEBİ İLE BİLİM VE SANAT MERKEZLERİNDEKİ ÜSTÜN YETENEKLİ ÖĞRENCİLERE VERİLEN FEN BİLİMLERİ EĞİTİMİNİN KARŞILAŞTIRILMASI**” adlı bu çalışma jüri tarafından lisansüstü öğretim yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oybirliği / oyçokluğu ile **İLKÖĞRETİM ANA BİLİM DALINDA YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

06/08 /2015

Jüri Üyeleri	İmza
Doç. Dr. Cengiz TÜYSÜZ (Tez Danışmanı - Başkan)	
Yrd. Doç. Dr. Zafer GÜRLER (Üye)	
Yrd. Doç. Dr. Kemal Zeki ZORBAZ (Üye)	

Abdulkadir TUNCAY tarafından hazırlanan “**Enderun Mektebi ile Bilim ve Sanat Merkezlerindeki Üstün Yetenekli Öğrencilere Verilen Fen Bilimleri Eğitiminin Karşılaştırılması**” adlı tez çalışmasının yukarıda imzaları bulunana jüri üyelerince kabul edildiğini **onaylarım.**

[Doç. Dr. Ali ACARAVCI]

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Osmanlı Devleti hiç şüphesiz geçmişten günümüze devletler muvazenesinde müstesna yere sahip olmuş, yönetim ihtiyacı için kendi düşünce ve kültürü ile yetiştirdiği nitelikli bireyler ile altı yüzyılı aşkın bir süre ayakta kalmış bir devlettir.

Osmanlı imparatorluğunun ayakta kalmasında II. Murat tarafından başlatılan ve Fatih Sultan Mehmet ile sistemli hâle getirilen bir saray okulu olan Enderun Mektebi önemli bir role sahiptir. Enderun Mektebine gayr-i müslim ailelerden belli kurallar çerçevesinde devşirilen çocuklar, verilen özel eğitim ile yetiştirilmiş ve devlette önemli üst düzey kadrolarda görevlendirilmişlerdir.

Uzun yıllar ayakta kalabilen bir devlette bu okulların başarılı olduğu söylenebilir. Bu okullarda verilen eğitimin ve verilen derslerin neler olduğunun araştırılması ve günümüze ışık tutması açısından bunların irdelenmesi gerekmektedir.

Bu çalışmada Osmanlı Devleti'ni devletler muvazenesinde üst sıralara taşıyan, devlet kademelerine üstün yetenekli insanların yetiştirilmesini sağlayan bir saray okulu olan Enderun Mektebinde verilen müspet ilimlerin neler olduğu belirlenerek günümüz Bilim ve Sanat Merkezlerine ışık tutulması amaçlanmıştır.

Bu tez Yrd. Doç. Dr. Bayram ÖZER danışmanlığında başlamış, kendisinin başka bir üniversitede görevine devam etmesinden dolayı Doç. Dr. Cengiz TÜYSÜZ tarafından devam ettirilmiştir. Bu tezin hazırlanması sırasında yardımlarını esirgemeyen, tezimi yönlendiren, değerli görüşlerinden istifade ettiğim hocam, Doç. Dr. Cengiz TÜYSÜZ'e, yüksek lisans eğitimim süresince bilgi, düşünce, öneri ve yardımlarını esirgemeyen başta Yrd. Doç. Dr. Bayram ÖZER, Prof. Dr. İbrahim BİLGİN, Doç. Dr. Erdal TATAR ve eğitim fakültesindeki tüm hocalarıma, maddi manevi yardımlarını esirgemeyen değerli ailem ve eşime teşekkürlerimi sunarım.

Abdulkadir TUNCAY

ANTAKYA, 2015

**ENDERUN MEKTEBİ İLE BİLİM VE SANAT MERKEZLERİNDEKİ
ÜSTÜN YETENEKLİ ÖĞRENCİLERE VERİLEN FEN BİLİMLERİ
EĞİTİMİNİN KARŞILAŞTIRILMASI**

Abdulkadir TUNCAY

İlköğretim Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2015

Danışman: Doç. Dr. Cengiz TÜYSÜZ

ÖZET

Bu araştırmada, Enderun Mektebinde üstün yetenekli öğrencilere verilen fen bilimleri eğitimi ile günümüzde Bilim ve Sanat Merkezlerinde üstün yetenekli öğrencilere verilen fen bilimleri eğitimi arasındaki benzerlik ve farklılıkların ortaya konulması amaçlanmıştır.

Bu araştırma Enderun Mektebi ile Bilim ve Sanat Merkezlerindeki üstün yetenekli öğrencilerin eğitimini incelemeyi amaçlayan betimsel bir çalışmadır. Araştırmanın verileri tarihsel yöntemde kullanılan literatür taraması tekniği ve doküman incelemesi ile elde edilmiştir. Elde edilen veriler ışığında her iki kurumun amacı, öğrenci seçimi, öğretmen seçimi ve fen eğitim programı karşılaştırılmıştır. Karşılaştırmada doküman analizi yöntemi kullanılmış, elde edilen bilgiler mantıksal yorumlamaya ve karşılaştırmaya tabi tutularak konunun anlaşılması sağlanmaya çalışılmıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, üstün yeteneklilere eğitim veren Enderun Mektebi ile Bilim ve Sanat Merkezlerinin amaçları, öğrencilerin kendilerinde var olan kabiliyetlerini geliştirip en üst düzeyde kullanmalarını sağlamak ve öğrencilere ahlâki değerler kazandırmak yönüyle benzeştiği belirlenmiştir. Öğrenci seçiminde ise; her iki kurumda da öğrencilerin kendilerini ispatlayarak başarı gösterme ve yaş sınırlaması şartları bakımından benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Her iki kuruma öğretmen seçiminde ise; buldukları dönemin mevcut yasalarına göre yapılması etkili olmuştur. Öğrencilere verilen dersler bakımından incelendiğinde ise, Enderun Mektebinde okutulan dersler ile

Bilim ve Sanat Merkezlerinde okutulan dersler arasında birçok farklılıklar olsa da Fen Bilimleri, Matematik, Sosyal Bilimler, Türkçe, Resim, Müzik ve Yabancı Dil dersleri bakımından benzerlik gösterdiği belirlenmiştir. Özellikle her iki kurumda da fen bilimleri okutulduğu gözlenmiş, diğer taraftan Bilim ve Sanat Merkezlerinde verilen fen bilimleri eğitimi Proje Tabanlı olması yönüyle Enderun Mektebinden farklılık göstermiştir.

ANAHTAR KELİMELER

Üstün Yetenek, Üstün Zekâ, Üstün Yetenekli Öğrenciler, BİLSEM, Enderun Mektebi, Fen Bilimleri

**COMPARISON OF ENDERUN SCHOOL AND SCIENCE & ART CENTERS
IN TERMS OF SCIENCE EDUCATION GIVEN TO GIFTED STUDENTS**

Master's Thesis, Abdulkadir TUNCAY

Department of Primary Education, Master's Thesis, 2015

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Cengiz TÜYSÜZ

ABSTRACT

The aim of this study is to express similarities and differences of the science education taught at Enderun School and Science & Art Centers for the gifted students.

This research is a descriptive study that examines the education of gifted students in the Enderun School and the Science & Art Centers. The data for this research is acquired by the literature review that is used in historical methods and document review. With the obtained data, the aim of the both institution, selection of students, the assignment of the teachers and the science education program is compared. The document analysis method is used in the comparison and it is aimed to provide an understanding to the topic by making the logical interpretation and comparison to the obtained information.

According to the obtained data, the Enderun School and Science & Art Centers which provide education to the gifted students have common points in the following aspects: developing the skills of the students which they already have and using them at the highest level, and providing students to have moral values. Age restrictions and proving success are the main similarities in the selection of students for both institutions. The period of assignment of teachers has been effectively carried out according to the existing laws. When the courses offered to students are analyzed, although there are many differences between the subjects taught in Enderun School and Science & Art Centers, the following lessons are determined to be similar: Science, Math, Social Studies, Turkish, Art, Music and Foreign Language. Even though the Science lessons which are taught in both institutions

demonstrate similarities, there is brief a difference in science education between Enderun School and Science & Art Centers since the science education in Science & Art Centers is project-based.

KEYWORDS

Gifted, Talented, Gifted Students, BİLSEM, Enderun School, Science

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖN SÖZ	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ	ix
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	4
ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ	4
1.1 Problem Cümlesi	6
1.2 Araştırmanın Alt Problemleri	6
1.3 Araştırmanın Amacı	6
1.4 Araştırmanın Önemi	7
1.5 Araştırmanın Sınırlılıkları	8
1.6 Araştırmanın Varsayımları	8
1.7 Tanımlar	8
1.8 Kısaltmalar	9
İKİNCİ BÖLÜM	10
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	10
2.1 Üstün Yeteneklilik Kavramı	10
2.2 Üstün Yeteneklilerin Özellikleri	11
2.2.1 Fiziksel Özellikler	12
2.2.2 Zihinsel Özellikler	12
2.2.3 Sosyal Özellikler	13
2.2.4 Kişilik Özellikleri	14
2.2.5 Mesleki Özellikler	14
2.3 Üstün Yeteneklilerin Tanılanması ve Öğrenci Seçimi	15
2.3.1 Aday gösterme	16
2.3.2 Ön değerlendirme	16
2.3.3 Grup taraması	17
2.3.4 Bireysel inceleme	17
2.3.5 Kayıt ve yerleştirme	17
2.4 Üstün Yeteneklilerin Eğitimi	17

2.4.1 Gruplandırma	18
2.4.1.1 Tam Gün Homojen(Türdeş) Sınıflar	18
2.4.1.2 Tam Gün Heterojen Sınıflar	19
2.4.1.3 Yarım Gün veya Geçici Sınıflar	19
2.4.2 Hızlandırma	20
2.4.2.1 Okula Erken Başlatma	20
2.4.2.2 Sınıf Atlatma	20
2.4.2.3 Ders Atlatma	20
2.4.3 Zenginleştirme	20
2.5 Türkiye’de Üstün Yetenekliler Eğitiminin Tarihsel Gelişimi	22
2.5.1 Cumhuriyetin İlanından Önce Üstün Yeteneklilerin Eğitimi	22
2.5.1.1 Enderun Mektebinin Tarihsel Gelişimi	23
2.5.1.2 Enderun Mektebine Öğrenci Seçimi	25
2.5.1.3 Enderun Mektebine Öğrenci Belirleme Süreci	28
2.5.1.3.1 Aileye Verme	29
2.5.1.3.2 Hazırlık Sarayları	29
2.5.1.4 Enderun Mektebinin Yapısı ve İşleyişi	32
2.5.1.4.1 Büyük ve Küçük Oda	32
2.5.1.4.2 Doğancı Koğuşu	33
2.5.1.4.3 Seferli Koğuşu	33
2.5.1.4.4 Kiler Odası	34
2.5.1.4.5 Hazine Odası	35
2.5.1.4.6 Has Oda	35
2.5.1.5 Enderun Mektebinde Eğitim	39
2.5.2 Cumhuriyetin İlanından Sonra Üstün Yeteneklilerin Eğitimi	42
2.5.2.1 (1416) Sayılı Yasa	42
2.5.2.2 (6660) Sayılı Yasa	42
2.5.2.3 Fen Liseleri	43
2.5.2.4 Özel Sınıflar ve Türdeş Yetenek Sınıfları Uygulamaları	44
2.5.2.5 Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu	44
2.5.2.6 Anadolu Liseleri	45

2.5.2.7 Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi	45
2.5.2.8 Yeni Ufuklar Koleji	45
2.5.2.9 Türk Eğitim Vakfı İnanç Türkeş Özel Lisesi (TEVİTÖL)	46
2.5.2.10 Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Eğitim Vakfı (TÜYÇEV)	47
2.5.2.11 Bilim Sanat Merkezleri	47
2.5.2.12 Üstün Yetenekli Çocuklar Araştırma Merkezi (ÜYÇAM)	49
2.5.2.13 Beyazıt Ford-Otosan İlköğretim Okulu	49
2.5.2.14 Üstün Yetenekliler Eğitim Programları (ÜYEP)	51
2.5.2.15 Üstün Zekâlılar-Yetenekliler ve Dahiler Enstitüsü	51
2.5.2.16 Üstün Yetenekliler Eğitimi Uygulama ve Araştırma Merkezleri	52
2.6 İlgili Araştırmalar	53
2.6.1 Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar	53
2.6.2 Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar	59
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	63
YÖNTEM	63
3.1 Araştırmanın Modeli	63
3.2 Veri Toplama Araçları	63
3.3 Verilerin Analizi	63
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	65
BULGULAR VE YORUM	64
4.1 Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar	64
4.2 İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar	65
4.3 Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar	69
4.4 Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar	71
BEŞİNCİ BÖLÜM	98
SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER	98
KAYNAKÇA	102
EKLER	114

TABLOLAR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1: Enderun Mektebi ile Bilim ve Sanat Merkezlerinin amaçlarının karşılaştırılması	65
Tablo 2: Enderun Mektebi Öğrenci Seçimi ile Bilim ve Sanat Merkezlerinde Üstün Yetenekli Öğrencilerin Belirlenmesinde Kullanılan Kriterlerin Karşılaştırılması	68
Tablo 3: Enderun Mektebine Öğretmen Seçimi ile Bilim ve Sanat Merkezlerine Öğretmen Seçiminde Kullanılan Kriterlerin Karşılaştırılması	71
Tablo 4: Enderun Mektebinde İbtidai (Başlangıç) Sınıfı Okutulan Dersler	72
Tablo 5: Enderun Mektebinde Birinci Sene Okutulan Dersler	72
Tablo 6: Enderun Mektebinde İkinci Sene Okutulan Dersler	72
Tablo 7: Enderun Mektebinde Üçüncü Sene Okutulan Dersler	73
Tablo 8: Enderun Mektebinde Dördüncü Sene Okutulan Dersler	73
Tablo 9: Enderun Mektebinde Beşinci Sene Okutulan Dersler	74
Tablo 10: Enderun Mektebi 1909 senesine ait ders cetveli	74
Tablo 11: Bilim ve Sanat Merkezlerinde Okutulan Dersler	75
Tablo 12: Bilim ve Sanat Merkezlerinde Fen Bilimleri Dersi İşleniş Aşamaları	76
Tablo 13: Bilim ve Sanat Merkezleri Oryantasyon Programı Uygulamaları	78
Tablo 14: Bilim ve Sanat Merkezleri Destek Eğitimi Programı Fen Bilimleri Uygulamaları	79
Tablo 15: Bilim ve Sanat Merkezleri Bireysel Yetenekleri Fark Ettirme Programı Fizik Dersi Uygulamaları	81
Tablo 16: Bilim ve Sanat Merkezleri Özel Yetenekleri Geliştirme Programı Fizik Dersi Uygulamaları	84
Tablo 17: Bilim ve Sanat Merkezleri Bireysel Yetenekleri Fark Ettirme Programı Kimya Dersi Uygulamaları	88
Tablo 18: Bilim ve Sanat Merkezleri Özel Yetenekleri Geliştirme Programı Kimya Dersi Uygulamaları	91
Tablo 19: Bilim ve Sanat Merkezleri Bireysel Yetenekleri Fark Ettirme Programı Biyoloji Dersi Uygulamaları	94
Tablo 20: Bilim ve Sanat Merkezleri Özel Yetenekleri Geliştirme Programı Biyoloji Dersi Uygulamaları	96

GİRİŞ

Devletlerin varlıklarını sürdürebilmeleri, nitelikli insan kaynağının yetiştirilmesine bağlıdır. Bunun için de devletlerin amaçlarına uygun ve istediği nitelikte bireyleri yetiştirecek kurumlarının olması gerekmektedir. Nitelikli insan yetiştirmede ise en önemli görevi eğitim kurumları yerine getirmektedir. Buradan elde edilecek verimin kalitesi, toplumun ihtiyaçlarını gidermede yeterli seviyede olduğu müddetçe artacaktır (Çağlayan, 2005: 13).

Her toplum eğitim ile gelişir ve yükselir. Bu nedenle eğitimin amaçlarından biri, bireylerin yeteneklerinin gelişmesine yardımcı olacak ortamı hazırlamak ve bununla beraber gerekli olan bilgi ve beceriyi onlara kazandırmaktır. Birey böylelikle kendisine sunulan bu imkânları kullanarak kendisinde var olan yetenekleri ortaya çıkaracaktır (Varol, 2005: 14).

Eğitilmiş bireyler sadece kendilerine fayda sağlamakla kalmaz, aynı zamanda bağlı bulunduğu topluma da katkı sağlar. Eğitim yoluyla kendini sürekli yenileyebilen, düşünen ve üreten, geniş ufuklu aynı zamanda milli ve manevi değerlerle donanmış bireylerin yetişmesi, ülkenin gelişmiş devletler arasında yer alması adına önemlidir. Çünkü eğitim seviyesi yüksek bir ülkenin toplumu sosyal, kültürel ve ekonomik bakımdan hızlı bir şekilde büyür ve gelişir (Özsoy, 2004: 9).

Eğitimde ulaşmak istediğimiz hedef kitle içerisinde yer alan bireyler bilgi, beceri, ilgi, yetenek, zekâ ve motivasyon bakımından farklılık göstermektedir. Eğitimde fırsat eşitliği ilkesine bağlı olarak bireylerdeki bu bireysel farklılıklara önem verilmelidir. Bireylere verilen eğitim-öğretim faaliyetleri gerçekleştirilirken bu özelliklere dikkat edilmesi büyük önem arz etmektedir (Aktepe, 2005: 16).

Bazı bireyler zekâ ve yetenek bakımından diğer insanlara göre daha üst seviyede olabilmektedir. Bu bireylere kendilerinde var olan bu kabiliyetlerinin farkında olmalarını ve kendilerini tanımalarını sağlamak gerekmektedir.

Eğitim sistemimiz içerisinde özel eğitim kurumları aracılığıyla zihinsel, işitme, görme ve ortopedik engelli bireylere verilen eğitimin yanı sıra, üstün yetenekli bireylere de özel eğitim verilmektedir. Fakat geçmişten günümüze özel eğitim uygulamalarına baktığımızda daha çok zihinsel, işitme, görme ve ortopedik engelli bireyler ön plana çıkarken, üstün yetenekli öğrenciler özel eğitim görme açısından geri planda kalmıştır. Bunda stn zekli öğrenciler “nasıl olsa her ortamda yetişebilirler, kolay öğrendikleri ve diğer çocuklardan zekca üstünlükleri bulunduğuna göre ayrıca özel bir eğitime gereksinimleri yoktur.” düşüncesi etkili olmuş, bundan dolayı zaten sınırlı sayıda olan ve üstün yeteneklerinin farkına varılmayıp keşfedilmeyen nice üstün yetenekli bireyler belirlenememiştir (Ataman, 1982: 336).

Aslında bir ülkedeki farklı zekâ türleri bakımından, üstün yetenekli bireylerin erken yaşta tanılama ile keşfedilmesi gerekmektedir. Bunun yanında kabiliyetlerini en st seviyede ortaya çıkarmasına ve kullanmasına elverişli eğitim-ğretim ortamlarının oluşturulması, o ülkenin bilim ve teknoloji alanında hızlı gelişmesine yardımcı olacaktır.

Akarsu’ya göre (1991) lkemizde üstün yetenekli bireylerin tanılanarak keşfedilmesi, özelliklerine göre hangi zekâ alanında baskın olduklarının belirlenmesi ve buna uygun eğitimin verilmesi ile ilgili özel veya devlet kuruluşları tarafından bir kısım girişimler olsa da, istenen düzeyde bir ilerleme 1990’lı yıllara kadar olmamıştır (Akt. Tereci, Aydın ve Orbay: 2008: 2). Üstün yetenekli öğrenciler için yapılan çalışmalar bir zamanlar geri planda kalmışsa da üstün yetenekli öğrencilerin eğitilmesi için 1993 yılında Bilim ve Sanat Merkezlerinin kurulması çalışmaları başlatılmıştır (Baykoç Dönmez, 2008: 85). Fakat stn yetenekli öğrenciler bütün eğitimlerini burada alamamakta, okul sonrası burada destek hizmeti almaktadırlar.

Milli Eğitim Bakanlığı Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi’nde eğitim ve ğretim etkinlikleri şu ifadelerle açıklanmıştır:

“İlköğretim ve ortaöğretim çağındaki öğrenciler; örgün eğitimlerine akranları ile birlikte kayıtlı oldukları okullarında devam eder. Örgün eğitimi dışındaki zamanlarda bireysel yeteneklerinin farkında olmaları ve kapasitelerini geliştirerek en st düzeyde kullanmalarını sağlayacak olan eğitim-ğretim, merkezlerce verilir.” (MEB, 2007).

Türk eğitim tarihimize genel olarak baktığımızda zeki, başarılı ve çalışkan öğrencilerin seçilerek alındığı okullar; Osmanlı Devletinde Enderun Mektebi, günümüzde ise Fen Liseleri, Anadolu Liseleri, Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri, Bilim ve Sanat Merkezleridir.

Özellikle 1962 yılında kurulan Fen Liseleri, başarılı öğrencilerin tercih ettiği ve üniversiteye giriş sınavlarında her yıl en başarılı olan okullar olmuşlardır. Başarılı ve zeki öğrencilerin fen ağırlıklı okullara yönelmesi, bu öğrencilerin fen bilimlerine meyilli olduklarını söyleyebiliriz. Çünkü fen bilimlerinde araştırma, inceleme, gözlem ve deney gibi öğrencilerin ilgilerini çeken yönlerinin olması ve birebir çalışmanın içerisinde yer almaları onlar için daha ilgi çekici olmuştur.

Günümüzde üstün yetenekli ve başarılı öğrenciler Fen Liselerini tercih etse de üstün yetenekli öğrencilere okuldan sonra, tanılama yoluyla seçilerek özel olarak eğitim veren kurumlar Bilim ve Sanat Merkezleridir. Bu çalışmada, üstün yetenekli öğrencilere eğitim veren ilk ve en önemli kurum olan Enderun Mektebinde öğrencilere verilen müspet ilimler dediğimiz fen bilimleri eğitimi ile günümüzde üstün yeteneklilere eğitim veren Bilim ve Sanat Merkezlerinde fen bilimleri eğitimi karşılaştırarak, mevcut Bilim ve Sanat Merkezlerine literatür desteği sağlamak amacıyla bu eğitim kurumları arasındaki benzerlik ve farklılıkları ortaya çıkarmak amaçlanmıştır.

Mevcut Bilim ve Sanat Merkezlerine literatür desteği sağlamada Enderun Mektebinin seçilmesinde, Enderun Mektebindeki eğitim sistemi, bulunduğu dönemde yönetim kademesine seçilmede kan bağıının etkili olmasının tersine; öğrenci seçiminde kabiliyet, fizik ve zekânın uygunluğunun gözetilmiş olması etkili olmuştur (Arı, 2004: 21).

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Günümüz toplumunda eğitimin; gelişen, değişen ve kendini yenileyen insanlar için vazgeçilmez bir araç olarak önemi her geçen gün artmaktadır. Eğitimi, bireyin bulunduğu ortam içinde, yeteneklerini geliştirme ve bunlara işlerlik kazandırma süreci olarak tanımlayabiliriz (Ekinci, 2002: 1). Yetenekler, bireyin yaşantısı süresince farklı deneyimler sonucu ortaya çıkmaktadır. Bireyin yeteneklerinin ortaya çıkması ve gelişmesi için öncelikle bireyin kendini tanıması ve yeteneklerinin farkında olması gerekir. Bunun için bireylere kendilerini tanıttacak ve kabiliyetlerinin ortaya çıkarılmasına yardımcı olacak düzenlemeler yapılmalıdır.

Her toplumda farklı alanlarda diğer insanlara nazaran ön planda olan üstün yetenekli bireylere rastlamak mümkündür. Clark'a (1997) göre üstün yetenekli çocukları diğer çocuklardan ayıran özellikler seçkin yetenekleri ve yüksek düzeyde iş yapmaya yeterlidir (Akt. Karakuş, 2010: 128).

Üstün yetenekli olma diğer insanlara nazaran ortalamanın üzerinde bir istidat, üretici zihinsel aktiviteler ve sorumluluk almanın bileşkesi olarak tanımlanmaktadır (Çepni, Gökdere ve Küçük, 2002: 69). Üstün yetenekli çocuklar akranlarına göre sosyal ve duygusal ihtiyaçları bakımından farklı öğrenirler (Bate, Clark ve Riley, (2012: 23) ve kendilerinde var olan yeteneğin ortaya çıkarılmasına ihtiyaç duyarlar (Levent, 2011: 15).

Bir toplumun %2'lik kısmının üstün yetenekli olduğu varsayılmaktadır (Özgüler, 2009: 1). Nüfusun küçük bir kısmını oluşturan üstün yetenekli çocukların yeteneklerini geliştirmek, kapasitelerini en üst düzeyde kullanmalarını sağlamak ise ülkemizin bugünü ve geleceği açısından ayrı bir önem taşımaktadır. Üstün yetenekli

olan bu bireylere, özel eğitim olanakları sağlandığında kendilerini geliştirmelerine katkıda bulunmuş olacaktır. Özel eğitimin amacı, normal bireylerden farklı özellikler gösteren bireylere kendilerini tanımalarını ve kendilerinde var olan yetenekleri istenilen ölçüde kullanmalarını sağlamaktır (MEB, 2006).

Geçmişte ve günümüzde pek çok ülke bu konudaki çalışmalara önem vermiş ve üstün yeteneklilerin eğitimi için çeşitli projeler ve modeller geliştirmişlerdir. Geçmişimize baktığımızda 600 yılı aşkın bir süre ayakta kalmayı başarmış Osmanlı Devleti'nin bu kadar süre ayakta kalmasının sırrı olarak üstün yetenekli öğrencileri eğitmesindeki başarısını göz ardı etmemek gerekir.

Dünyada üstün yetenekli çocukların eğitimlerine ilk başlayan ülke olarak Osmanlı Devleti'ndeki Enderun Mektebi gösterilmektedir. Enderun mektebi, üstün yetenekli çocukların seçilip özel olarak eğitildiği nitelikli insan yetiştirme merkezidir. Osmanlı Devleti'nde XI. yüzyıl ortalarından itibaren geleneksel medrese eğitimi dışında en önemli resmi eğitim kurumlarından biri olan Enderun mektebi ile ilgili, ilk düzenleme II. Murat zamanında şekillenmiştir. Daha sonra II. Mehmet döneminde, geliştirme çalışmaları yapılmıştır. Enderun Mektebi devleti idare eden bürokratları yetiştirmesinin yanında, yerinde eğitim yoluyla nitelikli insan yetiştiren önemli bir kurumdur (Doğan, 1997: 415; Çağlar, 2004a: 265). II. Mahmut döneminde esaslı bir değişikliğe uğramış, Yeniçeri ordusunun yerine kurulan Nizam-ı Cedid'in takım ve bölüklerine küçük ve büyük subay olarak Enderunluların tayini üzerine mektebin önemi azalmıştır. Daha sonra Mekteb-i Harbiye ve diğer okulların açılmasıyla Enderun okullarının statüsü düşmüştür (Bey, t.y: 132).

Sultan Abdülmecid, dolmabahçe sarayını yaptıınca, mektebi buraya taşımıştır. Bu dönemde hızlanan önem kaybı II. Abdulhamid zamanında devam etmiştir. II. Meşrutiyetle birlikte 1 Temmuz 1909 tarihinde bir kararnameyle kapatılarak tarihi görevini tamamlamıştır (Oğuz, 2008: 41).

Enderun Mektebinin başarılı olmasında, adayların çeşitli süzgeçlerden geçirilmesi, ihtiyaç duyulan alanda istenilen özelliklere sahip yeteneklerin seçilmesi, öğrencilere verilen eğitimin süreci ve niteliği etkili olmuştur.

1.1 Problem Cümlesi

Osmanlı Devleti'ndeki Enderun Mektebi ile günümüzdeki Bilim ve Sanat Merkezlerinde üstün yetenekli öğrencilere verilen fen bilimleri eğitiminin benzerlik ve farklılıkları nelerdir?

1.2 Araştırmanın Alt Problemleri

1- Enderun Mektebinin amacı ile Bilim ve Sanat Merkezlerinin amacı arasındaki benzerlik ve farklılıklar nelerdir?

2- Osmanlı Devleti'nde Enderun Mektebine öğrenci seçimi ile günümüz Bilim ve Sanat Merkezlerine öğrenci seçimi arasındaki benzerlik ve farklılıklar nelerdir?

3- Osmanlı Devleti'ndeki Enderun Mektebine öğretmen seçimi ile günümüz Bilim ve Sanat Merkezlerine öğretmen seçimi arasındaki benzerlik ve farklılıklar nelerdir?

4- Osmanlı Devleti'ndeki Enderun Mektebinde uygulanan fen bilimleri eğitim programı ile günümüz Bilim ve Sanat Merkezlerinde uygulanan fen bilimleri eğitim programı arasındaki benzerlik ve farklılıklar nelerdir?

1.3 Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Osmanlı Devleti'ndeki Enderun Mektebinde üstün yetenekli öğrencilere verilen fen bilimleri eğitimi ile günümüzde Bilim ve Sanat Merkezlerinde üstün yetenekli öğrencilere verilen fen bilimleri eğitimi arasındaki benzerlik ve farklılıkları ortaya koymaktır.

1.4 Araştırmanın Önemi

Fen bilimleri, üstün yetenekli öğrenci eğitiminin önemli bir yanını oluşturmaktadır. Bu alanda yapılan çalışmalar üstün yetenekli pek çok öğrencinin fen bilimlerine ilgi duymasına, dolayısıyla kendilerinde var olan potansiyellerini kullanarak araştırma yapmaya istekli hale gelmelerini sağlamaktadır (Gökdere, 2005: 71). Aynı zamanda fen bilimleri eğitimi üstün yetenekli öğrencilerin günlük hayatta bilimsel deneyimler konusunda birikimlerini sınamalarına yardımcı olabilir. Fen eğitiminin temel amaçlarından birisi de öğrencilerin olaylara bilimsel bakış açısı ile bakabilmesi ve karşılaştığı sorunlara çözüm üretebilme becerilerinin verilmesidir (Çelikkelen, 2010: 7).

Üstün yetenekli öğrencilere bilimsel bakış açısının verilmesi, onların karşılaştıkları problemlere en iyi çözümü ortaya koyabilmeleri ve bu çözümleri toplumun faydasına sunabilmeleri için, üstün yetenekli öğrencilere verilecek fen eğitiminde ortaya çıkabilecek aksaklıkların giderilmesi gerekmektedir (Gökdere ve Çepni, 2003: 147). Bu yüzden geçmişten günümüze tarihsel kronoloji çerçevesinde fen bilimleri alanında üstün yetenekli öğrencilere nasıl bir eğitim uygulandığı ve uygulamalarda karşılan güçlüklerin tespit edilmesi ve aynı hataların yapılmaması için günümüzdeki üstün yetenekli öğrencilere verilen fen eğitiminin karşılaştırılması, benzerlik ve farklılıkların ortaya çıkarılması, uygulayıcılara yol gösterici olması açısından öneriler sunulması gerekmektedir. Bu nedenle Osmanlı Devleti'nde üstün yetenekliler için fen bilimleri alanında nasıl bir eğitim verildiğini bilmek ve günümüzdeki Bilim Ve Sanat Merkezlerinde verilen fen bilimleri eğitimi ile karşılaştırmak şu anda uygulanacak eğitim programları için birçok fayda sağlayacaktır.

1.5 Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmanın sınırlılıkları şunlardır:

- 1- Veri toplama tekniği olarak literatür taraması ile sınırlıdır.
- 2- Araştırma, Osmanlı klasik dönemindeki Enderun Mektebinin eğitim-öğretim uygulamaları (15 – 17.yy) ile sınırlandırılmıştır.
- 3- Araştırma günümüz üstün yetenekli öğrencilerin devam ettiği Bilim ve Sanat Merkezleri ile sınırlıdır.

1.6 Araştırmanın Varsayımları

- 1- Literatür taraması ile elde edilen bilgiler doğru ve geçerli bilgilerdir.
- 2- Veri toplama araçları, araştırmanın amacını gerçekleştirmek için yeterli ve geçerli bilgileri yansıtacak niteliktedir.

1.7 Tanımlar

Üstün Yetenek: Zekâ testleri ile ölçülen ve zekâ bölümü 130 ve üzeri çıkan bireylere verilen ad (Levent, 2011: 20)

Üstün Yetenekli Çocuk/Öğrenci : “Zekâ, yaratıcılık, sanat, liderlik kapasitesi veya özel akademik alanlarda yaşıtlarına göre yüksek düzeyde performans gösterdiği uzmanlar tarafından belirlenen çocuk/öğrencilerdir” (MEB, 2007).

Bilim ve Sanat Merkezi(BİLSEM): “Bilim ve sanat merkezi, okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim çağındaki üstün yetenekli çocuk/öğrencilerin bireysel yeteneklerinin farkında olmalarını ve kapasitelerini geliştirerek en üst düzeyde kullanmalarını sağlamak amacıyla açılmış olan bağımsız özel eğitim kurumudur” (MEB, 2007).

Enderun: “Osmanlılarda idarî ve askerî kadronun yetiştirilmesi için teşkil edilen saray eğitim kurumu.” (İpşirli, 1995: 185-187).

Osmanlı Klasik Dönemi: Osmanlı tarihinde kuruluş dönemiyle başlayan ve Fatih Sultan Mehmet ile yükselişe geçip, Kanuni Sultan Süleyman döneminde zirve noktasına ulaşan 15-17.yüzyıllarını kapsayan döneme denir.

Devşirme: Osmanlı devletinin özellikle Rumeli ve Balkanlardaki Hristiyan topraklardan genç ve yetenekli çocukları toplayarak sıkı bir eğitim altında üstün bir asker ve yönetici sınıfı oluşturduğu sistemdir.

İç oğlan: “Saray hizmetine alınıp devletin muhtelif makamlarına namzet olarak yetiştirilen gençler hakkında kullanılan bir tabirdir” (Pakalın, 1993, C.2: 28-29).

Acemi Oğlan: Yeniçeri ocağında istihdam edilmek üzere esirlerden yahut devşirme usulüyle Hristiyanlardan toplanan çocuklara verilen addır.

Çıkma: “Saraydaki görevlilerin devlet görevi ile memuriyete veya taşrada görevlendirilmeleri durumu” (Pakalın, 1993: 362).

Tanımlama: “Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin tüm gelişim alanlarındaki özellikleri ile yeterli ve yetersiz yönlerinin, bireysel özelliklerinin ve ilgilerinin belirlenmesi amacıyla tıbbî, psiko-sosyal ve eğitim alanlarında yapılan değerlendirme sürecidir” (MEB,2006).

1.8 Kısaltmalar

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

BİLSEM: Bilim ve Sanat Merkezi

ZB: Zekâ Bölümü

RAM: Rehberlik ve Araştırma Merkezleri

İKY: İlköğretim Kurumları Yönetmeliği

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1 Üstün Yeteneklilik Kavramı

Üstün yetenekli deyince insanların zihninde büyük buluşlar ortaya koyan, toplumdaki diğer insanlara göre bilgi bakımından önde olan bir insan portresi belirmiştir. Başlangıçta sadece zekâ testleri ile elde edilen verilere göre zekâ bölümü (IQ) 130 ve üzerinde olanlar için “Üstün Zekâlı”, zekâ bölümü (IQ) 120 ve üzerinde olup resim, müzik gibi güzel sanatlar alanında yaşlılarından üstün olanlara “Üstün Yetenekli” denilmiştir (Çağlar, 1982: 326). Fakat daha sonraları üstün zekâyı da kapsadığı için sadece “Üstün Yetenekli” kavramı kullanımı yaygın hale gelmiştir. Çünkü üstün yeteneklilik zekâ bölümünün (IQ) 130 ve üstünde olmasının yanında, ortalamanın üstünde yetenek düzeyi, motivasyon ve görev sorumluluğu gibi özellikleri de kapsamaktadır (Uzun, 2004: 19).

Aslında üstün yeteneklilik hakkında birçok tanım yapılmışsa da çok yönlü bir konu olduğundan kabul gören genel geçer bir tanım ortaya konulamamıştır (Davaslıgil, 1990). ABD’de Eğitim Komisyonu’nun (U.S. Office of Education) ileri sürdüğü tanımda; “seçkin yeteneklerinden dolayı, yüksek seviyeli iş yapmaya yeterli olduğu, bu alanda, profesyonel olarak bilinen kimseler tarafından belirlenmiş çocuk üstün zekâlı çocuktur” (Akt. Çağlar, 2004b: 317). Milli Eğitim Bakanlığı BİLSEM Yönergesindeki tanıma göre; “Zekâ, yaratıcılık, sanat, liderlik kapasitesi veya özel akademik alanlarda yaşlılarına göre yüksek düzeyde performans gösterdiği uzmanlar tarafından belirlenen çocuk/öğrencilerdir” (MEB, 2007). “Genel olarak üstün yeteneklilik; ortalamanın üzerinde bir kabiliyet, yaratıcı düşünce ve görev

sorumluluğunun bileşkesi olarak tanımlanmaktadır” (Gökdere ve Çepni, 2004: 370). “Akranları ile kıyaslama ölçütü olarak alındığında ise, güvenilir ve geçerli zekâ testlerinde akranlarının % 98’ inin üstünde başarılı olan üst % 2 grup içinde bulunan çocuklar üstün zekâlı sayılmaktadır”(Çağlar, 2004b: 317). “Zihinsel yeteneklerinin birden çoğunda akranlarına göre üst performans gösteren, yaratıcılık yanı güçlü olan ve başladığı işi tamamlama, üstesinden gelmede yüksek görev anlayışı bulunanlara üstün zekâlı çocuk" denilmektedir (Ataman, 1998: 178). Feldhusen’ e (1986) göre üstün yeteneklilik; “genel kabiliyetler, kişisel düşünce ve motivasyonun bir bileşkesidir” (Akt. Gökdere ve Çepni, 2004). Tanımlara baktığımızda zekâ sadece bir ölçüt olarak ele alınmamış, bunun yanında tanımlarda üstün yeteneklilere ilişkin çeşitli yönler için özelliklere vurgu yapılmıştır.

2.2 Üstün Yetenekli Bireylerin Özellikleri

Yukarıda da bahsedildiği gibi zekâ tek başına üstün yeteneklilik için bir ölçüt olmadığına göre, üstün yeteneklileri diğer bireylerden farklı kılan gelişim ve öğrenme özellikleri olmalıdır (Kontaş, 2010: 1150). Örneğin üstün yetenekli öğrencilere baktığımızda genel olarak; sözcük dağarcığının ileri düzeyde olması, dikkatli gözlem ve merak, geçmişi ayrıntılı olarak anımsama, karmaşık kavramları anlama ve soyut düşünme, ilgi alanlarının çeşitli olması, çok iyi resim çizme, çeşitli müzik aletlerini çalabilme gibi özellikleri gözlemleyebiliriz (Ataman, 1982: 338-339).

Araştırmacılar üstün yetenekli çocukların diğer insanlardan farklı özelliklere sahip olduğunu düşünmüşler ve bu amaçla yapılan çalışmalarda üstün yetenekli çocukların özellikleriyle ilgili farklı sınıflandırmalar yapmışlardır. Örneğin; Marker ve Neilson (1996: 25-27), üstün yetenekli bireylerin öğrenme, hafıza-bilgi-anlayış, problem çözme, muhakeme olarak dört temel özelliğe sahip olduklarını belirtmişlerdir (Akt. Levent, 2011: 22). Çağlar ise (1972: 97) üstün yeteneklilerin özelliklerini: bedensel özellikler, zihinsel özellikler, sosyal özellikler, kişilik özellikleri ve mesleki özellikler olmak üzere beş kategoride değerlendirmiştir. Gökdere ve Çepni’ye (2004: 370) göre üstün yetenekli çocukları sahip oldukları özellikler bakımından beş alt başlık altında toplamak mümkündür. Bunlar; bedensel, zihinsel, yetişkinlikle ilgili, kişisel ve

sosyal özelliklerdir. Yine üstün yeteneklilere ait özellikleri; “soyut düşünme, muhakeme-akıl yürütme, sebat, düzenlilik ve gözlemdaki hassasiyet, başlatma, girişkenlik, eleştirici karar ve hizmet edebilmeye hazır olma” olarak özetleyebiliriz (Özoğlu, 2004: 391).

2.2.1 Üstün Yetenekli Bireylerin Fiziksel Özellikleri

Yapılan araştırmalara göre üstün yetenekli bireylerin, yaşlılarıyla kıyaslandığında, fiziksel gelişim bakımından akranlarına göre her zaman daha üstün oldukları belirlenmiştir. Hatta geçmişe gittiğimizde Enderun Mektebine öğrenci seçiminde öğrencilerin özellikle fiziki yönden kusursuz, düzgün yapılı ve yakışıklı olmalarına özen gösterilmiştir (İlgürel, 1988: 324). Üstün yetenekli bireylerin aşağıdaki fiziksel özellikler bakımından belirgin üstünlüklere sahip oldukları belirlenmiştir:

- Aralarında fiziksel özörlölere az rastlanır. Hastalıklara karşı dirençli ve uzun ömürlüdürler (Akkanat, 2004: 180).
- Sinir sistemleri üstün nitelikte olup, duyu organları keskindir. Büyüme ve gelişmeleri hızlıdır (Davaslğıil, 2004a: 213).
- Normal çocuklardan daha uzun ve ağır doğar, yaşlılarına göre daha iri ve kuvvetlidirler. Genellikle iyi görünömlü, temiz ve düzenlidirler. Diğer çocuklara nazaran daha çabuk konuşurlar (Çağlar, 1972: 98)

2.2.2 Üstün Yetenekli Bireylerin Zihinsel Özellikleri

Üstün yetenekli çocukların akranlarına göre okuma ve yazmaya ilgileri normalden önce başlar. Bundan dolayı akranlarına göre bir veya iki yıl öndedirler. Gezi, serüven ve bilim kurgu gibi konulara ilgilidirler ve ortalama bir yetişkinden fazla okurlar (Ataman, 2004a: 159). Bir şeyler keşfetmek isterler ve bundan büyük heyecan duyarlar. Hayal güçleri çok gelişmiştir ve bu çok küçük yaşlardan itibaren kendini gösterir (Davaslğıil, 2004a: 214).

Üstün yetenekli insanlar en karmaşık problemleri, en verimli, etkili, etik, zarif ya da ekonomik yol ile çözerler. Onlar için temel unsur zorluklar ve karmaşıklıktan zevk almaktır (Schiever ve Maker, 2003: 163). Zihinlerini sürekli çalıştırmak ister, bilgiye karşı açlık hissederler. Algıları güçlüdür, daha çok görsel ve dokunsal öğrenmeyi tercih ederler. Ders dinlemeyi ve ezberlemeyi sever, kolay ve çabuk öğrenirler (Bildiren, 2013: 19).

Üstün yetenekli bireyler hızlı düşünürler, bir problemle karşılaştığında soruna farklı açılardan bakarlar, orijinal ve çok seçenekli çözüm yolları sunabilirler. Mükemmel bellekleri vardır. Belleklerine farklı alanlarda farklı bilgiler depolayabilir ve çok hızlı bir şekilde bunları hatırlayabilirler. Karmaşık olayları hızlı ve doğru kavrar, bunları algılar ve anlamlı hale getirebilir. Dikkat süreleri uzundur, çok iyi bir gözlem yeteneğine sahiptirler. Sözcük dağarcıkları geniştir, akranlarına göre uzun ve karmaşık cümle kurabilirler. Akranlarına göre daha küçük yaşlarda alfabeyi tanır ve okumaya başlarlar (Baykoç Dönmez, 2012: 286-287).

Özetlemek gerekirse, üstün yetenekli bireylerin zihinsel gelişimleri akranlarına göre genel olarak üst düzeyde olmuştur. Bu nedenle üstün yetenekli bireyler zihinsel özellikleri bakımından yaşlarından bir adım önde olmuşlardır.

2.2.3 Üstün Yetenekli Bireylerin Sosyal Özellikleri

Baykoç Dönmez'e göre (2012: 287) üstün yetenekli bireyler, grup çalışmalarında grup elemanları ile işbirliği içinde olur ve grup çalışmalarını organize ederler. Sorumluluk sahibidirler ve görevlerini en iyi şekilde yapmaya çalışırlar. Özgüvenleri üst düzeydedir. Kendilerini çok iyi ifade edebilirler, gerektiğinde özeleştiriyi yapmaktan çekinmezler. Üstün yetenekli bireyler ayrıca, merak ettikleri konuları güdülenmeye ihtiyaç duymadan araştırırlar. Monoton işlerle fazla uğraşmaz, çabuk sıkılırlar. Büyüklerin ilgi alanı olan siyaset, dünya sorunları gibi konulara ilgilidirler (Akkanat, 2004: 181). Liderlik özellikleri ön plandadır. Başkalarıyla uyumlu ilişkiler kurar, onların bakış açılarıyla bakabilir, empati yaparak karşısındaki insanın duygu, düşünce ve isteklerini net bir şekilde kestirebilirler (Oğurlu ve Yaman, 2010: 215-216).

Bu bireyler, insanlarla iyi geçinir ve saldırgan yapıları daha azdır, seviye bakımından benzer kişileri arkadaş olarak seçerler ve genellikle yaşlılarından büyükleri tercih ederler. Bulunduğu grup içinde popülerdirler, sevilirler ve bir anlaşmazlık olduğunda çevresindekileri yatıştırır ve arabulucu olurlar (Aktepe ve Aktepe, 2009: 70).

2.2.4 Üstün Yetenekli Bireylerin Kişilik Özellikleri

Üstün yetenekli bireylerin yakın çevresinde ve toplum içinde çekingen, içine kapanık, insanlarla ilişkilerinde uyumsuz oldukları düşünülür. Aslında durum bunun tam aksine, üstün yeteneklilerin toplum içinde uyumlu kişiler olduğu belirlenmiştir (Aktepe ve Aktepe, 2009: 70).

Üstün yetenekli bireylerin kararlı ve azimli yapıları vardır. İstedikleri şeyleri elde etmek için çok çaba harcarlar ve amaçlarına ulaşmış olduklarında bundan büyük haz duyarlar. Akranlarına göre daha olgun davranışlar gösterirler. Olumlu kişilikleri vardır, başkalarına yardım etmeyi severler, gurur yapmazlar, alçakgönüllüdürler. Başkalarının fikirlerine değer veriler. Bir nesnedeki estetiksel yapıyı çabuk fark ederler. (Baykoç Dönmez, 2012: 287).

2.2.5 Üstün Yetenekli Bireylerin Mesleki Özellikleri

Üstün yetenekli bireylerin mükemmeliyetçi yapıları vardır (Oğurlu ve Yaman, 2010: 218). İlgi duydukları alanlarda hep en iyi olmak istemişlerdir. Bu alanlarda koydukları hedefler, ailesinin, öğretmenlerinin ve toplumun beklentilerinin üstündedir (Davashgil, 2004a: 213). Bu konuda yapılan araştırmalara baktığımızda en önemli tespitlerin Terman (1965) tarafından yapıldığını görüyoruz. Bu tespitlere göre üstün yetenekli öğrencilerin;

- %90'ının zekâ seviyeleri orta yaşlarda da yükselmeye devam etmiştir.
- % 90'ı üniversiteye giriş yapmış, bunların %70'i mezun olabilmıştır.

- Üniversiteden mezun olanların % 30'u şeref ödülleri almıştır. % 66'sı ise normal mezun olmuşlardır.
- Fen alanında doktorluk, mühendislik, eczacılık gibi profesyonel meslekleri, sosyal alanda ise hukuk alanını tercih etmişler ve bu alanlarda da üstün gayret sarf ederek çoğunlukla başarılı olmuşlardır (Akt. Çağlar, 1972: 108).

2.3 Üstün Yeteneklilerin Tanılanması ve Öğrenci Seçimi

Üstün yetenekli bireyde var olan yeteneklerin ortaya çıkarılabilmesi ve bu yeteneklerin en üst düzeyde kullanılabilmesi için erken tanılanmanın yapılması ve ihtiyaç duyduğu eğitim imkânlarından zamanında yararlanmaları büyük önem arz etmektedir. Özellikle kırsal kesimlerde yaşayan ailelerde maddi imkânlardan dolayı okula gidemeyen veya okulu bırakmak zorunda kalan üstün yetenekli çocuklar bilinmemektedir. Bu açıdan baktığımızda tanılanmanın üstün yetenekli çocukların eğitiminde önemli bir yere sahip olduğunu söyleyebiliriz (Şenol, 2011: 23).

Üstün yetenekli çocukların tanılanmasında önceleri zekâ ölçekleri uygulanmış, fakat ölçeklerin zekâ düzeyini değil ürünü ölçmesi, belirli kültür düzeyinde hazırlanmasından kaynaklanan sınırlılıklar gibi durumlar, zekâ testlerinin dışında da ölçümlerin ve gözlemlerin yapılmasını gerekli kılmıştır (Ataman, 1998: 179).

Üstün yetenekli çocukları belirlemede zekâ testlerinin yanı sıra şu noktalara dikkat edilmesi gerekmektedir:

- Ölçme uygulamaları geniş çerçevede çok yönlü olmalıdır.
- Ölçütler çağın koşullarına uygun ve bilimsel verilerle elde edilmelidir.
- Ölçme işlemlerinde anne-baba, öğretmen görüşleri ve bireyin ilgi alanları göz önüne alınmalıdır.
- Üstün yetenekli öğrencileri belirlemede görev alan Rehberlik ve Araştırma Merkezleri (RAM); teknik materyal, donanım, personel ve fiziki şartlar bakımından geliştirilmelidir (Durum Tespit Komisyonu Ön Raporu, 2004: 67).

Üstün yetenekli bireyleri tanılamada kullanılan yöntemlerin başında Terman'ın 1924 yılında ABD California Eyaletinde 3-8. sınıflara devam eden 8-11 yaşları arasındaki

üstün yetenekli öğrencileri belirlemede kullandığı *Aday Gösterme, Öğretmen Gözlem ve Kanaati, Arkadaş Gözlem ve Kanaati, Aile Geçmişi, Çocuğun Gelişim Profilleri, Grup Zekâ Testleri, Başarı Testleri, Bireysel Zekâ Testleri* gelmektedir (Akkanat; 2004: 176-177).

Ülkemizde üstün yetenekli öğrencileri belirleme çalışmalarını Bilim ve Sanat Merkezi Müdürlükleri yürütmektedir. Yapılacak çalışmalar 2007 yılında yayımlanan Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi'ne göre yapılmaktadır. Bilim ve Sanat Merkezlerinde üstün yetenekli çocuklar/öğrencileri tanılama; aday gösterme, ön değerlendirme, grup taraması, bireysel inceleme, kayıt ve yerleştirme gibi aşamalarla gerçekleştirilmektedir.

Bilim ve Sanat Merkezlerine öğrenci alımları yerel ölçme ve değerlendirme ile yapılırken, 2015 yılında yapılan bir değişiklik ile öğrenci alımları merkezi ölçme ve değerlendirme ile yapılmıştır. Bu uygulamada ilk aşama olarak 2, 3, ve 4. Sınıf öğrencilerine Türkçe, Matematik ve Genel Yetenek sorularından merkezi sınav yapılmış, ikinci aşamada ise öğrencilere Weschler Nonverbal Testi (WNV) uygulanmıştır.

Üstün yetenekli öğrenciler, şu aşamalardan geçirilerek seçilmektedir:

2.3.1 Aday gösterme

BİLSEM yönergesine göre; üstün yetenekli bireyleri belirlemek amacıyla her yıl ekim ayı içinde Bakanlıkça hazırlanan Gözlem Formları il ve ilçelerde bulunan okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarına, BİLSEM tarafından gönderilir. Okullara gönderilen formlar, üstün yetenekli olduğu düşünülen bireyler için; okul öncesi eğitimde veli veya öğretmenler, ilkokul için sınıf öğretmenleri ve ortaokulda şube rehber öğretmenleri, ortaöğretim için ise sınıf rehber öğretmenler kurulu tarafından doldurulur. Bu formlar en geç şubat ayının sonuna kadar ilgili BİLSEM'e gönderilir (MEB, 2007).

2.3.2 Ön değerlendirme

Okullardan ve velilerden aday gösterilen öğrencilerin gözlem formları, tanılama komisyonu tarafından incelenir. Bu incelemede; uygun olmayan gözlem

formları çıkarılır, grup taramasına alınacak birey listeleri okullarına veya velisine bildirilir (Bilsem Yönergesi, Madde-10).

2.3.3 Grup taraması

Grup taraması, başvuruda bulunan ve ön değerlendirme komisyonunca uygun görülen tüm aday öğrencilerin tabi olacağı bir seçme sınavıdır. Grup taramasının tarih/saat/yeri okullara bildirilir ve ilgili internet adreslerinde yayınlanır. Belirlenen tarih/saat/yerde öğrenciler bakanlıkça hazırlanan ölçme araçları ve ölçütleri doğrultusunda grup tarama sınavına alınır (MEB, 2007, Madde-11).

2.3.4 Bireysel inceleme

Grup taramasından başarılı olan öğrenciler ile okul öncesi eğitiminde, okul öncesi kurumu veya velisi tarafından aday gösterilen çocuk/öğrenciler bireysel incelemeye alınır. Rehberlik ve Araştırma Merkezinde bireysel incelemeye alınacak her öğrencinin hangi tarih ve saatte incelemeye alınacağı okullarına bildirilir (Bilsem Yönergesi, Madde-12).

2.3.5 Kayıt ve yerleştirme

Bireysel inceleme ve değerlendirme sonuçlarına göre sıralanan öğrenci listesi Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğüne gönderilir. Genel Müdürlükçe yapılacak değerlendirme sonucunda uygun bulunan liste onaylandıktan sonra ilgili BİLSEM'e gönderilir. Listede yer alan öğrencilerin kayıt ve yerleştirme işlemleri sonuçlandırılır (MEB, 2007, Madde-13).

2.4 Üstün Yeteneklilerin Eğitimi

Üstün yetenekli çocuklar çeşitli özellikleri bakımından akranlarına göre birçok farklılık göstermektedirler. Örneğin; akranlarına göre daha çabuk öğrenen, kavrayan, bir probleme farklı yaklaşan, orijinal fikirler ortaya koyabilen çocuklar vardır. Bu çocukları akranlarının öğrenme düzeyinde ve hızında eğitimi almaya

zorlamak, bir bakıma onların yeteneklerine sınır koymak olacağından, onlar için haksızlık olacaktır. Bu yüzden üstün yetenekli çocuklara diğer öğrencilerden farklı eğitim uygulamaları sağlanması gerekmektedir (Ataman, 2004a: 165). Üstün yetenekli öğrencilerin akranlarıyla beraber eğitim görüp görmemeleri konusunda uzmanların farklı görüşleri olsa da, genel görüş bu bireylerin özel eğitim almaları yönündedir (VanTassel-Baska&Stambaugh, 2005).

Ülkemizde öğretim programları orta seviyede bir zihin ve yetenek seviyesindeki öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap verecek nitelikte düzenlenmektedir. Bu ise zihin yaşı akranlarına göre iki yaş ileride olan üstün yetenekli çocukların yeteneklerinin körelmesine ve gizil güçlerini öğrenmeden ziyade farklı alanlara yönlendirmelerine sebep olmaktadır. Bu olumsuzlukları önlemek için özel eğitim yoluyla bu öğrencilerin yeteneklerini en azami derecede kullanmalarını ve topluma faydalı bireyler olmalarını sağlamak gerekmektedir (Ataman, 1998: 174-186).

Üstün yeteneklilerin eğitimi konusunda en sık kullanılan eğitim modellerini; gruplandırma, hızlandırma ve zenginleştirme olarak üç başlık altında toplayabiliriz.

2.4.1 Gruplandırma

Bu uygulamada benzer özellik ve seviyedeki üstün yetenekli öğrenciler birbirleriyle etkileşimde bulunarak beraber çalışma ortamı elde ederler. Tam Gün Homojen Sınıflar, Tam Gün Heterojen Sınıflar ve Yarım Gün veya Geçici Gruplar olmak üzere üç alt başlık altında incelenebilir (Davaslıgil, 2004b: 238).

2.4.1.1 Tam Gün Homojen(Türdeş) Sınıflar

Bu uygulamada özel okulları ve özel sınıfları sayabiliriz. Bu kurumlar fen, matematik, sanat alanlarında uzman öğretim veren kurumlardır. Örneğin, ABD'deki Magnet Okullarını bu grupta sayabiliriz. Üstün yetenekli ve normal çocuklara eğitim verilen bu kurumlarda, günün bir bölümü üstün yetenekli öğrencilere özel eğitim öğretmenleri tarafından özel sınıflarda ders verilir (Davaslıgil, 2004b: 238).

Ülkemizde üstün yetenekliler için özel sınıf ve türdeş sınıf uygulamalarına baktığımızda, ilk olarak 1960'lı yıllarda Ankara'da Ergenekon İlkokulu ve Maarif Kolejini görürüz. Bu kurumlara IQ düzeyi 125 ve üstü öğrenciler alınmıştır. Fakat daha sonra üst düzey bürokratların çocuklarının gerekli özellikleri sağlamadığı halde bu okullara alınması için yapılan baskılar sonucu bu okullar kapatılmıştır (Akarsu, 2004b: 148)

Aynı şekilde homojen gruplar için Fen Liseleri, Anadolu Liseleri ve İnanç Liseleri bu grupta sayılabilir. Homojen grupların; gruptaki öğrencilerin türdeş olmalarından dolayı öğrencilerin arasında birbirini çalışmaya teşvik eden bir yarışmaya dönüşmesi (Ataman, 2004a: 166), buna göre özel geliştirilmiş programlar ile kendi yetenek ve yeterliliklerinin hızına göre ilerlemelerinin sağlanması ve özel olarak seçilmiş öğretmenler tarafından eğitilmesi gibi faydaları vardır. Fakat bunun yanında; üstün yetenekli çocukların normal akranlarıyla etkileşiminin geri planda kalması ve böylelikle akranlarından soyutlanması gibi sakıncaları da vardır (Akkanat, 2004: 185).

2.4.1.2 Tam Gün Heterojen Sınıflar

Bu uygulamada üstün yetenekli öğrenciler ile normal öğrenciler birlikte eğitim görürler. Öğrencilere uygulanacak etkinlikler merak, ilgi ve yeteneklerine uygun olarak planlanmıştır. Oluşturulan bireysel ve küçük gruplarda, araştırmaya dönük etkinliklere yer verilmiştir. Normal sınıf uygulamalarından farklı olarak, öğrenciler gerçek problemlerle karşılaştırılarak araştırmaya sevk edilirler (Ersoy ve Avcı, 2001: 204).

2.4.1.3 Yarım Gün veya Geçici Sınıflar

Üstün yetenekli öğrencilerin hafta içinde okuldan sonra iki üç saatliğine uzman öğretmenler yönetiminde zenginleştirilmiş etkinlik ve projeler yoluyla eğitilmeleridir. Şu anki Bilim ve Sanat Merkezleri bu uygulamaya örnektir (Ataman, 2004a: 167).

2.4.2 Hızlandırma

Hemen hemen her ülkede hızlandırma metodu uygulanmaktadır. Hızlandırma olarak okula erken başlatma, sınıf atlatma, ders atlama, bir programı normal süresinden önce tamamlama veya yarı zamanlı hızlandırma ile ders gününün bir bölümünde daha yüksek bir sınıfa girip daha fazla içerik alanları ile karşılaşarak kendini geliştirme gibi uygulamalar yer almaktadır (Schiever ve Maker, 2003: 165; Levent, 2011: 30).

2.4.2.1 Okula Erken Başlatma: Çocuğun zorunlu okula başlama yaşından önce zekâ bölümünün 130 ve üstü olması, okuma, yazma ve dört işlem gibi konularda istenilen yeterliliğe sahip olması, göz ve el koordinasyonunun gelişmiş olması durumunda, takvim yaşına bakılmaksızın bir veya iki yıl önceden birinci sınıfa kaydedilmesi ya da doğrudan ikinci sınıftan başlatılması durumudur. Bu uygulamanın çocuğun gelişimsel özellikleri dikkate alınmadan gerçekleştirilmesi durumunda, okulu sevmeme, arkadaşlarıyla iletişim kuramama, bedensel etkinliklerde başarısızlık gibi olumsuzluklarla karşılaşılabilir (Ataman, 1998: 188; Ersoy ve Avcı, 2001: 203; Davaslıgil, 2004b: 237).

2.4.2.2 Sınıf Atlama: Bedensel ve zihinsel açıdan gelişmiş, bilgi ve beceri olarak buldukları sınıf düzeyinin üstünde olan öğrencilerin sınıf yükseltme sınavıyla bir üst sınıfa yükseltilmesidir (İKY-Madde 49). Bu yöntem çocuğun öğrenme hızına uygun bir uygulama olması ve öğrencinin sıkılmasını önlemesi bakımından önemlidir (Levent, 2011: 30; Ataman, 1998).

2.4.2.3 Ders Atlama: Bu yöntem öğrenciye yeterli olduğu bir derste daha hızlı ilerleme imkânı sunmanın yanında, aynı zamanda sosyal açıdan akranlarından da ayrılmamasını sağlar. Bu uygulama ile öğrencinin sınıf atlama için uygun olmadığı belirlenmiş olur (Davaslıgil, 2004b: 237).

2.4.3 Zenginleştirme

Üstün yetenekli çocuklara, normal çocuklara verilen eğitim programının uygulanması bu çocukları sıkıntılı bir sürece sürükleyebilir. Örneğin, akranlarına göre daha çabuk kavrayan, öğrenen ve verilen etkinlikleri kısa sürede tamamlayan üstün yetenekli bir çocuk için bu uygulamalar basit kalacağından sıkılacak ve ilgisi farklı yönlere kayacaktır. Bu da zamanla sınıfta problem çocuk olma durumuna dönüşebilir. Bu olumsuzlukları önlemek için eğitim programlarında üstün yetenekli öğrencilerin ihtiyaçlarını giderecek zenginleştirme çalışmalarına yer verilmelidir (Ataman, 1982: 342).

Bilindiği üzere zenginleştirme modelinde üstün yetenekli çocukların normal akranları ile aynı sınıflarda tutulması ve gereksinimlerine cevap verebilecek çeşitlendirilmiş programlarla eğitim almaları sağlanır. Bu uygulama farklı yetenek düzeyindeki öğrencileri kapsamakta olup, normal öğrenciler için de zenginleştirme sayılabilir. Zenginleştirme dikey ve yatay olarak uygulanabilir. Yatay zenginleştirmede konularla ilgili etkinliklerin çoğaltılması, dikey zenginleştirmede ise konunun derinlemesine araştırılması yer almaktadır (Ataman, 1998: 189).

Zenginleştirme programının hedefi, öğrencilere farklı müfredat teklifleri sunmaktır. Derinlikten ziyade genişlik sağlayan zenginleştirme programında, üstün yetenekli öğrencinin çalışma alanının genişletilmesi sağlanır. Bir zenginleştirme programında, hafta içi okuldan sonra, cumartesi sınıfları, kaynak odalar, normal sınıf müfredatına eklemeler, özel ilgi kulüpleri gibi uygulamalar kullanılabilir (Schiever ve Maker, 2003: 164).

Zenginleştirilmiş model, üstün yetenekli öğrencilerin motivasyonlarının artmasına, karşılaştığı problemler karşısında farklı çözüm yolları bulmalarına, yaparak yaşayarak öğrenmelerine yardımcı olmaktadır. İstekli oldukları alanda gözlem ve incelemeler ile derinlemesine bilgi elde edebilir ve bunu arkadaşlarıyla paylaşarak başkalarına faydalı olmanın mutluluğunu yaşayabilirler. Üstün yetenekli öğrencileri akranlarından soyutlamadan sosyal paylaşım ile bencil olmaktan korur (Çağlar, 2004b: 330).

Zenginleştirme programlarında şu noktalara dikkat edilmelidir:

- Sınıflardaki öğrenci sayıları fazla olmamalı, öğretmenlerin öğrencilerle bireysel ilgilenmelerine imkân tanınmalıdır. Okulda özel araç gereçlerin bulunduğu kaynak odaları bulunmalıdır (Ataman, 1998: 190).
- Okullarda öğretmen ve idarecilere bu konu ile ilgili özel eğitim verilmeli, belli alanlarda uzmanlaşmış destek personeli bulundurulmalıdır (Çağlar, 2004a: 274)
- Öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine göre özel ödevler, projeler gibi çalışmalarla zenginleştirme yapılmalıdır. Böylelikle öğrencilerin anlık ihtiyaçları karşılanmış, sosyal, duygusal ve bedensel yönden benzer akranları ile yetişme ortamı sağlanmış olur (Durum Tespit Komisyonu Ön Raporu, 2004: 32).
- Konular öğrencilerin kendi kendine inceleme, gözlem ve araştırma yapmalarına elverişli olmalıdır (Ataman, 2004b: 338).
- Yabancı dil eğitimi, fen, matematik, elektronik, güzel sanatlar gibi alanlarda kendi çabaları ile çalışabilecekleri üniteler verilebilir. Müze, fabrika, bilim ve teknoloji merkezlerine ziyaretler düzenleyerek gözlem yapmaları sağlanmalıdır (Enç, 2004a: 27).

2.5 Türkiye’de Üstün Yetenekliler Eğitiminin Tarihsel Gelişimi

Ülkemizde üstün yetenekli öğrenci eğitiminin tarihsel sürecini iki dönem halinde inceleyebiliriz. Cumhuriyet öncesi, Osmanlı Devletinde etkili bir şekilde kullanılan Enderun Mektebi önemli bir yer tutar. Cumhuriyet sonrası dönemde ise Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar üstün yetenekli öğrencilerin eğitiminde yapılan çalışmalar aşama aşama yer almaktadır.

2.5.1 Cumhuriyetin İlanından Önce Üstün Yeteneklilerin Eğitimi

Ülkemizde üstün yetenekli çocukların eğitimi ile ilgili cumhuriyet öncesi döneme baktığımızda, en eski ve en önemli kurumun Enderun Mektebi olduğu görülmektedir (Enç, 2004a, 29). Çünkü Osmanlı döneminde devşirme ile seçilerek alınan öğrencilere, yeteneklerine göre eğitim programları düzenleyerek 10-15 yıl eğitim verilmiş ve devletin ihtiyaç duyduğu üst düzey yönetici ve askerleri yetiştirilmiş ve dört yüz yıldan fazla hizmet vermiştir (Ataman, 1998: 182).

2.5.1.1 Enderun Mektebinin Tarihsel Gelişimi

Enderun Mektebini incelediğimizde iki yönden geçmişteki eğitim kurumlarından ayrılmaktadır. Diğer İslam ülkelerinde olduğu gibi iktidarlarına ortak olabilecek soylu bir sınıfın, içlerinde güçlenmelerini istemeyen Osmanlı, devlet hizmetlerini “kulluk düzeni” denilen, genellikle gayr-i müslim tebaadan seçilen çocukların yetiştirilmesi ve devlet hizmetlerinde kullanılması yoluyla yürütmekteydi. Osmanlılardan önce doğu ve batılı devletlerden hiçbirinde devletin askeri ve sivil yöneticilerini yetiştirecek bir kurum yoktu (Durum Tespit Komisyonu Ön Raporu, 2004: 53-54). Osmanlı geniş bir aday kitlesinden en yetenekli olan bireyleri seçerek devletin hizmetinde kullanmak için yetiştirip eğitmiş, devletin üst düzey kadrolardaki yetkileri batılı devletlerde olduğu gibi soyluluğa göre değil, yetenek ve kabiliyete göre vermiştir. Enderun Mektebini diğer kurumlardan ayıran diğer bir faktör de programı, örgüt yapısı ve işleyişidir. Çünkü Enderun bir yandan askeri ve idari alanda nitelikli insan yetiştirdiği gibi, bilim ve sanat alanında seçkin insan yetiştirmiş, aynı zamanda programında müzik, beden eğitimi ve el becerileri gibi derslere yer vermiştir (Zeyrek ve Erken, 2009: 348).

Enderun Mektebinin kuruluşu konusunda çeşitli görüşler vardır. Bazılarına göre I. Murat Hüdavendigâr tarafından sarayda hizmet edilmek üzere, Edirne’de yaptırdığı sarayda hazine ve kiler koğuşları oluşturmuş ve böylece Enderun Mektebi kurulmuş (Bey, t.y.: 129). Bazılarına göre Yıldırım Bayezid’in kurduğu, bazılarına göre ise II. Bayezid’in kurduğu belirtilmektedir (Enç, 2004b: 45).

Enderun Mektebinin kuruluşu hakkında farklı görüşler olsa da araştırmacıların ortak düşüncesi; II. Murat zamanında çalışmalara başlanmış, Fatih Sultan Mehmet tarafından geliştirilerek asıl hüviyetine kavuşmuştur (Doğan, 1997: 415). Fatih Sultan Mehmet zamanında ülke hızlı bir şekilde genişleyip imparatorluğa dönüşmeye başlayınca, devlet hizmetlerinde sivil ve askeri alanda ihtiyaç hızla artmıştır. Fatih, bir kanunname ile sarayın ve devletin yeniden örgütlemesi, rütbelerin ve görevlerin belirlenmesini sağlamıştır. İstanbul'un fethinden sonra devşirmelerden ordu ve sivil yöneticilerin yetişmesini sağlayacak olan Enderun'u bir eğitim merkezi haline getirmiştir (Akarsu, 2004a: 97). Yine Belgrad ve Boğdan seferlerinde Enderunluların padişah için savaşıp şehit olduklarını görünce memnuniyetlerini izhar etmiş, böylelikle mektebi genişleterek öğrenci sayısını arttırmış (Bey, t.y.: 130) ve mektebe öğretmen olarak ünlü ilim adamlarını getirtmiş, bu şekilde birçok ilim ve fennin öğretilmesini sağlamıştır. Enderun Mektebini geliştirmeye yönelik bu çalışmalar, II. Bayezid, Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman dönemlerinde de devam etmiştir (Akkutay, 1984: 27).

Miller (1941: 98) Enderun hakkındaki düşüncelerini şöyle ifade etmiştir: "Her şeyin ötesinde Türk Padişahlarının ülkeye liderlik edecek sıra dışı yeteneğe sahip gençleri keşfedip, yetiştirmesiydi." (Akt. Akarsu, 2004a: 97). Enderun Mektebinde amaç devletin ilerlemesi ve güçlenmesini sağlayacak askeri kadrolara, merkezi ve taşra yönetimlerine nitelikli bireyler yetiştirmektir (Aydüz, 2008: 141). Bu özelliği ile Enderun, devletin üst yöneticilerini kendi düşüncesine uygun yetiştiren ve devletin bekasını sağlamada önem arz eden bir kurum olarak kabul edilebilir. Topkapı Sarayında bulunan Enderun Mektebine devşirme yoluyla yabancı milletlerden çocuklar seçilir, orduda, sarayda ve devlet kademesinde görev alacak kişiler yetiştirilirdi (Ergin, 1977: 11). Devletin nitelikli insan ihtiyacını gidermek için seçilen bu öğrenciler farklı eğitim düzeylerinde olan ve başlarında birer ağa bulunan odalarda eğitim görürlerdi. Bu eğitim odaları şunlardı:

- Büyük ve Küçük Oda
- Doğancı Koğuşu
- Seferli Koğuşu
- Kiler Odası
- Hazine Odası

- Has Oda (İpşirli, 1995: 186).

Enderun Mektebinin eğitim öğretim şekli II. Mahmut dönemine kadar hüviyetini korumuş, fakat yeniçeri ocağının kaldırılmasından sonra yerine kurulan Nizam-ı Cedid'e Enderunluların subay olarak tayin edilmesi üzerine mektep zayıflamıştır (Bey, t.y.: 132).

Yine II. Mahmut zamanında Silahdarlığın kaldırılması, Mabeyn-i Hümayun Nezareti kurulması gibi önemli değişiklikler yapılmıştır. Yine Sultan Abdülmecid döneminde Dolmabahçe Sarayına taşınmış ve bundan sonra Enderun Mektebi önemini kaybetmeye başlamıştır. II. Abdulhamit döneminde ise hiç değer verilmeyen Enderun Mektebi 1 Temmuz 1909 yılında bir kararname ve talimatname ile kapatılmıştır (Ergin, 1977: 24).

2.5.1.2 Enderun Mektebine Öğrenci Seçimi

Enderun'a öğrenci kaynağının temelinde "kulluk düzeni" vardır. Bu uygulama I. Murat döneminde Pençik Yasası ile gerçekleştirilmiştir. Buna göre savaş esirlerinin beşte biri hükümdarın payı idi. Bu esirlerin bir kısmı düzenli ordunun asker kaynağı olur, bir kısım esir olarak para karşılığı satılır, bir kısmı da "kurtuluş akçesi" karşılığı serbest bırakılırdı. Aynı şekilde II. Murat döneminde de orduya asker kaynağı sağlamak için Devşirme Kanunu yürürlüğe konmuş, daha sonra Enderun'a öğrenci seçimlerinin en verimli kaynağı olmuştur (Enç, 2004b: 49).

Osmanlı 1600'lü yıllara kadar devletin üst kadrolarına devlet adamı yetiştiren Enderun Mektebine devşirme yoluyla öğrenci seçmiştir (Arı, 2004: 22). Devşirme; "Osmanlı Devleti'nde çeşitli hizmetlerde kullanılmak üzere Osmanlı tebaası bazı Hristiyan çocuklarının bir kanun dâhilinde toplanması işi." olarak tanımlanmaktadır (Özcan, 1994: 255). Buna göre Hristiyan ailelerden belli esaslara göre devşirilen çocuklar acemi oğlan yapılırdı. Yine rehin alınmış olan hükümdar çocukları da Enderun Mektebinde eğitim ve öğretim görmüştür. Arnavut Kralı Jan Kasteryoti'nin oğlu Jorj Kasteryoti ve Eflak Beyi Kostantin'in oğlu Dimitriyus örnek olarak gösterilebilir (Ergin, 1977: 11).

Devşirme, Yeniçeri ve Acemi Oğlan Ocağı ağalarının idaresinde yapılmış, devşirmede tecrübeli bir “Devşirme Ağası” ve bir kâtip görevlendirilmiştir. Görevlendirilen bu kişiler bir ağa buyruğu ve sultan fermanı ile devşirmeleri gerçekleştirirdi. Devşirme ağasına devşirme bölgesindeki beylerbeyi, sancak beyi, kadı ve sipahilerin yardımcı olması gerekirdi. Devşirmeler ihtiyaca göre bazen üç yılda, bazen yedi yılda bir 3000-12000 miktarında, Arnavut, Sırp, Hırvat, Bulgar, Yunan ve Macar çocuklarından yapılmıştır. Daha sonra Fatih döneminde Bosnalıların Müslüman olmalarına rağmen kendi istekleriyle devşirme kapsamına girmişlerdir (İlgürel, 1988: 324).

Devşirme yapılırken şu kriterler göz önünde bulundurulurdu:

- Devşirilecek oğlanlar 8-18 yaş arasında olmalıdır. İstenilen özellikler mevcut ise sınır 20 yaş olabilir.
- Bir devşirme döneminde köylerden veya mahallelerdeki devşirmede ölçüt kırk evde bir evden yapılır ve en az iki kardeşten bir erkek çocuk alınır. Tek erkek çocuk varsa, özellikleri uygun olsa bile devşirme yapılmazdı.
- Devşirilecek çocuklar 18 yaşından küçük fakat evli ise veya bir sanat ile meşgul ise devşirme yapılmazdı.
- Devşirilen oğlanlar son bir kez daha elenir ve bu oğlanların en seçkinleri padişaha hizmet etmek için iç oğlanı olarak ayrılır, geri kalanlar acemi oğlanı olurlardı.
- Devşirme işinde 17. Yüzyılın başlarına kadar çok titiz davranılmış, Karaman'dan Erzurum'a kadar devşirme yapılmamış, olmuşsa da çok dikkatli davranılmıştır. Daha sonra Yavuz Sultan Selim zamanında bu değiştirilmiş ve Kayseri'den Mimar Sinan devşirilmiştir (Akkutay, 1984: 38-42).
- Müslüman çocukları, paraya düşkün oldukları için Yahudi çocukları, terbiyesi noksan ve ağgözlü olacağından yetim ve öksüzler, kötü alışkanlıklar kazanabilecekleri inancından dolayı bir müddet kent yaşamı görenler, köseler, sünnetli doğanlar, vücudunda herhangi bir bozukluk ve eksiklik olanlardan devşirme yapılmazdı.

- Osmanlıda görünüşü güzel olanın ahlakı da güzel olur düşüncesiyle yakışıklılık birinci derecede önemliydi (Corlu, Burlbaw, Capraro, Corlu, Han, 2010: 21).
- Devşirme adaylarını denemek için önlerine ortasında yemek kabı olan bir tepsi konulur, ellerine sapı uzun tahta kaşık verilir ve kaşığın sapını diğer arkadaşlarına dokundurmadan yemeleri istenirdi. Zeki olmayanlar nasıl yapacaklarını düşünemezler, zeki olanlar ise karşısında oturanla işbirliği yaparak birbirlerine yedirirlerdi (Enç, 2004b: 52).

Devşirme aşamaları ve olası yolsuzlukları önlemek için alınan tedbirlerden bazıları şunlardır:

- Devşirme için yeniçeri ağası ihtiyacı bildirir, bunun üzerine padişah tarafından bir ferman çıkarılırdı. Fermanda kaç oğlanın nerelerden devşirileceği yazılırdı.
- Devşirilecek bölgeye göre, devşirme görevini devşirme fermanını alan turnacıbaşı ağa yapar veya üzerindeki bir ağa görevlendirilebilirdi. Devşirme çok sınırlı bir bölgeden gerçekleştirilecekse turnacıbaşının altındaki kademelerden bir memur görevlendirilirdi.
- Devşirme bölgelerindeki vali, sancak beyi, kadı gibi görevliler turnacıbaşıya devşirmede destek olurlardı. Devşirme günleri ve saatleri belirlenir, mahalle ve köylerde duyuru yapılır, oğlanların gizlenmesinin ağır cezası olduğu hatırlatılır ve Sancak Beyi Konağı önünde toplanmaları istenirdi.
- Ayrıca mahalle ve köylerin papazlarına vaftiz defterleri ile beraber devşirmenin yapılacağı gün ve saatte bulunmaları iletildi.
- Turnacıbaşı ağası yanında kadı, papaz ve tımarlı sipahiyi bulundurur, toplanan oğlanları dikkatle gözden geçirir, vücutlarını muayene eder ve devşirme kanununa uygun ise devşirme olarak seçerdi.
- Turnacıbaşı ağasının emrinde bir de sürücü ağaları vardı. Turnacıbaşı ağa

seçtiği oğlanları defterine kayıt eder, daha sonra aileleri ile vedalaşan oğlanlar sürücü ağalara teslim edilirdi. Bu ağaların görevi turnacıbaşı ağanın seçtiği oğlanları düzenli bir şekilde Edirne'ye götürmekti (Akkutay, 1984: 39-40).

- Toplanan devşirmelerin sayısı yüz olduğunda, devşirmeye ait bilgilerin yer aldığı iki nüsha defter düzenlenir ve İstanbul'daki yeniçeri ağasına gönderilirdi. Böyle yapılmasının amacı, devşirmelerde oynama olmasını önlemektir.
- Yine, rüşvet ile devşirmelerde usulsüzlük yapılmasını engellemek için görevli seçimine de dikkat edilirdi (Arı, 2004: 23).

Enderun Mektebinde eğitim görmek çok şerefli bir yere sahip olmak demektir. Enderun Mektebine, hazırlık sarayı denilen Galata Sarayı, Edirne Sarayı ve İbrahim Paşa Sarayı gibi saraylara devşirme yöntemiyle alınan Hristiyan çocuklardan yetenekli öğrenciler seçilerek alınır. Fakat daha sonra bu mektebe Türk ve Müslüman öğrenciler de alınmaya başlanmıştır (Gökbilgin, 1977: 144-145).

16.yüzyılın sonlarına doğru devşirme usulünde bozulmalar baş göstermiş, rüşvet ile Hristiyan çocukları muayene edilmeden ocağa alınmışlardır (Keskin, 2009: 29). 17.yüzyılın ortalarından itibaren Hristiyan tebaadan devşirme işi giderek azalmaya başlamış, Yeniçeri Ocağının kaldırılmasına kadar seyrek de olsa devam etmiştir (İlgürel, 1988: 325). Enderun Mektebine iltimas ve kayırma ile öğrenci seçiminden sonra Enderun Mektebi bozularak önemini kaybetmeye başlamıştır.

2.5.1.3 Enderun Mektebine Öğrenci Belirleme Süreci

Devşirme yoluyla seçilen çocukların Enderun Mektebi'ne alınmadan önce belli aşamalardan geçmesi gerekiyordu. Hristiyan tebaadan alınan çocuklar Türkçeyi, İslamî adabı öğrenmeleri için Türk ailelerin yanına verilir, daha sonra Edirne Sarayı, Galata Sarayı ve İbrahim Paşa Sarayı gibi saraylarda ahlakî eğitim ve beden eğitimi dersleri öğretilirdi. Buradaki eğitim ve öğretimden sonra ayrılan acemi oğlanlardan üstün yetenekli olanlar, daha üst seviye eğitim görmeleri için Enderun'daki büyük ve küçük odaya alınır. Burada sarayın adab ve erkânını öğrendikten sonra kabiliyet

ve yeteneklerine göre Seferli, Kiler ve Hazine odalarından birine çıkarlardı (Doğan, 1997: 416; Aydüz, 2008: 141).

2.5.1.3.1 Aileye Verme

Hristiyan ailelerin çocuklarından devşirilen ve savaşlardan elde edilen esirler, hem Türk gelenek ve göreneklerini, hem İslâmî kuralları, hem de Türkçeyi öğrenmeleri için Türk ailelerin yanına verilir. Yedi ve sekiz yıl burada kalırlardı. “Türk’e verme” denilen bu işlemden sonra Acemi Ocağına teslim edilir, burada başlarına “ak börk” giyer ve acemi oğlan olurlardı (İlgürel, 1988: 324).

Acemi Oğlan Ocağında belli bir eğitimden sonra acemi oğlanlardan başarılı olan, güzel ahlâklı ve siması güzel olanlar Enderun Mektebine talebe olarak seçilirlerdi. Sarayda “Yüzü güzel olanın kalbi de güzeldir.” düşüncesi hâkimdi. Bu yüzden seçim işlerinde özellikle güzel, vücut bakımından güzel kusursuz olanlar ön planda olurdu. Bu açıdan baktığımızda Acemi Oğlan Ocağının Enderun için bir hazırlık olduğunu söyleyebiliriz (Ergin, 1977: 12).

2.5.1.3.2 Hazırlık Sarayları

Enderun’un birinci aşaması; eğitim süresi 6-8 yıl olan Edirne, Galata, İbrahim Paşa ve İskender Çelebi Sarayı’ndan oluşmaktaydı. Bu hazırlık saraylarında eğitim görenlerden üstün yetenekli olan bireyler Enderun Mektebine devam eder, diğerleri ise Yeniçeri ve Sipahi ocaklarına asker yetiştirirdi (Akarsu, 2004a: 98).

Padişahların özel hizmetinde bulunacak kişilerin eğitilmesi için kurulan saraylarda talebeler çeşitli dersler görüp sanat öğrendiği gibi, memuriyet gibi vazifeleri de yapmışlardır. Bu bakımdan saraylarda hem teorik hem de uygulamalı eğitim verilmiştir (Akkutay, 1984: 70). İlerde devlet adamı olacak bu öğrenciler Enderun’a alınırken kapı ağası ile beraber kıyafet ilmini bilen bir uzman tarafından incelenirdi. Yüzlerinde iyilik ve güzellik bulunanlar kabul edilir; kötülük ve çirkinlik bulunanlar kabul edilmezlerdi (Arı, 2004: 24).

Edirne Sarayı: Bu saray eski ve yeni olmak üzere iki saraydan oluşmaktadır. İlk sarayın inşası I. Murat zamanında yapılmıştır. Daha sonra II. Murat, Tunca kenarında yeni bir saray yaptırmaya başlamış, fakat felç geçirip vefat edince inşaat yarım kalmıştır. Yarım kalan bu saray inşaatını oğlu Fatih Sultan Mehmet tamamlamıştır (Baykal, 1953: 26). Yeni sarayda padişahlar oturmuş, eski saraya ise devşirmeler yerleştirilmiştir. Edirne Sarayı'nda eğitim gören acemi oğlanlardan yetenekli olanlara aynı zamanda silah kullanma eğitimi ve binicilik dersleri verilirdi. İhtiyaca göre üç ve yedi senede bir sarayın kıdemlilerinden çıkmalar gerçekleştirilir ve Kapıkulu Süvari Ocağının aşağı bölüklerine gönderilirdi. Buraya gelen çıkmalardan da en yetenekli olanlar Enderun Mektebinin büyük ve küçük odalarına nakledilirdi. Edirne Sarayı 17. yüzyılın son yarısına kadar Enderun Mektebine ve kapıkulu süvari bölüklerine içoğlanı göndermiş, bundan sonra önemini kaybetmiş ve 1675 tarihinde kapatılmıştır (Uzunçarşılı, 1988a: 302).

Galata Sarayı: Enderun Mektebine öğrenci yetiştiren yerlerden biri de Galata Sarayı'dır. Topkapı Sarayı'nda bulunan büyük ve küçük odalarda eğitildikten sonra hazine ve has odaya alınan talebeler yeterli olmayınca Galata Sarayı Mektebi açılmıştır. Fatih Sultan Mehmet'in oğlu II. Bayezid tarafından kurulmuştur (İpşirli, 1996: 322). Galata Sarayı, şu anki Galata Sarayı Lisesinin olduğu yerde yaklaşık 17 dönüm arazi üzerine bir cami, büyük, orta ve küçük olmak üzere birer koğuş, hamam, subay odası ve mutfak inşa edilmiştir. Yapım işleminden sonra buraya devşirmelerden boyu posu düzgün birkaç yüz çocuk seçilmiş ve terbiye edilmeleri için tecrübeli ak ağalara teslim edilerek bu çocuklara kıraat, Kuran-ı Kerim, hüsn-ü hat ve musiki dersleri verilmiştir. Enderun Mektebindeki hazine ve kiler koğuşlarına alınacaklarda şart Galata Sarayı'nda ilk eğitimini görmesiydi. Hazine ve kiler koğuşlarında yer boşaldığında Galata Sarayı'ndan kıdemlilerden biri alınırdı (Bey, t.y.: 130-131).

Galata Sarayı Mektebinde yetişen talebelerin Enderun Mektebine alınma şansları olduğu için, İstanbul'un ileri gelen aileleri çocuklarını girmek zor olsa da buraya girdirmek isterlerdi. Bu mektepte ders gören fakir öğrenciler, ders araç gereçleri ve kitap azlığı nedeniyle eğitim öğretimde sıkıntı çektiği için I. Mahmut bu mektebe kıymetli eserlerin bulunduğu kütüphane yaptırmıştır. II. Bayezid mektepte görev yapacak hocaların kaliteli olmasına özen göstermiş, yazma eserleri çoğaltmış,

öğrencilerin kılık kıyafetlerinin muntazam olmasına dikkat etmiş ve mektebi çok geniş teşkilatlı bir yapıya kavuşturmuştur. II. Bayezid, Galata Saray gibi bir mektebin kurulmasına fikir öncülüğü etmiş Gül Baba ve çeşitli ders hocalarını tayin ettirmiştir. Diğer yandan yazı, musiki ve spor faaliyetleri için de üstatlar getirtmiş; böylece Arapça, Farsça, Kıraat, Hüsn-ü Hat gibi dersler öğretilmiştir. Buradaki kıdemli hocalar daha sonra Enderun'a nakledilmişlerdir (İpşirli, 1996: 322).

Galata Saray Mektebi çeşitli değişiklikler geçirmiş, mektepte birçok yenilikler yapılmıştır. Özellikle Kanuni Sultan Süleyman devrinde mektep ciddi şekilde yenilenmiş, müdürden hizmetlilere kadar olan görev kademelerinde kılık kıyafet düzeninde önemli değişiklikler yapılmıştır. Yine Kanuni devrinde bu mektebe devşirme çocukların yanında Türk çocukları da alınmıştır (Akkutay, 1984: 81).

İbrahim Paşa Sarayı: 16. yüzyılın başlarında Sultanahmet'te At Meydanı'nda kurulan İstanbul'un en büyük ve özel saraylarından biri olarak kabul edilir. Bu saray mevcut olan bir konağın üzerinde çeşitli ekleme ve tadilatlar ile saray haline getirilmiştir (Eyice, 2000: 345).

Enderun'a ve Kapıkulu Süvari Ocağı'na içoğlanı yetiştirilen bir saraydır. Burada eğitilen acemilerden zamanı gelince yetenekli olanlar Enderun'a, diğerleri ise Kapıkulu Süvari Ocağı'na gönderilirdi. Kanuni Sultan Süleyman, vezir-i azamı İbrahim Paşa ile kız kardeşini evlendirdikten sonra bu sarayı onlara vermiş, fakat daha sonra İbrahim Paşa'nın öldürülmesinden sonra içoğlan yetiştiren kışla ve mektebe dönüşmüştür. Devşirme sisteminin gevşemesi üzerine de IV. Mehmet zamanında lağvedilip saray hizmetinde bulunacaklar saraya, diğerleri ise süvari ocağına nakledilmiştir (Uzunçarşılı, 1988a: 306).

İskender Çelebi Sarayı: Kanuni Sultan Süleyman döneminde kurulmuş olan bu saray, Defterdar İskender Çelebi'nin oturduğu yerdir. İskender Çelebi'nin vefatından sonra mektep olarak devam etmiştir. Bu saray da diğer hazırlık sarayları gibi yetenekli öğrencilerin Enderun Mektebine yerleştirildiği, diğer talebelerin ise Kapıkulu Süvari Bölüklerine gönderildiği bir kurumdur (Akkutay, 1984: 85-86).

2.5.1.4 Enderun Mektebinin Yapısı ve İşleyişi

Enderun Mektebine öğrenci alımında, talebeler birçok elemelerden geçirilmiş, hazırlık saraylarında gerekli olan ön eğitimleri almış ve son olarak üstün yetenekli olanlar Enderun'a seçilmiştir.

İhtisas okulu niteliğinde olan Enderun-u Hümayun hiyerarşik biçimde tasarlanmış Büyük ve Küçük Oda, Doğancı Koğuşu, Seferli Koğuşu, Kiler Odası, Hazine Odası ve Has Oda olmak üzere altı oda veya koğuştan meydana gelmiştir. Bu kademeleri başarı ile tamamlayanlar devletin üst kadrolarında görev alırlar, tamamlamadan ayrılanlar çeşitli askeri birimlere gönderilirdi (Aydüz, 2008: 141-142).

Doğan'a (1997: 416) göre ise Enderun Mektebi 5'i hazırlayıcı, 4'ü meslek eğitimi veren odalardan oluşmaktaydı. Hazırlayıcı odalar; Büyük ve Küçük Oda ve Büyük ve Küçük Odaya öğrenci hazırlayan üç oda daha bulunmaktaydı. Meslek eğitimi veren odalar ise; Seferli Oda, Kiler Odası, Hazine Odası ve Has Oda idi. Büyük ve Küçük Odalar, Has Oda dışındaki diğer üç odaya öğrenci hazırlamaktaydı, bu üç odayı başarı ile tamamlayanlar da Has Odaya alınırdı. Enderun'da eğitim gören öğrenciler bir yandan saray işlerini yaparak yaşayarak öğrenirler, diğer yandan ise dini ve fen bilimlerini öğrenirler, beden ve sanat eğitimlerinde de yeteneklerine göre yetişirlerdi.

2.5.1.4.1 Büyük ve Küçük Oda

Enderun'un hazırlık sınıfı sayabileceğimiz Büyük ve Küçük Oda, Fatih Sultan Mehmet tarafından kurulmuştur. Bu odaların farkı büyüklük bakımındandır. Bu odalara Edirne, Galata ve İbrahim Paşa saraylarından seçilen talebeler burada çeşitli hocalardan ders görür, Türk kültürü ve İslam inancına göre yetiştirilirdi. Yaşları küçük olan bu talebelerin Türkçeyi okuma, yazma ve konuşma olarak iyi kullanmasına özen gösterilir, din dersleri, Kur'an, Arapça ve Farsça öğretimine de öncelik verilirdi. Ayrıca beden eğitimi ve sportif faaliyetler olarak güreş, atlama, koşu, ok çekme talimi yaptırılırdı. Yaşı on dörtten büyük olanlara ise silah eğitimi, küçük olanlara ata binme eğitimi verilirdi. Bu odadaki talebelere "dolma" veya

“dolama” denilen elbise giydikleri için” “dolamalı” veya “dolmalı” denirdi. Üst odalara geçenlere de “Kaftanlı” denilirdi. Büyük odalılar anahtar, peşkir ve şerbet hizmetleri ile ilgilenirlerdi. Bu odada öğretimin sonunda talebeler ilgi ve yeteneklerine göre Seferli, Kiler ve Hazine Odalarına alınırđı. Bir üst odaya geçemeyenler, yani kaftanlı olamayanlar çıkma ile süvari ocağının sipahi veya silahdar bölüklerine nakledilirdi. Büyük ve Küçük Odalar 1675 yılında lağvedilmiştir (Ergin, 1977: 12; Uzunçarşılı, 1988b: 308-309; İpşirli, 1995: 186).

Büyük odanın zabiti, seferliden de sorumlu Saray Kethüdasıdır. Bu odada “eskilik” olmasa da, “halife” denilen itibarlı ağalar bulunmaktaydı. Büyük ve küçük Odadakiler aynı zamanda padişahların ölümünde Kur’an-ı Kerim okurlar ve bundan dolayı, Defterdar Hazinesinden bin akçe, Enderun Hazinesinden de sekiz altın bahşış alırlardı (Baykal, 1953: 68-69).

2.5.1.4.2 Doğancı Koğuşu

Diğeri adı Hane-i Bâzyân’dır. Bu koğuşun mevcudu Doğancıbaşının amirliğı altında 30-40 kişiden oluşuyordu. Türk tarihi incelendiğinde avcılığın ayrı bir önemi olduğu görülmektedir. Doğancılar Odasında bulunanların görevleri, Hükümdarın doğan, şahin gibi hayvanlarını beslemek, uçurmayı öğretmektir. Hükümdar ava gittiğinde Doğancıbaşı hazır bulunurdu. Bunun yanında saray kuşlarının yetiştirilmesi, av ve avcılık hizmetlerinin gerçekleştirilmesini sağlamak da doğan oğlanlarının görevleri arasındaydı (Baykal, 1953: 65).

2.5.1.4.3 Seferli Koğuşu

Seferli Koğuşu 1635 yılında Sultan IV. Murat zamanında kurulmuştur. Bu odadaki kişiler hükümdarın çamaşır hizmetleri ile Enderun’daki talebelerin çamaşır ve temizliğı ile ilgilenirdi (Uzunçarşılı, 1988b: 477). Daha sonraları seferli koğuşu, sanatsal faaliyetlere yönelmiş ve deri dokuma, tezhip, musiki, marangozluk gibi sanatlar ve el becerileri eğitimi verilen mesleki eğitim merkezi haline gelmiştir (İpşirli, 1995: 186).

Seferli Koğuşunun en büyük zabiti Saray Kethüdasıydı. Seferli Koğuşu derece bakımından Büyük oda, Küçük Oda ve Doğancı Koğuşundan yüksek; Kiler Odasından ise aşağıda idi. Seferli Odasında eksik olduğunda Büyük ve Küçük Odaların kıdemlilerinden buraya alınırdu. Seferli Koğuşu 1831 yılında lağvedilmiş ve buradaki ağalar Hazine ve Kiler Odalarına nakledilmişlerdir (Uzunçarşılı, 1988a: 312).

2.5.1.4.4 Kiler Odası

Kiler Odası Fatih Sultan Mehmet tarafından kurulmuştur. Kiler Odası derece bakımından Seferli Koğuşunun bir üstünde, Hazine Odasının bir alt seviyesindeydi. Başlarında Serkilar-i Hassa denilen Kilerci Başu bulunurdu. Kiler Odası hükümdar ve saray halkının yemeklerinin hazırlandığı yerdı. Kilerci Başu, zehirlenme olasılığına karşı özellikle padişahın yiyeceğı yemeğın tadına bakar, daha sonra padişahın sofrasına götürür, önüne yemeğı koyar ve kapağı açardı. Kilerci Başu saray içinde terfi ederse Hazinedar Başu, taşraya çıkacak ise Beylerbeyi olurdu (İpşirli, 1995: 186).

Kiler Odasında günlük 20.000 kişiye yemek hazırlandığı belirtilmektedir. Aslında burasını sadece yemek pişiren yer olarak algılamamak gerekir. Çünkü sofrta hizmetlerinin yanında kuvvet macunu yapma, hastalar için ilaç hazırlama işleri de gerçekleştirilmekteydi. Bu açıdan bakıldığında Kiler Odası aşçılık, şerbetçilik, macunculuk ve ilaç yapma gibi her biri ayrı bir uzmanlık gerektiren alanlarda meslek eğitimi veren bir okul görevi görüyordu (Akkutay, 1999: 189).

Kiler ve Hazine Odalarından sıra ile her gün yirmi ağa ve gılman Mabeyni Hümayun denilen yerde akşama kadar padişahın hizmetinde buldukları için, padişahın huzurunda nasıl durulacağı, nasıl konuşulacağı, nasıl hareket edileceğı, diğer devlet büyüklerine nasıl saygı gösterileceğı laları ve eskileri tarafından öğretilirdi (Baykal, 1953: 78).

İçoğlanlar ayrıca nisan yağmuru yağdığında bu suyu toplar ve padişaha sunarlar ve karşılığında bahşış alırlardı. Kiler Odasındaki açık Büyük ve Küçük Odalardan sağlanmış, fakat daha sonra büyük ve küçük odalar kaldırılınca ihtiyaç Galata Sarayından karşılanmıştır (Uzunçarşılı, 1988a: 315).

2.5.1.4.5 Hazine Odası

Fatih Sultan Mehmet tarafından kurulmuştur. Hazine Odası padişaha ait değerli kişisel eşyaların defterini tutmak, giriş ve çıkışları izlemek, eşyaların bakımını yapmak gibi işlemlerin gerçekleştirildiği yerd (İpşirli, 1995: 186). Hazine Odası derece bakımından Kiler Odasının üstündeydi. Başında Serhazin-i Enderun denilen Enderun Baş Hazinesi ve Yavuz Sultan Selim tarafından oluşturulan Hazine Kethüdası bulunurdu. Hazineli Ağalar, sarayın ekonomik işleri ile ilgilenmek ve Enderun hazinesindeki altın, gümüş, mücevher, elmas, kürk, elbiselik kıymetli kumaşları temizlemek ve korumakla görevliydi. Yine bayramın arife gününde ve Hükümdar cüluslarında Babüssaade kapısı önünde veya herhangi bir sarayda tören ile taht kurma görevleri de vardı (Uzunçarşılı, 1988b: 477; Akkutay, 1999: 189).

Hazinedar Baş seferde dahi olsa Padişahı yalnız bırakmazdı. Hatta Cuma günleri Padişahın önce camiye gider, Hükümdarın namaz kılacağı yere seccadesini serip, yüzünü secde edilecek yere sürerek Padişaha zarar verebilecek bir şeyler olup olmadığını kontrol ederdi. Hazinedar Baş terfi ettiğinde Babüssaade Ağası olurdu. (Uzunçarşılı, 1988a: 318).

2.5.1.4.6 Has Oda

Bu oda da Fatih Sultan Mehmet tarafından kurulmuştur. Has Odadakilerin sayısı kırk kişiydi. Enderun Mektebinin en yüksek kademesi ve son sınıfı diyebileceğimiz bu odaya, Doğancı Koğuşu, Seferli Koğuşu, Kiler Odası ve Hazine Odalarındaki içöğlanlarından en seçkinler seçilirdi. Buradaki Hırka-i Saadet dairesi ise Yavuz Sultan Selim tarafından kurulmuş ve hilafet unvanıyla Mısır'dan getirdiği kutsal emanetlerin bakım ve düzeni Has Odalara verilmiştir. Bu odadaki eğitimin amacı talebeleri idarecilik yönünden hem teorik hem de uygulamalı eğitim vererek yetiştirmektir. Zira saraydan bu odadan çıkanlar, beylerbeyi veya vezir olarak atanırdı (Akkutay, 1999: 189).

Has Oda, bütün odaların derece bakımından en üstünüdür. Hükümdara en yakın kişiler burada bulunmaktaydı. Bu odanın en önemli görevlileri Has Odabaşı,

Silahdar, Çuhadar ve Rikabdar'dı. Bu odada açık olduğunda Hazine Odasından en kıdemliler buraya alınır. Has odada bulunanların asıl görevi, nöbet sistemiyle Hırka-i Şerif dairesinin bakım ve temizliğinin yapılması, öd ağacı yakmak, gülsuyu serpmek, şamdan ve diğer madeni eşyaları parlatmak ve temizlemektir (Uzunçarşılı, 1988b: 478).

Has Odada bulunan ağalara “zülüflü” denilirdi. Sayısı 40 olan bu ağalar, her zaman padişahın özel hizmetinde bulunurlardı. Bu odadakiler kaftan giydikleri için kendilerine “kaftanlı” bu odadaki ağaların başındaki kişiye de “odabaşı” denilirdi. Bu odada bulunanlar diğer odalardaki gibi okuma, yazma ve sanat öğrenme ile kendilerini geliştirirlerdi. Her gün Hünkârâ karşı görevlerini yaptıktan sonra ilim ve marifet ile meşgul olurlardı. Burada birinci derecede İslam dini ve terbiyesi, daha sonra iyi geçinme kuralları, büyüklere hizmet ve muâşeret edepleri eğitimi verilirdi. Bunların yanında ata binmek, ok atmak, müzik gibi alanlarda da eğitim görürlerdi (Ergin, 1977: 13-14).

Enderun'daki odalar incelendiğinde Has Oda'ya kadar her oda kendinden sonraki odaya hazırlık olmasının yanında, her odanın kendine özgü alanlarıyla birer meslek okulu olarak talebelerin yetişmesine olanak sağladığı görülmektedir.

Has Oda'nın en önemli ve yetkili ağaları Has Odabaşı, Silahdar, Çuhadar, Rikâbdar, Tülbend Gulamı ve Miftah Gulamı'dır. Fakat ilk dört ağa arz ağasıdır (Uzunçarşılı, 1988a: 325).

Has Odabaşı: Enderun'un en üst derecedeki ve en önemli odası olan Has Oda'nın en yetkili amirine Has Odabaşı denirdi. Padişah'ın sürekli yanında bulunan Has Odabaşı'nın görevi, padişahın elbisesini giydirmek ve çıkarmaktı. Has Odabaşılığa bazen Ak Ağalar'dan, bazen de Enderun'da yetişmiş içoğlanlardan görevlendirme yapılmıştır. Padişaha doğrudan arzda bulunma yetkisi bulunan Has Odabaşı'nda padişahın dört mühründen biri bulunur, bu mühür ile Has Oda'da bulunan eşyayı mühür altında bulundururdu. Has Odabaşılık 1902 yılında lağvedilmiş, daha sonra II. Süleyman tarafından tekrar açılrsa da eski önemine tekrar ulaşamamıştır. Ulufe ve elbise defterlerinde derece bakımından sırası değişmese de, 18. Yüzyılın başlarından itibaren Silahdarlığın öneminin artmasıyla eski nüfuzunu

kaybeden bir memurluk olmuştur (Uzunçarşılı, 1988a: 341).

Silahdar: Silahdar, Farsçada kelime anlamı olarak; “silah” taşıyan anlamına gelmektedir. Bazı Türk-İslâm devletlerinde ve Osmanlı Devleti’nde sarayda padişahın silahlarından görevli olan kişidir. Osmanlılara gelinceye kadar padişahın silahlarını taşımak gibi sınırlı bir görevi olan Silahdar’ın zamanla önemi artmış ve kendisine idari anlamda da önemli yetkiler verilmiştir (Turan, 2009: 191).

Silahdarlık, Ata Tarihine göre Yıldırım Bayezid zamanında; Sicil-i Osmanî’deki kayda göre ise Fatih Sultan Mehmet tarafından kurulmuştur. Silahdarlık sarayda önemli bir memurluktu. 1706-1710 yılları arasında sadrazamlık yapmış olan Çorlulu Şehit Ali Paşa silahdarlığı döneminde Silahdar Ağa’nın görev ve yetkilerini yeniden düzenlemiş, böylelikle silahdarlığın önemi artmış ve divan-ı hümayun ile padişah arasında vasıtalık eden bir memuriyet konumuna gelmiştir. Sadrazamlık, “telhis” adı verilen yazıyı padişaha Silahdar Ağa aracılığıyla sunar, “irade-i seniye” adı verilen yazılı cevabı da yine Silahdar Ağa’nın eliyle alırdı (Baykal, 1953: 11; Bey, t.y.: 104-121).

Silahdar-ı Şehriyari de denilen Silahdarlık, 18. yüzyılın başlarına kadar Has Oda ağalarının derece bakımından ikincisi konumunda iken; bu tarihten itibaren Silahdarlığın önemi artmış ve Has Oda’nın, hatta Enderun halkının en yetkili amiri Silahdar Ağa olmuştur. 17. Yüzyılda Silahdarlar saraydan yeniçeri ağası, beylerbeyi ve vezir olarak çıkarak yüksek rütbeli devlet adamı olurlardı. Hatta III. Murat’ın vezir-i âzamı Kanijeli İbrahim Paşa, Çorlulu Ali Paşa, Şehit Ali Paşa, Seyyid Mehmet Paşa, II. Mahmut zamanındaki Ali Paşa gibi Silahdarlardan yirmiye yakını sadrazam olmuştur. Silahdar, padişahın muhafızı sıfatı ile sağ gerisinde yürüyerek kılıcını taşır ve padişahın ok, yay, zırh, tüfek gibi tüm silahlarını muhafaza ederdi. Terfi durumlarında kanuna göre Silahdarlığa, Has Oda’dan Silahdar’ın bir derece aşağısında bulunan Çuhadar Ağa getirilirdi. Fakat kanuna uyulmayıp Çuhadar’dan alt derecedeki kişilerin de getirildiği olurdu. Silahdarlık, 1830 yılında Silahdar Giritli Ali Ağa’nın vefatından sonra lağvedilerek yetkileri Hazine Kethüdalığına devredilmiştir. Daha sonra Enderun Nazırlığı kurularak buraya Hazine Kethüdası tayin edilmiştir. Bir yıl sonra da Mabeyn Müşirliği kurulmuştur (Baykal, 1953: 12; Uzunçarşılı, 1988a: 341-348).

Çuhadar: Çelebi Sultan Mehmet (1413-1421) döneminde kurulmuştur. Selçuklulardaki Câmedar'ın karşılığı olan Çuhadar, "Çukadar" şeklinde de kullanılmıştır. Çuhadar kelime anlamı olarak; Farsçada "yün, kumaş" anlamına gelen "çuha" kelimesi ile "sahip olan" anlamında gelen "dar" kelimesinin birleşmesinden meydana gelmiştir (Özcan, 1993: 381).

Çuhadar, Fatih döneminde Rikabdar'dan sonra gelse de, 17. Yüzyıldan itibaren Has Oda ağalarının derece bakımından üçüncüsü konumundadır. Has Odabaşı ve Silahdar Ağa gibi padişaha doğrudan arzda bulunma yetkisi vardı. Koçi Bey'in Sultan İbrahim'e sunduğu kitapta belirttiği üzere Çuhadar'ın görevi; merasimlerde at üzerinde padişahın gerisinde gider, yağmurluğunu taşır, kaftan ve kürklerinin bakımını yapar, padişahın bayram ve törenlerde camiye giderken halka gümüş para serperdi. Yine Silahdar olmadığı durumlarda ona vekâlet eder ve Silahdar'a ait işleri yerine getirirdi. Sarayda tefi ederlerse Silahdar olurlardı. 17 yüzyılın sonlarına doğru saraydan çıkmaları durumunda beylerbeyi ve vezir olarak tayin edilmişlerdir (Baykal, 1953: 13; Uzunçarşılı, 1988a: 348-349).

Rikâbdar: Rikâpdar, kelime anlamı olarak; "atın üzengisini tutan" anlamına gelmektedir. Osmanlıda bu kelimenin kullanılması Anadolu Selçuklularında dayanmaktadır. Rikâpdar'a gayri resmi "koltuk veziri" de denirdi. Rikâbdar, Has Oda ağalarının derece bakımından dördüncüsü konumundadır. Has Odabaşı, Silahdar Ağa ve Çuhadar Ağa gibi padişaha doğrudan arzda bulunma yetkisi vardı. Rikâbdar'ın görevi, padişahın çizme ve ayakkabılarının bakımını yapar ve padişaha giydirirdi. Rikâbdarlar sarayda terfi ederlerse Çuhadarlığa, saraydan taşra hizmetine çıkarlarsa Beylerbeyiliğe bazen de vezirliğe tayin olunurlardı. Rikâbdarlık II.Mahmut zamanında kaldırılmıştır (Özcan, 2008: 111).

Tülbent Gulamı (Tülbendâr): Tülbent Ağası da denilmiştir. Has Oda ağalarından olup, Rikâbdar'dan sonra gelirdi. Çorlulu Ali Paşa'nın Silahdarlığı zamanında ise Has Oda'nın amiri olmuştur. Tülbent Gulamı'nın görevi, padişahın sarık ve çamaşırlarını muhafaza eder, gerektiğinde de giydirirdi. Merasimlerde at üzerinde padişahın yanında bulunur ve sarığını beraberinde götürürdü. Tülbent Gulamı saraydan taşra hizmetine çıkarsa yeniçeri ağası veya vezir olarak atanırdı. Örneğin, 1653 yılında Tülbent Ağası olan Gürcü Mustafa Ağa vezirlik ile yeniçeri

ağalığı, 1687 yılında da Tülbent Ağası olan Hasan Ağa'ya da yeniçeri ağalığı verilmişti. Tülbent Ağalığı 1833 yılında lağvedilmiştir (Uzunçarşılı, 1988a: 352-353).

Miftah Gulamı: Anahtar Ağası da denilirdi. Teşrifatta Tülbent Ağası'ndan donra gelen Miftah Gulamı'nın görevi, Has Odalıların hizmetlerini kontrol etmekte (Bey, t.y.: 117).

2.5.1.5 Enderun Mektebinde Eğitim

Enderun Mektebinde eğitim süresi 7-8 seneydi. Küçük ve Büyük Odalar orta derece eğitim, diğer odalarda yüksek derecede eğitim verilirdi. Fatih Sultan Mehmet Enderun'a yerleştirdiği talebelerin güzel yönde yetiştiğini görünce, daha geniş alanda ilmi çalışmaların yapılması için ülkedeki en kaliteli müderris ve sanat üstatlarını Enderun'a tayin etmiştir. Böylece Enderun'da başta Kur'an- Kerim okuma, Hafızlık, İlm-İ Hâl, Tecvid, Birgivi, Halebi, Kuduri gibi fıkıh kitapları Arapça ve Farsça olarak okutulmuş; yazı sanatı, cilt, tezhip, oymacılık, tuğrakeşlik, ressamlık alanında dersler verilmiş ve bu alanda başarılı kişiler yetişmiştir. Enderunlular devlet işlerinin üst kademelerinde görevlendirildiğinden, Osmanlı padişahları Enderun'da yetişen içoğlanlarla yakından ilgilenmiş, onları belli aşamalardan geçirerek yeteneklerine göre farklı görevlere atamıştır. Askerlikte yeteneği olanları "Yeniçeri Ağası", siyasette yetenekli olanları "Reis-ül Küttap" (Dışişleri Bakanlığı), bilgilerine göre de vezir, vali gibi görevlere tayin etmiştir (Baykal, 1953: 49).

Enderun Mektebi farklı sanat ve bilim dallarında teorik ve uygulamalı eğitimin verildiği, idari ve siyasi tecrübelerin edinildiği bir staj yeri olması açısından onu diğer eğitim kurumlarından ayıran farklı bir programı ve çalışma sistemi vardı. Enderun'da çok sıkı bir disiplin uygulanmış, hiç kimseye ayrıcalık tanınmamış, herkes yetenek ve kabiliyetine göre yükselmiş ve talebelerin kendi aralarında rekabet etmeleri sağlanmıştır. Böylece devletin en başarılı kurumu haline gelmiştir (Aydüz, 2008: 141-142).

Enderun'da Büyük ve Küçük Odalar'da içöğlanlara Türkçe konuşma, okuma ve yazma, Arapça gibi dersleri veren sarayda oturan iki öğretmen bulunmaktaydı. Sarayın dışından ise dönemin ünlü bilgin ve sanatkârları, belirli günlerde saraya gelir ve dersleri verdikten sonra ayrılırdı. Bunlar arasında matematikçiler, şairler ve musikişinaslar da vardı. Hattatlık, astronomi, müzik ve şiir konularında kendilerini geliştirmiş kişilerin de ders vermelerine imkân sağlanırdı. Saraya gelen bu öğretmenler belirli odalara ayrı ayrı ders verdikleri gibi tüm talebelere konferans şeklinde de ders vermişlerdir. 16. Yüzyılda Büyük Oda'da Türkçe, Arapça, Farsça ve Kur'an öğreten dört kalfa varken, 17. Yüzyılda bu sayı yediye çıkarılmıştır. 17. Yüzyılın ikinci yarısında ise Seferli, Kiler ve Hazine odalarında on iki öğretmen bulunmaktaydı. Büyük ve Küçük Oda'nın dışındaki tüm odaların en kıdemli öğrencilerine sadece Salı günleri dışarıdan gelen "Müderriş" ve "Danışmentler" ders verirdi (Enç, 2004b: 70-71).

Enderun Mektebinde öğretilen dersler medresedeki dersleri içerse de dört yönden farklılık göze çarpıyordu. Birincisi; Türkçe ve edebiyat dersleri, ikincisi; asker ve yöneticilerin bilmesi gereken coğrafya, harita yapımı, tarih, siyaset ve muharebe sanatı gibi konular, üçüncüsü; hattatlık, cilt, tezhip, oymacılık, minyatür yapımı, mimarlık gibi güzel sanatlar alanlarında eğitim verilmesi, dördüncüsü; müzik eğitimi ve müzik aletleri çalan sanatkârlar yetiştirmektir (Doğan, 1997: 417).

Enderun Mektebinde eğitimde Ak Ağaların yeri çok önemliydi. Disiplin ve düzeni sağlamada çok başarılı olan Ak Ağalar, disiplini sağlamak için talebelerin adab-ı muaşeret dediğimiz ahlâk, terbiye, hâl ve hareketlerine çok dikkat etmiştir (Akkutay, 1999: 190).

Enderun Mektebinde sıkı bir disipline tabi tutulurlardı. Bu şekilde öğrenciler de sabırlı olmayı ve zorluklar karşısında yılmamayı öğrenirlerdi. Öğrencilerin hâl ve tavırlarına çok önem verilmiş ve bu konuda öğrencilerin topluma örnek olacak kişiler olmalarına özen gösterilmiştir (Zeyrek ve Erken, 2009: 349).

Enderunlular, padişahın huzurunda laubali, serbest ve edebe aykırı davranışları yapmamak, toplum içinde iğrendirici hareketlerden kaçınmak, arkadaşlarını kırarak davranışlarda bulunmamak, büyüklerden önce yemeğe el

uzatmamak, topluluk içinde tırnak kesmemek, yemek yerken nezaket kurallarına riayet etmek, sofradaki diğer kişilerin lokmalarına göz dikmemek, yemekten önce ve sonra ellerini yıkamak, haftada iki defa tıraş olmak, kirli ve buruşuk elbise giymemek, daima intizamlı ve temiz bulunmak, ayda bir izinli çıktığında şehirde gezerken başkalarının eşyalarına göz dikmemek gibi konularda sık sık tembih edilirdi (Baykal, 1953: 86-88).

Miller “Fatih’in Saray Okulu” adlı eserinde şöyle demektedir: “Enderun içöğlanları İslâm adet ve gelenekleri ile Türk edep ve muaşeret kurallarında büyük bir dikkat ve ihtimamla eğitim görürlerdi”. Bir diğer gözlemci ise: “Soylu Türkler içöğlanları ve sarayda çalışan öteki görevlilerin insan ilişkilerinde gösterdikleri nezaket, incelik ve zarafetle başka hiçbir ulusunki yarışamaz. Bu konuda çok etkili eğitim gördükleri ortadadır” (Akt. Enç, 2004b: 73).

Görüldüğü üzere Enderun’da eğitime büyük önem verilmiş, talebelerin ileride yüksek rütbelerde görev alacağı düşünülerek dini ilimler, fen ilimleri ve sanat eğitiminin yanında özellikle ahlâk, tavır ve davranışlarında topluma örnek olacak şahsiyetler olmalarına, toplumun kabullenip seveceği şahsiyetler olmalarına özen gösterilmiştir.

Enderun Mektebinde eğitim ve öğretim programının kendinden önceki eğitim kurumlarına göre üstünlüklerini ve kendinden sonra kurulan eğitim kurumlarını etkilemesi, model olması açısından şu üstün özelliklerini ortaya koyabiliriz:

Programda karakter ve kişilik eğitimine önem verilmiştir. Batılı ülkelerde 19. Yüzyıl ortalarından itibaren bilimsel incelemelere konu olan bireysel farklılıklar, Enderun Mektebinde uygulamaya konulmuş ve öğrencilerin istedikleri alanda uzman olmalarına fırsat verilmiştir. Öğrenciler yeteneklerine göre seçilmiş, yaparak yaşayarak öğrenmeleri sağlanmıştır. Eğitim boyunca programında anlık, duyu ve beden gelişimine önem verilmiştir. Dini ilimlerin yanı sıra, matematik, astronomi, tarih, coğrafya, yabancı dil ve edebiyat gibi müspet ilimlere de yer verilmiştir. Yine el beceri ve sanat eğitimi de program içerisinde yerinin almıştır (Akarsu, 2004a: 97).

2.5.2 Cumhuriyetin İlanından Sonra Üstün Yeteneklilerin Eğitimi

Dünya ülkelerinin tarihi gelişimine bakıldığında üstün yeteneklilerin eğitimi açısından 1957 yılı önemli bir dönüm noktası olmuştur. Çünkü batılı devletler Sovyetler Birliği'nin ilk uzay aracını göndermesinin arkasında üstün yeteneklilere verilen eğitimin olduğunu görmüşlerdir. Böylelikle batıda da üstün yeteneklilerin eğitimine önem verilmiştir (Ataman, 1998: 182).

Ülkemizde ise cumhuriyet sonrası üstün yetenekli öğrencilerin eğitilmesini amaçlayan çalışmalara baktığımızda resmi ve özel uygulamaları şu şekilde sıralayabiliriz:

2.5.2.1 (1416) Sayılı Yasa

Cumhuriyetin ilanından sonra ise üstün yeteneklilerin uluslararası alanda eğitim görmeleri için ilk teşebbüs olarak 16 Nisan 1929 yılında yayımlanan 1416 sayılı Ecnebi Memleketlere Gönderilecek Talebeler Hakkında Kanun çıkarılmıştır. Bu kanuna göre her yıl sınav ile Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ihtisas eğitimi için yurt dışına öğrenci gönderilmiştir. Daha sonra 1943 yılında yayımlanan 4489 sayılı kanun ile bu yasa genişletilmiştir (Levent, 2011: 90)

2.5.2.2 (6660) Sayılı Yasa

Müzik alanında üstün yetenekli çocukların erken yaşta tanınması ve yurt dışında yetiştirilmesi amacıyla 1948 yılında "Harika Çocuk Yasası" olarak bilinen İdil BİRET ve Suna KAN için 5245 sayılı yasa çıkarılmış, daha sonra 1956 yılında kapsamı genişletilen ve güzel sanatların her alanında üstün yetenekli çocukların belirlenip devlet bursuyla yurt dışında eğitim görmelerine olanak veren bu yasa 6660 sayılı Güzel Sanatlarda Fevkalade İstidat Gösteren Çocukların Devlet Tarafından Yetiştirilmesi Hakkında Kanun ile tekrardan yürürlüğe girmiştir. Fakat yasanın kapsamı genişletilse de uygulamada yaygın olamamıştır. Bu yasa ile ilkokulu bitiren yetenekli öğrencilere yedi adet devlet konservatuarında müzik alanında özel eğitim

verilmesi sağlanmış, 1948'den 1978'e kadar İdil BİRET ve Suna KAN dışında dünya çapında ün kazanmış sadece yirmiye yakın sanatçı yetişmiştir. Fakat bu çalışma sınırlı bir gruba hitap etmiş, ülke genelinden öğrenci seçmeyi başaramamıştır (Ataman, 1998: 182; Çağlar, 2004b: 322-323).

Bu yasa ile Gülsin ONAY, Verda ERMAN, Bedri BAYKAM, Ateş PARS, Fuat KENT ve Fazıl SAY gibi sanatçılarla beraber toplam 22 kişi yetenekli oldukları alanlarda yurt dışı eğitimine gitmişlerdir. 1998 yılında Emre Can YAVUZ yedi yaşında piyanoda üstün yetenek gösterdiği için bu yasadan yararlanmış, bu tarihten sonra da yürürlükte olmasına rağmen bu kanun işletilmemiştir (Levent, 2011: 91).

2.5.2.3 Fen Liseleri

Sovyetler Birliği'nin 1957 yılında ilk defa uzaya "Sputnik 1" adlı uydu yollaması üzerine, Batı ülkeleri ve A.B.D, Sovyetlerin bu başarısının altında neler yattığını araştırmış ve yapılan araştırma sonucunda Sovyetlerin üstün yetenekli çocukları erken yaşta tespit edip yetenekleri doğrultusunda onları yetiştirdiklerini belirlemiştir. Bunun üzerine hızlı bir şekilde Batı ülkeleri ve A.B.D'de de modern fen programları geliştirme çalışmaları başlamış ve bu programların, üstün yetenekli çocuklara uygulanmasına gayret edilmiştir. Bu gelişmelerden Türkiye de etkilenmiş ve modern fen programları geliştirme çalışmalarına başlayarak, programları uygulamak için laboratuvar çalışmalarını yapabilecek ve ülkenin ihtiyaç duyduğu bilim insanlarını yetiştirmek amacıyla fen liselerinin açılması planlanmıştır. Üstün yetenekli öğrencileri fen ve matematik alanında yetiştirerek Türkiye'nin bilim insanı ihtiyacını gidermeyi amaçlayan ilk Fen Lisesi Ankara'da 1964 yılında açılmıştır (Ataman, 2004b: 337; Akkanat, 2004: 337).

Ankara Fen Lisesi MEB, Ford Vakfı, ODTÜ ve AID (Milletlerarası Kalkınma Teşkilatı) işbirliği ile Fen Lisesi Projesi olarak kurulmuştur. Okula, MEB'de Türk bilim insanları ve eğitimcilerden oluşturulan "Fen Lisesi Projesi Danışma Kurulu" tarafından öncelikle fen alanında 30 öğretmen seçilmiş, daha sonraları ise sınavla belirlenmiştir. Seçilen öğretmenler Amerika'ya gönderilerek alanlarındaki gelişmeleri takip etmeleri ve buna uygun ders programı hazırlamaları

sağlanmıştır. MEB tarafından yapılan iki dereceli bir sınavla 96 öğrenci seçilmiş ve 1964 Ekim ayında eğitim-öğretime başlanmıştır. Fakat Fen Liseleri zamanla kuruluş amacı olan, seçilmiş öğrencilere bireyselleştirilmiş, öğrencinin hızına, ilgisine ve öğrenme biçimine göre eğitim vermek yerine, fen ve matematikte tekdüze eğitim veren kurumlar haline gelmiş ve amacına hizmet edip etmediği tartışılır hale gelmiştir (Ataman, 1998: 182; Akarsu, 2004b: 151).

2.5.2.4 Özel Sınıflar ve Türdeş Yetenek Sınıfları Uygulamaları

Cumhuriyetle birlikte üstün yeteneklilerin eğitimi konusundaki denemelerden biri de özel sınıf ve türdeş yetenek sınıflarıdır. Türdeş Yetenek Sınıfları için ilk olarak 1959 yılında grup yetenek ölçeklerine göre sınıflar “A, B, C” gibi bölümlere ayrılmıştır. Aynı yıl Ankara Sarar İlkokulunda, 1960 yılında da Ankara Ergenekon İlkokulunda Türdeş Yetenek Sınıfları denemesine başlanmıştır. Üst Özel Sınıf uygulamasına ise Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı’nın 3918 sayılı emri ile 1964-1965 eğitim-öğretim yılında Ankara, İstanbul, Bursa ve Eskişehir illerinde başlanmıştır (Ataman, 1998: 182).

Özel sınıf uygulamasına, üst düzey bürokratların üstün yetenekli olmayan çocuklarını bu sınıflara yerleştirmek için baskı kurmaları nedeniyle son verilmiştir. Her iki uygulama da 1966 yılında Talim Terbiye Kurulu tarafından hiçbir değerlendirme yapılmadan durdurulmuş, fakat mevcut öğrenciler mezun oluncaya kadar uygulama devam etmiştir. Mezun öğrenciler de Ankara Maarif Koleji’ne alınmıştır (Levent, 2011: 91-92).

2.5.2.5 Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK)

TÜBİTAK, özellikle doğa bilimlerinde, temel ve uygulamalı akademik araştırmaları desteklemek, üstün yetenekli gençleri araştırmaya yönleltmek ve geleceğin bilim insanı olmaları için onları teşvik etmek ve özendirmek amacıyla 1963 yılında kurulmuştur. Bu amaçla, temel bilimler, mühendislik, tıp, tarım ve hayvancılık gibi alanlarda on araştırma grubunu içeren Araştırma Destek Programları

Başkanlığı ile Bilim İnsanı Destekleme Daire Başkanlığı oluşturulmuştur. TÜBİTAK, “Bilimsel ve teknolojik alanlarda araştırma ve teknolojik gelişmeyi, ulusal ekonomik kalkınma hedeflerine göre düzenlemek, koordine etmek ve özendirmekle görevli, idari ve mali özerkliğe sahip bir kuruluştur” . Daha önce “Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu” olan TÜBİTAK’ın ismi, 7 Temmuz 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5376 sayılı Kanun ile, “Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu” olarak değişmiştir (<http://www.tubitak.gov.tr/>, 2014).

2.5.2.6 Anadolu Liseleri

Türkiye’de eğitim veren lise türlerinden olan bu liselere sınavla öğrenci alınmıştır. Önceleri ilkokuldan sonra bir yıl hazırlıktan sonra altı yıl eğitim vermesi planlanmış fakat daha sonra ilköğretimin sekiz yıl olmasından sonra ilköğretimin 8. sınıfından sonra öğrenci almaya başlamıştır. Anadolu Liselerinde sınıf mevcutları 30 kişiden fazla olamaz. Bu okullarda bazı derslerin öğretimi yabancı dille yapılmıştır. Öğretmenleri Fen Lisesi öğretmenleri gibi özel seçilmiştir (Durum Tespit Komisyonu Ön Raporu, 2004: 57).

2.5.2.7 Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi

1990 yılında Ankara’da öğrencileri, alanlarında ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda güzel sanatlar fakültelerine ve sanata hazırlamak amacı ile kurulmuş, daha sonra diğer illerde açılmaya başlanmıştır. Bir yılı hazırlık olan bu okullarda eğitim süresi 4 yıldır. Eğitim programı olarak hem Anadolu Lisesi programı hem de resim veya müzik alanında sanat eğitimi uygulanmıştır. Okulu bitirenler konservatuara veya üniversitelerin sanat bölümlerine yönelmektedirler (Ataman, 2004b: 337).

2.5.2.8 Yeni Ufuklar Koleji

İstanbul'da 1991-1992 eğitim öğretim yılında açılmıştır. Okul, normalin üstündeki öğrencileri, üstün yetenekliler eğitimi ile yetiştirmeyi amaçlamıştır. Bu okul da İnanç Lisesi gibi uluslararası kuruluşlarla bağlantı kurup konferanslar düzenlese de Talim Terbiye Kurulu tarafından kabul edilmiş müfredatı olmadığından Milli Eğitim Bakanlığı tarafından üstün yetenekli eğitimi veren bir özel eğitim kurumu statüsünde değerlendirilmemiştir (Akarsu, 2004b: 149).

2.5.2.9 Türk Eğitim Vakfı İnanç Türkes Özel Lisesi (TEVİTÖL)

1990 yılında Sezai TÜRKEŞ ve kızı Tomris TAŞKENT tarafından, Sezai TÜRKEŞ'in vefat etmiş eşi İnanç Hanım adına, İnanç Vakfı kurulmuştur. Vakıf senesinde belirtildiği üzere, bu vakıf ile yatılı ve parasız bir okul kurarak maddi durumu zayıf üstün yetenekli çocukların orta öğretim düzeyinde yetiştirilmesi amaçlanmıştır. Okulun tamamlanması üç yıl sürmüştür. 1993 yılında okulun ilk 30 öğrencisi geçici olarak Bayramoğlu'ndaki tesislerde eğitim-öğretime başlamış, öğrencilerin tüm giderleri vakıf tarafından karşılanmıştır. 1994 yılında ise Gebze'deki İnanç Öğrenme Köyü'ne taşınmıştır. Uygulanan programı Fen Lisesi programıyla örtüşen bu okula öğrenci seçimi, ülke genelinde ilkokul beşinci sınıfı bitiren dar gelirli öğrencilere dört aşamalı bir sınav uygulanması ile gerçekleşmiştir. Buraya yurt dışından ve yurt içinden kaliteli öğretmenler getirilmiş, öğrencilere farklılaştırılmış programları bireyselleştirilmiş öğretim yoluyla her öğrencinin ilgi ve yeteneklerine uygun yetiştirmeyi amaçlayan zengin etkinlikler uygulanmıştır. Okul bir yıl hazırlık olmak üzere yedi yıldır. Vakıf zamanla Üstün Yetenekliler Dünya Konseyi (WCGTC) ve Avrupa Üstün Yetenekliler Konseyi (ECHA) ile irtibata geçmiş ve ilerlemeler kaydedilerek ECHA'nın Türkiye temsilcisi olmuştur. Fakat bu okulu üstün yetenekliler okulu olarak kabul etmeyen Milli Eğitim Bakanlığı, bu okulu Anadolu Lisesi'ne dönüştürmüştür. Böylece üstün yetenekliler için başlatılan bu uygulama yarıda kalmıştır (Bilgili, 2000: 67; Akarsu, 2004: 148-149; <http://www.tevitok.k12.tr/>, 2015).

2.5.2.10 Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Eğitim Vakfı (TÜYÇEV)

1993 yılında bir grup bilim insanı, eğitimci ve işadamı tarafından İstanbul'da kurulmuştur. Vakıf, üstün yetenekli çocuklar ile ilgili bilimsel toplantılar düzenlemiş, panellere katılmış, öğrencilere okul dışı zenginleştirme etkinlikleri düzenlemiştir (Akarsu, 2004b: 149).

TÜYÇEV'in amacı; “ülkemizdeki üstün yetenekli çocukların doğumlarından, yükseköğrenimlerini tamamlamalarına kadar geçen süre içinde, aile ve okullarındaki eğitim ve gelişme ortamına katkıda bulunmaktır. Bu bağlamda TÜYÇEV amacını; üstün yetenekli bireylerin eğitimlerini zenginleştirmek, okulları ile sosyal ve kültürel çalışma ortamlarını oluşturmak ve bu etkinliklere katılmalarını sağlamak” olarak belirtilmektedir (<http://www.tuycev.org/>, 2014).

2.5.2.11 Bilim Sanat Merkezleri

Milli Eğitim Bakanlığı ilk olarak 1995 yılında maddi destek sağlayan bir aile ile ilköğretim çağındaki öğrencileri için Özel Eğitim Genel Müdürlüğü bünyesinde Ankara'da Yasemin Karakaya Bilim ve Sanat Merkezi'ni açmıştır. Burada Gardner'in Çoklu Zekâ Kuramı'na göre düzenlenmiş eğitim etkinlikleri ile ders dışı saatlerde destek eğitimi sağlanmıştır. Özel Eğitim Genel Müdürlüğü 1996 yılında BİLSEM'leri yaygınlaştırmak amacıyla İstanbul için özgün bir model geliştirmiştir. Proje Temelli Öğrenmeye Dayalı bu modelde, temel eğitim kademesinden farklı yetenek alanlarından öğrenciler seçilmiş, bir proje lideri (mentor) rehberliğinde 6-8 kişilik gruplar oluşturulmuş ve öğrencilerin gerçek yaşamdan sorunlara çözümler üretmeleri amaçlanmıştır. İstanbul BİLSEM ile önerilen bu model yurt dışında ilgi görmüş, fakat bu model dört yıl süren öğretmen seçme ve hizmet içi faaliyetlere rağmen uygulamaya geçilememiştir. Yine 1998-1999 yıllarında benzer bir uygulama ile Bayburt ilinde faaliyete geçmiş, daha sonra ise Isparta, Denizli, Sinop, Trabzon, Bursa ve Tekirdağ illerinden gelen talepler üzerine buralarda da BİLSEM'ler açılmıştır (Akarsu, 2004b: 150).

BİLSEM'lere öğrenci seçim sürecinde şu aşamalara yer verilir: Örgün eğitim

kurumlarındaki öğretmenler, sınıflarında üstün yetenekli olduğunu düşündüğü öğrencileri BİLSEM tarafından okullara gönderilen Bakanlıkça hazırlanan gözlem formlarına göre aday gösterirler. Aday gösterilen öğrencilerin gözlem formları tanılama komisyonu tarafından ön değerlendirmeye alınır. Ön değerlendirmeden geçen öğrenciler seçme sınavı olan grup taramasına alınır. Grup taramasında başarılı olan öğrenciler Rehberlik ve Araştırma Merkezleri tarafından bireysel incelemeye tabi tutulur. Bireysel inceleme sonucunda üstün yetenekli olduğu tespit edilen öğrenciler BİLSEM'e kayıt hakkı kazanır (MEB, 2007).

Kayıtları yapılan öğrenciler, hazır bulunuşluk düzeyi ölçüldükten sonra merkezce;

- a) Uyum Programı,
- b) Destek Eğitimi Programı,
 - 1- İletişim Becerileri Programı
 - 2- Bilimsel Çalışma Yöntemleri Programı
 - 3- Bilgisayar Programı
 - 4- Yabancı Dil Programı
 - 5- Problem Çözme Teknikleri Programı
 - 6- Grupla Çalışma Teknikleri Programı
 - 7- Öğrenme Yöntemleri Programı
 - 8- Sosyal Etkinlikler Programı
- c) Bireysel Yetenekleri Fark Ettirme Programı,
- d) Özel Yetenekleri Geliştirme Programı,
- e) Proje Üretimi Programı

gibi alanlarda eğitim programlarına alınırlar. Programı tamamlayan öğrencilere tamamladığı her programın sonunda merkez müdürlüğünce Tamamlama Belgesi verilir (MEB, 2007).

BİLSEM'lerde öğrencilerin öğretmenlerden ders görmelerinden ziyade kendi belirledikleri problem etrafında proje üreterek, probleme çözüm bulmaları amaçlanmaktadır. Öğretmenler daha çok lider konumundadır. Öğrencilerin, öğretmen rehberliğinde planlama, uygulama ve değerlendirme aşamalarını yaparak

yaşayarak öğrenmeleri, günlük hayatta karşılaşılan problemlere orijinal çözümler üretmek bilimsel araştırma yapabilen bireyler olmaları sağlanır (Levent, 2011: 96). Türkiye’de 67 ilde toplam 78 Bilim ve Sanat Merkezi bulunmaktadır.

2.5.2.12 Üstün Yetenekli Çocuklar Araştırma Merkezi (ÜYÇAM)

Çocuk Vakfı tarafından Ocak 2001 yılında kurulmuştur. ÜYÇAM’ın amacı şu şekilde belirtilmiştir:

“Çocuğun temel yararı ve gelişim hakkı doğrultusunda, üstün zekâlı / yetenekli çocukların uyumu, bireysel yeteneklilerin fark ettirilmesi, özel yeteneklerinin geliştirilmesi için gerekli olan farklılaştırılmış, kaynaştırılmış, zenginleştirilmiş ve esnek programların geliştirilmesi; örgün ve yaygın eğitime yönelik eğitim modeli hazırlama, tanılama ve izleme, ölçme ve değerlendirme, eğitim materyali ve mevzuat geliştirme, insan kaynakları, istihdam ve beyin göçünü önleme konularında bilimsel temele dayalı çalışmaları desteklemek ve gerçekleştirmek; çocuğa, anne-babaya, öğretmen ve araştırmacılara yönelik seminer, atölye çalışmaları, kongreler düzenlemek, yayın yapmak, danışmanlık hizmetleri vermektir”(<http://www.cocukvakfi.org.tr/>).

ÜYÇAM, Marmara Üniversitesi, MEB ve Çocuk Vakfı işbirliği ile İstanbul’da 23-25 Eylül 2004 tarihinde, I. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi’ni düzenlemiştir. Kongrede, Dünya’da üstün yetenekli eğitim uygulamaları çerçevesinde, ülkemizde üstün zekâlı/yetenekli çocukların eğitimi ve durum tespiti üzerinde durulmuştur. Yine, kongrede üstün zekâlı/yetenekli çocukların görüşü alınmış, eğitim bilimleri başta olmak üzere farklı disiplinlerin uzmanları bir araya getirilmiş, kongre öncesi ve sonrasında 8 bilimsel yayın yapılmış, üstün yetenekli bireylerin eğitimi konusunda çalışan akademisyen, öğretmen, uygulamacı, veli ve öğrencilerin üzerinde uzlaştıkları 25 Eylül 2004 tarihinde “Üstün Yetenekliler Politika ve Strateji Belirleme Raporu” kabul edilmiş ve açıklanmış ve Türkiye’de üstün yetenekli çocukların eğitiminin gündeme gelmesi açısından bir milat olma özelliğini kazanmıştır (<http://www.cocukvakfi.org.tr/>).

2.5.2.13 Beyazıt Ford-Otosan İlköğretim Okulu

Millî Eğitim Bakanlığı ile İstanbul Üniversitesi Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi arasında 30.06.2002 tarihinde imzalanan protokol ile Beyazıt İlköğretim Okulu, İstanbul Üniversitesi Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü

Üstün Zekâlılar Ana Bilim Dalı ile birlikte yürütülen “Üstün Zekâlıların Eğitimi Projesi” için uygulama okulu olarak belirlenmiştir. 2002-2003 eğitim öğretim yılında faaliyete geçen bu okul Üstün Zekâlı öğrencilerin eğitim alabileceği Türkiye’de tek olan İlköğretim kurumudur (<http://www.beyazit.k12.tr/>, 2014).

Okulda üstün yetenekli çocuklara farklılaştırılmış bir program uygulanmıştır. Bu programın diğerlerinden farkı, üstün zekâlı öğrencileri normal gelişim gösteren yaşlılarından ayırmadan gerçekleştirilmesidir. Projeye dahil edilecek öğrenciler Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Rehberlik ve Araştırma Merkezleri, İstanbul Bilim ve Sanat Merkezi ve İstanbul İl Millî Eğitim Müdürlüğü koordinasyonu ile gerçekleştirilen tanılama ve seçme süreci çerçevesinde belirlenmektedir (<http://www.ustunzekalilar.org/>, 2014).

Beyazıt İlköğretim Okulu binası depreme dayanıksız olduğundan yıkılmış, yerine MEB ve Koç Vakfı arasında yapılan protokol ile aynı yerde Otosan A.Ş tarafından bina yeniden inşa edilmiş ve adı “Beyazıt Ford-Otosan İlköğretim Okulu” olarak değiştirilmiştir. 2006-2007 eğitim öğretim yılında eğitim öğretime başlamıştır. Okulda projeye göre her sınıfta 12’si üstün yetenekli, 12’si normal zekâ düzeyinde olmak üzere 24 kişilik iki sınıf oluşturulmaktadır. Üstün yetenekli öğrencilerin kendi öğrenme hızlarına göre ilerlemeleri için günün belirli zamanlarında ayrı bir sınıfta destek eğitimi almaları sağlanmaktadır. Böylelikle üstün yetenekli öğrencilere, normal zekâ düzeyindeki yaşlılarından soyutlanmadan yeteneklerini geliştirebileceği zenginleştirilmiş ve farklılaştırılmış program uygulanmaktadır (Levent, 2011: 94).

Bu okulda üstün yetenekli ve normal düzeydeki öğrencilere dersler Gardner’in Çoklu Zekâ kuramına göre anlatılmaktadır. Böylelikle öğrencilerin uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme gibi üst düzey becerilerini geliştirmelerini sağlamanın yanında, öğrencilerin bilimsel düşünce becerilerini kullanmaları sağlanmaktadır. Diğer yandan öğrencilerin sadece bilgi yüklü bireyler olmaları değil, duygusal ve sosyal yönden gelişmiş bireyler olmaları hedeflenmektedir (Durum Tespit Komisyonu Ön Raporu, 2004: 60).

2.5.2.14 Üstün Yetenekliler Eğitim Programları (ÜYEP)

Anadolu Üniversitesi ve TÜBİTAK desteğiyle, Anadolu Üniversitesi Üstün Zekâlıların Eğitimi Anabilim Dalı Başkanlığı tarafından 2007 yılında kurulmuştur. Hedef kitlesi ilköğretim çağındaki öğrenciler olan ÜYEP, üstün yetenekli öğrenciler için hazırlanmış program; kapsam bakımından Türkiye’de ilk ve tek olması bakımından önemlidir. Programın genel amacı, “üstün yetenekli öğrencileri tanılamak; bu öğrencilerin entelektüel potansiyellerini en üst düzeye taşımalarına yardımcı olacak farklılaştırılmış eğitim ve rehberlik hizmetleri sunmak ve bu yeteneklerini pozitif yönlere kullanmalarına yardımcı olmaktır”. Program modeli olarak; Paralel Müfredat Modeli, Maker Müfredat Farklılaştırma Modeli, Müfredat Daraltma Modeli ve Başarılı Zekâ Kuramı davranışsal kazanımları uygulanmaktadır. Programın içeriğinde ise; Fen Bilimleri, İngilizce, Karakter Eğitimi, Yaratıcı Yazın, Endüstriyel Tasarım ve İleri Matematik dersleri yer almaktadır (<http://uyep.anadolu.edu.tr/>, 2014).

2.5.2.15 Üstün Zekâlılar-Yetenekliler ve Dâhiler Enstitüsü

Bilim ve Sanat Merkezlerinin kurulmasına öncülük etmiş Prof. Dr. Necate BAYKOÇ tarafından 2012 yılında kurulmuştur. Enstitü, 2007 yılında NB Çocuk ve Genç Gelişim Merkezi ve NB Üstün Yetenekliler ve Dahiler Merkezi’ndeki çalışmalar doğrultusunda açılmıştır. Enstitü’nün kuruluş amaçları arasında 0-21 yaş arası üstün yetenekli bireylerin; gelişimlerini gözlemlemek ve desteklemek, eğitimlerine yönelik program geliştirmek, bireysel ve grup eğitimi vermektir. Ayrıca, ailelere, eğitimcilere ve kurumlara üstün yetenekli öğrenciler konusunda eğitim danışmanlığı yapmaktır. Bilimsel çalışmalar kapsamında ise, üstün yetenekli çocukların gelişim özelliklerini ve eğitimlerini içeren araştırmalar yapmak, bunun için yurt içi ve yurt dışı kongre, seminer ve konferanslar düzenlemek ve bunlara katılmaktır (<http://www.ustunlervedahilerenstitusu.com/>, 2014).

2.5.2.16 Üstün Yetenekliler Eğitimi Uygulama ve Araştırma Merkezleri

Ülkemizde Üstün Yetenekliler Eğitimi Araştırma ve Uygulama Merkezleri, İnönü, Karabük, Hacettepe, Süleyman Demirel, Anadolu, Kastamonu, Abdullah GÜL ve Hasan KALYONCU Üniversiteleri bünyesinde faaliyet göstermektedir. Bu merkezlerin amacı;

- Ülkemizdeki üstün yetenekli öğrencilerin kendilerinde var olan yeteneklerinin ortaya çıkarmalarını ve kullanmalarını sağlayacak zenginleştirilmiş, farklılaştırılmış ve bireyselleştirilmiş eğitim programları hazırlamak.
- Üstün yeteneklilerin eğitimi alanında araştırmacılar yetiştirmek ve bu alanda bilimsel çalışmaların yapılmasını sağlamak.
- Üstün yeteneklilerin eğitimi konusundaki eksikliklerin giderilmesi için alternatif eğitim politikaları belirlemek.
- Üstün yeteneklilere yönelik sosyal, kültürel, bilimsel aktiviteler düzenlemek ve böylece kendilerini en iyi şekilde geliştirmelerine yardımcı olmak.
- Üstün yetenekli çocukların erken yaşlarda tanınmasını sağlayarak ilgi ve yeteneklerini belirlemek ve eğitimlerinin her kademesinde üstün yeteneklilere psikolojik, akademik ve sosyal destek sağlamak.
- Üstün yetenekli bireylerin milli değerlere saygılı ve ülke kalkınması için yararlı olmalarını sağlayacak bilinçte olmalarına katkı sağlamaktır (<http://www.resmigazete.gov.tr/>).

Merkezin faaliyet alanların ise şu şekilde sıralanabilir;

- Üstün yetenekli bireylerin daha iyi eğitilmesi için üstün yetenekliler konusunda alanında uzman kişilerin katıldığı, ulusal veya uluslararası katılımlı kongre, panel, seminer, konferans vb. bilimsel faaliyetler

düzenlemek.

- Eğitim Fakültelerinde üstün yetenekliler ile ilgili bölüm ve ana bilim dalı açılmasına katkı sağlamak.
- Üstün yeteneklilerin eğitimi ile ilgili bilimsel dergi ve haber bülteni çıkarmak.
- Üstün yeteneklilere daha iyi bir eğitim sunabilmek için ilgili kamu kurum ve kuruluşları ve sivil toplum kuruluşları ile ortak çalışmalar, projeler hazırlamak ve uygulamak.
- Üstün yetenekli öğrenciler için, bilim ve doğa kampları, liderlik programları düzenlemek.
- Üstün yetenekli öğrencilerin, üniversitedeki alanında uzman akademisyenlerin verdiği derslere katılmasını sağlamak.
- Üstün yetenekli öğrencilere yeteneklerine uygun proje üretmelerine, bilimsel çalışmalar yapmalarına yardımcı olacak imkân oluşturmak.
- Üstün yetenekli bireylerden maddi durumu olmayanları gerektiğinde maddi yardım alabileceği kurum ve kuruluşlarla bir araya getirmek (<http://www.resmigazete.gov.tr/>).

2.6 İlgili Araştırmalar

2.6.1 Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar

Çağlar (1972), çalışmasında üstün zekâlı çocuklar alanında yapılmış araştırma sonuçlarını ortaya koyarak, üstün zekâlı çocukların ortak özelliklerinin neler olduğunu ortaya koymayı amaçlamıştır. Buna göre üstün zekâlı çocukların özelliklerini bedeni, zihni, sosyal, kişilik ve mesleki olmak üzere beş kategoride ayrıntılı bir şekilde ele almıştır. Çağlar'a göre toplumu idare edecek, sosyal, insani, ilmi, iktisadi, siyasi ve güzel sanatlar alanlarında topluma yararlı olabilmeleri, ülkeyi yükseltmeleri için, üstün zekâlıların bu özelliklerine göre erken tanılanması ve buna göre özel eğitim verilmesi gerekmektedir.

Ataman (1982), çalışmasında ebeveynlere ve öğretmenlere üstün zekâlı çocuklara nasıl yaklaşmaları konusunda yol göstermeyi amaçlamıştır. Ataman bu çalışmasında üstün zekâlıların kimler olduğu ve özellikleri üzerinde durmuş, üstün zekâlıları erken tanılanmanın ve eğitmenin önemine değinmiştir. Üstün zekâlıları ortalama, ortalama üstü ve ortalama altı olarak üç gruba ayırmıştır. Ataman'a göre özel eğitim gerektiren görme, işitme ve ortopedik engellilere eğitim olanakları sağlanırken, yine özel eğitim gerektiren üstün zekâlılara "Nasıl olsa her ortamda öğrenirler" düşüncesiyle eğitim olanağı sağlanmadığından yakınmaktadır. Çünkü özel eğitim olanağı sağlanmayan, diğer öğrencilerle aynı kategoride ele alınan üstün zekâlılar kendilerinde var olan gizil güçleri ortaya çıkaramamakta ve keşfedilmeden kaybolup gitmektedirler. Ataman, bu durumla karşılaşılmasını için anne-babalara ve öğretmenlere öneriler sunmuştur.

Ekinci (2002), araştırmasında, öğretmenlerin ilköğretim okullarının üstün yeteneklilerin eğitimine elverişlilik düzeyi konusundaki görüşleri arasında fark olup olmadığını belirlemeyi amaçlamıştır. Tarama modelinde olan bu çalışmada, Batman ili merkez ilköğretim okullarından random yöntemiyle seçilen 25 okuldaki 456 sınıf öğretmenine araştırmacı tarafından uzman görüşünden faydalanılarak geliştirilen üç bölümden oluşan 28 maddelik bir veri toplama aracı uygulanmıştır. Araştırmadan sonucunda elde edilen bulgulara göre; Türk Eğitim Sistemi'nde üstün yetenekliler eğitimine yeterince yer verilmediğini ve ilköğretim okullarının üstün

yeteneklilerin eğitimine elverişli olmadığını göstermektedir.

Gökdere ve Çepni (2003), ülkemizde üstün yetenekli öğrencilerin fen öğretmenlerinin lisans seviyesinde eğitimleri ile hizmet içi eğitimleri arasındaki süreçleri kapsayabilecek teorik bir model geliştirmek amacıyla yaptıkları çalışmada literatür taraması yöntemini kullanmışlardır. Çalışma iki aşamada gerçekleştirilmiştir. Birinci aşamada ülkemizde üstün yetenekli öğrencilerin fen öğretmenlerine yönelik lisans seviyesindeki eğitim, sertifika yolu ile eğitim, seçim süreci, seçim sonrası eğitim, performans takip süreci ve hizmet içi eğitim aşamalarındaki mevcut problemler irdelenmiş; ikinci aşamada ise, bu problemlerin çözümlerine yönelik altı aşamalı bir model önerisi sunulmuştur.

Gökdere ve Avcı (2004), araştırmalarında sınıf öğretmenlerinin üstün yeteneklilik kavramı hakkında bilgi düzeylerini tespit etmeyi amaçlamışlardır. Bu çalışmada Trabzon il merkezindeki ilköğretim okullarından rastgele seçilen 55 öğretmene yarı yapılandırılmış mülakat ve başarı testi uygulanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, örnekleme yer alan sınıf öğretmenlerinin üstün yeteneklilerin özellikleri ile ilgili yeterli bilgi seviyesine sahip olmadıkları belirlenmiştir. Çalışma sonucunda öğretmenlerin bu bilgi eksikliğinin üstün yetenekli öğrencilerin eğitim sürecini olumsuz etkilememesi için hem hizmet öncesi, hem de hizmet içi eğitim sürecinde bu konu üzerinde önemle durulması gerektiği vurgulanmıştır.

Gökdere (2005), yaptığı araştırmada üstün yetenekli çocukların fen öğretmenlerinin performanslarını takip sürecinde kullanılacak değerlendirme araçlarını geliştirmeyi ve bunları bir model çatısı altında birleştirmeyi amaçlamıştır. Öğretmen performanslarının takibi için üç aşama önerilmiştir. Bu aşamalar; öğretmen performansının öğrencilere yansımalarının tespiti, idareci görüşlerinin alınması, Öğretmenin bir yıl içerisinde yapmış olduğu faaliyetlerin değerlendirilmesi. Bu amaçla Bayburt, Sinop ve Trabzon illerindeki BİLSEM’lerde öğrenim gören ilköğretim II. kademedeki bulunan 105 öğrenciye uygulanma yapılmış ve üstün yetenekli çocukların fen öğretmenlerini değerlendirmeleri için Fen Öğretmeni Değerlendirme Ölçeği, Fen Öğretmeni Gözlem Çizelgesi ve Faaliyet Değerlendirme Formu geliştirilmiştir. Geliştirilen bu değerlendirme araçlarından üst düzey verim

alınabilmesi için performans değerlendirme çalışmalarının bir kurul tarafından yapılması önerilmiştir.

Atik (2007), çalışmasında üstün yetenekli öğrencilerin matematik öğretim yöntemlerinin gözlenerek; bu öğrencilerin matematik eğitiminde kullanılabilecek öğretim yöntemlerinin tespit edilmesini amaçlamıştır. Bu amaçla İzmir ilinde Bilim ve Sanat Merkezine devam eden 50 öğrenci 12 hafta boyunca gözlemlenmiş ve bu öğrencilere Matematik Tutum Ölçeği uygulanmıştır. Elde edilen bulgulara göre, üstün yetenekli öğrencilerin matematik öğrenme yöntemlerinin seçilmesinde matematik öğrenme yöntemlerine yönelik olumlu tutumlarına; alanlarının, cinsiyetlerinin, yaşlarının ve sınıf seviyelerinin anlamlı ölçüde etkisi olmadığı; ancak uygulanacak etkinliklerle ilgili önceden aldıkları eğitimin, etkinliğin uygulama süresinin ve uygulanan yöntemin anlamlı ölçüde etkisi olduğu tespit edilmiştir.

Tereci, Aydın ve Orbay (2008), araştırmalarında BİLSEM'lere devam eden ilköğretim I. ve II. kademedeki eğitim gören üstün yetenekli öğrencilerin fen tutumlarının; öğrencilerin cinsiyeti, öğrenim alanı, sınıf seviyesi ve ailelerinin eğitim düzeyine bağlı olarak incelemeyi amaçlamıştır. Buna göre Amasya BİLSEM'de öğrenim gören öğrencilerden tesadüfi örneklem yoluyla seçilen 47 öğrenciye "Fene Karşı Tutum Ölçeği" uygulanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; öğrencilerin fen tutumlarında, öğrencilerin cinsiyeti, öğrenim alanı, sınıf seviyesi ve ailelerinin eğitim düzeyine bağlı istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı gözlemlenmiştir. Çalışmada elde edilen sonuçlarla, ulusal ve uluslararası düzeyde yapılmış olan çalışmalar karşılaştırılmış ve buna göre ülkemizde var olan imkânlarla uygun bir model olarak geliştirilen BİLSEM'lerde özellikle fen ve teknoloji öğretimine yönelik nelerin yapılabileceği tartışılmıştır.

Aktepe ve Aktepe (2009), tarafından yapılan tarama modelindeki çalışmalarında, Bilim ve Sanat Merkezi 4, 5, 6 ve 7. sınıflarda Fen ve Teknoloji öğretmenlerinin fen öğretiminde kullandığı öğretim yöntemlerinin hangi sıklıkla uyguladığını ve öğretim yöntemlerinin uygulanmasına ilişkin öğrenci görüşlerini belirlemeyi amaçlamışlardır. Bu amaçla Kırşehir ili merkezinde bulunan BİLSEM'de öğrenim gören 90 öğrenciye anket uygulanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara

göre; Fen ve Teknoloji öğretmenlerinin Fen öğretiminde en sık kullandıkları yöntemlerin; anlatım, laboratuvar da deney yapma ve öğretmenin sınıfta deney yaparak gösterme olduğu belirlenmiştir.

Özgüler (2009), araştırmasında, 7-12 yaş üstün yetenekli çocukların eğitimlerine yönelik bir yöntem önerisi oluşturmayı amaçlamıştır. Bu amaçla İstanbul ili Fatih, Gaziosmanpaşa, Kadıköy ve Çamlıca ilçelerinde bulunan, 2 resmi, 2 özel eğitim kurumunda üstün yetenekli çocukların eğitiminde görev yapan 67 öğretmene 23 maddeden oluşan anket uygulamıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; araştırmaya katılan öğretmenler, 7-12 yaş arası üstün yetenekli çocukların eğitiminde öğrencinin güçlü yönlerine göre eğitim yapılmasını, rehberlik ve danışma hizmetlerinin ücretsiz verilmesini, eğitim ortamlarının uygulamaya elverişli olmasını, zenginleştirilmiş eğitim programıyla eğitim görmesi gerektiğini, eğitim programının gelişim özelliklerine göre farklılaştırılması gerektiği belirtmişlerdir.

Çelikkelen (2010), araştırmasında Bilim ve Sanat Merkezlerinden destek alan üstün yetenekli öğrencilerin kendi okullarında fen ve teknoloji dersinde karşılaştıkları güçlüklerin değerlendirilmesini amaçlamıştır. Bu amaçla, Kırşehir ili Bilim Sanat Merkezlerine devam eden, 12 farklı ilköğretim okulundan 6, 7 ve 8.sınıflardan 15'i kız, 15'i erkek olmak üzere toplam 30 üstün yetenekli öğrenciye yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmış ve elde edilen veriler içerik analizi ile analiz edilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, öğrencilerin kendi okullarında fen dersinde kavram öğretimi, laboratuvar çalışmaları, ders sürecinde veya sınavlarda sorulan sorularda, ders araç gereçleri ve araştırma yapma becerisini kazanma gibi konularda sorunlar yaşadıklarını ortaya çıkarmıştır.

Ülger (2011), nitel araştırma modelinde bir durum çalışması olan araştırmasında üstün ve özel yetenekli öğrencilerin fen eğitiminde kullanılan bireysel eğitim programının, öğretmen, öğrenci ve yöneticilerin görüşleri açısından incelenmesini amaçlamıştır. Bu amaçla, Kahramanmaraş ve Adana Bilim Sanat Merkezine devam etmekte olan fen alanında 10 üstün yetenekli öğrenci, 6 fen (fizik, kimya, biyoloji) öğretmeni ve 5 yönetici olmak üzere toplam 21 kişi ile görüşme yapılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, uygulanmakta olan bireysel

programda fen derslerinde öğrencilerin fen yeteneklerini geliştirdiği fakat bilim sanat merkezlerinde yaşanan bazı aksaklıklar sebebiyle bu gelişimin belli bir boyutta sonlandığı bulunmuştur. Programın gereklerinin tam olarak yapılması ve oluşan aksaklıkların giderilmesi durumunda daha fazla verim alınabileceği öngörülmektedir.

Kunt (2012), araştırmasında fen ve teknoloji öğretmenlerinin üstün yeteneklilerin eğitime ilişkin tutumlarının ve uyguladıkları öğretim programı hakkında üstün yeteneklilerin eğitimi açısından görüşlerinin incelenmesini amaçlamıştır. Betimsel olan bu çalışmada, nitel ve nicel araştırma modellerinin kullanıldığı karışık (mixed) desen kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Isparta il merkezi ve Aksu, Atabey, Eğirdir, Gelendost, Gönen, Keçiborlu, Senirkent, Sütçüler, Yalvaç, Yenişarbademli, Şarkıkaraağaç ilçelerinde ilköğretim okullarında görev yapan toplam 111 fen ve teknoloji öğretmeni oluşturmuştur. Katılımcılara, Gagne ve Nedau (1981) tarafından geliştirilen 34 maddeden oluşan “*Üstün Yetenekli Eğitime İlişkin Öğretmen Tutum Ölçeği*” (ÜYETÖ) ve Fen ve Teknoloji öğretmenlerinin üstün yeteneklilerin eğitimi hakkındaki düşünceleri ve Isparta ilindeki BİLSEM’in işleyişi ile ilgili soruların yer aldığı yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Araştırmadan elde edilen nicel verilere göre, fen ve teknoloji öğretmenlerinin üstün yeteneklilerin eğitime genel olarak kararsız tutumun biraz üzerinde olduğunu göstermiş, nitel verilere göre ise, üstün yetenekli öğrencilerin eğitimlerine olumlu bakılmasına rağmen, fen ve teknoloji öğretmenlerinin üstün yetenekli öğrencilerin okul dışında eğitim aldıkları BİLSEM’lerle iletişimlerinin neredeyse hiç olmadığı görülmüştür. Ayrıca, fen ve teknoloji dersi öğretmenleri örgün eğitim kurumlarında yürütülen fen ve teknoloji dersi programının üstün yetenekli öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamadığı görüşündedirler.

Tüysüz (2013), genel tarama modelinin kullanıldığı araştırmasında üstün yetenekli öğrencilerin öğrenme stillerinin belirlenmesini amaçlamıştır. Bu amaçla Kahramanmaraş Bilim ve Sanat Merkezinde öğrenim gören amaçsal örnekleme yoluyla seçilen 9-14 arasındaki yaş grubundan 42 tanesi kız, 44 tanesi ise erkek olmak üzere toplam 86 üstün yetenekli öğrenci belirlenmiştir. Katılımcılara, Grasha ve Riechmann (1982) tarafından geliştirilen, Uzuntiryaki, Bilgin ve Geban (2003)

tarafından Türkçeye uyarlanan 60 maddeli 5’li Likert tipi *Öğrenme Stili Ölçeği (ÖSÖ)* uygulanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, üstün yetenekli öğrencilerin bağımsız, işbirlikli, rekabetçi ve katılımcı öğrenme stili seviyesi yüksek düzeyde bulunmuş, Pasif ve Bağımlı öğrenme stili seviyesi ise orta düzeyde bulunmuştur. Ayrıca öğrencilerin en çok İşbirlikli ve katılımcı öğrenme stillerine sahip olduğu belirlenmiştir. Çalışmada en yüksek düzeyde pozitif ilişki katılımcı ve bağımlı öğrenme stilleri arasında bulunurken, en yüksek negatif ilişki katılımcı ve pasif öğrenme stilleri arasında bulunmuştur.

Çalikoğlu (2014), çalışmasının amacının, üstün zekâlı ve yetenekli öğrenciler için derinlik ve karmaşıklık özellikleri temel alınarak farklılaştırılmış Fen ve Teknoloji dersi eğitim programı hazırlamak, bu programı uygulamak ve programın akademik başarı, beceriler ve tutum bileşenlerinde etkililiğini sınamak olduğunu belirtmiştir. Deneysel araştırma yöntemi kullanılan araştırmada “kontrol gruplu ön test-son test” deseninden yararlanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, İstanbul ili Beyazıt ilçesi Ford Otosan Beyazıt İlköğretim Okulu 5. sınıfta öğrenim gören 21 üstün zekâlı ve yetenekli öğrenci oluşturmuştur. Öğrencilere Akademik Başarı Testi, Bilimsel Süreç Becerileri Testi ve Fen ve Teknoloji Dersine Yönelik Tutum Ölçeği uygulanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, farklılaştırmanın üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerde akademik başarı ve bilimsel süreç becerileri değişkenleri için etkili olduğunu göstermiştir.

2.6.2 Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Stake ve Mares (2001), çalışmalarında fen zenginleştirme programının bilime yönelik tutum üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Bu amaçla katılımcılar, Amerika Birleşik Devletleri’nin orta batısında büyük bir metropolde bulunan 76 liseden seçilmiştir. Bir lise öğretmeni veya danışman tarafından önerilen yüksek yetenek puanına sahip ve akademik olarak başarılı 165’i kız 165’i erkek toplam 330 üstün zekâlı lise öğrencisi belirlenmiştir. Birinci program, kütüphane araştırması, laboratuvar izlemleri ve teknik yazı da dâhil olmak üzere, bilimsel süreç becerileri unsurları ile ilgili verilen eğitim üzerine 4 haftalık bir süreyi kapsayan tam zamanlı yaz programından oluşan zenginleştirmedir. 6 hafta süren tam zamanlı ikinci

programda, birinci programdaki tüm uygulamalara ek olarak, öğrencilerden kendi bulgularını ve araştırma önerilerini yazmaları istenmiştir. Araştırmaya katılan üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerin tutumunun değişip değişmediği ANOVA ile test edilmiştir. Sonuç olarak, testlerden elde edilen sonuçlar fen zenginleştirme programlarının özellikle fene ilgi duyan kız öğrenciler için yararlı olabileceği düşünülmektedir.

Liu ve Lederman (2002), bilimin doğası kavramlarını incelemiş ve bu amaçla, 7. sınıfta öğrenim gören Tayvanlı 20 üstün zekâlı ve yetenekli öğrenciyi bir haftalık bilim kampına yerleştirmiştir. Bu bilim kampında, matematik ve fen alanında yetenekli öğrencilere bilimsel süreç ve bilimin doğası üzerinde odaklanan yoğun bir öğretim programı uygulanmıştır. Üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerin bilimin doğası ile ilgili anlayışlarının değişip değişmediğini gözlemlemek için, bilimin öznel, deneye dayalı, sosyal ve kültürel yönü ile bilimsel teoriler arasındaki ilişkileri üzerine açık uçlu soru formu geliştirilmiştir. Bu ölçek ile uygulama öncesinde ve sonrasında yapılan görüşmelerden elde edilen sonuçlar, eğitim sonrası üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerin görüşlerinin önemli ölçüde değişmediğini göstermiştir. Araştırmacı, araştırmadan elde ettiği sonucunu, zaman sınırlamaları ve katılımcılarda tavan etkisinin görülmesinden kaynaklanabileceğini tartışmıştır.

Schiever ve Maker (2003), tarama modelindeki çalışmalarında üstün yeteneklilerin eğitimi konusunda en sık kullanılan eğitim modellerinden zenginleştirme ve hızlandırma modellerine yönelik yeni bir yön vermeyi amaçlamışlardır. Öncelikle üstün yeteneklilerin kimler olduğu ve özellikleri üzerinde durulmuştur. Daha sonra zenginleştirme ve hızlandırma tanımlarına yönelik literatürdeki farklı yaklaşımlar ele alınmıştır. Ayrıca zenginleştirme ve hızlandırmanın eğitim programlarının birer tamamlayıcısı olduğu belirtilmiştir. Üstün yetenekli öğrenciler için hazırlanan müfredattan bahsedilmiş, müfredatta karşılaşılan problemlere çözüm önerileri sunularak müfredat geliştirme konularına değinilmiştir.

Brown vd. (2005), ise dereceleme ölçeklerinin kullanımı ve etkililiği dışında; araştırmacılar, eğitim liderleri, üstün yeteneklilik alan uzmanları, yöneticiler ve sınıf öğretmenlerinin üstün yetenekli öğrencileri belirlerken kullandıkları varsayımları

tespit etmek üzere bir araştırma yapılmıştır. Araştırmaya dâhil edilen denekler üstün zekâlı ve yetenekliler konusunda ulusal konferans veya atölye çalışmalarına (profesör ve doktora öğrencileri üstün yetenekli eğitim bölümünden) en az iki defa katılmış olanlar arasından seçilmiştir. Araştırma kapsamında üniversite profesörü, üstün yetenekli eğitiminde eğitim lideri, üstün zekâlı ve yetenekli uzmanları ve sınıf öğretmenlerinden oluşan 6000 deneğe e-mail yoluyla 20 maddeden oluşan bir anket gönderilmiştir. Katılımcılar, kent, banliyö ve kırsal olarak sınıflandırılmış ve kent okullarından 579, varoş mahallelerinden 1323 ve kırsal alandan 1016 olmak üzere toplam 2918 anket analize dâhil edilmiştir. Veri toplama aracı olarak 5’li likert tipi bir ölçek kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, değerlendirme sisteminde esnek olunması gerektiği, sadece IQ testleri veya başarı testi ile sınırlı bir tanılama sisteminin uygun bir değerlendirme sistemi olmadığı ve değerlendirmede çoklu ölçüt kullanılması gerektiği belirtilmiştir.

Park, Park ve Choe (2005) çalışmalarında fen alanında üstün yetenekli olma ile zihinsel öz-yönetim kuramına dayalı düşünme stilleri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırmanın katılımcılarını Kore’de bulunan iki fen lisesinden 179 öğrenci ve genel liselerden de 176 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmaya katılan öğrencilere Sternberg ve Wagner (1992) tarafından geliştirilen Düşünme Stilleri Envanteri (Thinking Styles Inventory) ile Shim ve Kim (2003) tarafından geliştirilen Fen Üstün Yeteneklilik Envanteri (Scientific Giftedness Inventory) uygulanmıştır. Elde edilen bulgulara göre, Koreli üstün yetenekli öğrenciler, üstün yetenekli olmayan öğrencilere göre fen başarısı, liderlik, yaratıcılık, ahlâk, motivasyon ve bilişsel deneyselcilik gibi etkenlerde daha yüksek puanlara sahip olduğunu göstermiştir. Ayrıca, Koreli üstün yetenekli öğrenciler yasal, küresel, yabancı ve liberal stilleri tercih ederken; üstün yetenekli olmayan öğrenciler idari, oligarşik ve muhafazakâr stilleri tercih etmişlerdir.

Wright (2008), çalışmasında Amerika Birleşik Devletleri’nde üstün yeteneklilere verilen eğitim programı (Jacob K. Javits Gifted and Talented Education Program) ile Hindistan’da üstün yeteneklilere verilen eğitim programı (Navodaya Vidyalaya Scheme) arasındaki benzerlik ve farklılıkları incelemeyi amaçlamıştır. Bu amaçla her iki program tanıtılmış, güçlü ve zayıf yönleri irdelenmiş, sonuçta her iki programın da üstün yeteneklileri tanılamada zayıf yönlerinin olduğuna ve bu

programların 21. Yüzyılda etkili ve sürdürülebilir olması için bu zayıflıkların aşılması gerektiğine değinilmiştir. Ayrıca her iki programın da finansmanının yetersiz olduğu, programlarda kültürel faktörlerin göz önünde bulundurulmadığı belirtilmiştir.

Hemphill (2009), doktora çalışmasında azınlık gruplar içinde yer alan muhtemel üstün yetenekli öğrencilerin, üstün yetenekli öğrencilere yönelik hazırlanan programlara tanılama sürecinde aday gösterilmesinde öğretmenlerin etkisini araştırmıştır. Nitel araştırma yöntemleri kullanılan çalışmada, yüksek azınlık ve yoksulluğun olduğu iki ilköğretim okulu ele alınmıştır. Okulların birinde üstün zekâlı ve yetenekli eğitim programı uygulanırken, diğerk okulda ise uygulanmamaktadır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, öğretmenlerin üstün yetenekli öğrencileri tanılamasına yönelik eğitim alması gerektiği, böylece öğretmenlerin öğrencileri tanılamada daha isabetli olacağı düşünülmektedir.

Zirkelbach (2011), Amerika’da fen biliminde üstün yetenekli öğrencileri tespit etmek için standart bir protokol olmadığı, bu yüzden fen alanında daha yüksek ilgi seviyesine sahip, yeterince temsil edilmemiş öğrencileri erken tanılamaya yardımcı olacak öğretmen tanılama formu geliştirmeyi amaçlamıştır. Tanılama formları Hidi ve Renninger (2006)’in dört aşamalı modeli rehberliğinde oluşturulmuştur. Araştırmaya, altı ilkokulda görev yapan, formları tamamlamış 6 beşinci sınıf, 8 dördüncü sınıf, 12 üçüncü sınıf öğretmeni olmak üzere toplam 26 ilkokul öğretmeni ve 416 beşinci sınıf, 479 dördüncü sınıf, 497 üçüncü sınıf öğrencisi olmak üzere toplam 1392 ilkokul öğrencisi katılmıştır. Öğretmen tanılama formlarını doğrulamak için ilkokul öğrencilerine Iowa Test of Basic Skills Testi’nin fen kısmı uygulanmıştır. Sonuç olarak, oluşturulan tanılama formu ile, öğrencilerin okulda erken tanılanmasına imkân sağlanmış olacak. Böylece öğrencilerin üstün zekâlı ve yetenekli eğitimi veren programlara ilgi duymaları sağlanacak ve daha sonra bu programlara yerleştirilmelerine şans verilmiş olunacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1 Araştırmanın Modeli

Bu araştırma Enderun Mektebi ile Bilim ve Sanat Merkezlerindeki üstün yetenekli öğrencilerin eğitimini incelemeyi amaçlayan betimsel bir çalışmadır. “Betimsel araştırmalar, verilen bir durumu tam ve dikkatli bir şekilde özetlemeye yarar” (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel. 2009: 21). Betimsel modelle, “bir konudaki halihazırdaki durum araştırılır, daha çok “ne?”, “nedir?” sorularına cevap aranır” (Kırcaali-İftar, 2009: 7).

3.2 Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanması esnasında tarihsel yöntemde kullanılan literatür taraması tekniği ve doküman analizi kullanılmıştır. Osmanlı Devleti’nde üstün yetenekli öğrencilere uygulanan fen bilimleri eğitimi ile ilgili kaynak ve belgelere literatür taraması ile ulaşılmıştır. Bilim ve Sanat Merkezlerindeki öğrencilere uygulanan fen bilimleri eğitimi ile ilgili kaynak ve belgeler ise doküman analizi ile elde edilmiştir. Daha sonra yayınlardan elde edilen bilgiler mantıksal yorumlamaya ve karşılaştırmaya tabi tutularak konunun anlaşılması sağlanmaya çalışılmıştır.

3.3 Verilerin Analizi

Elde edilen verilerin analizi, araştırmacı tarafından doküman incelemesi şeklinde yapılmıştır. Şimşek ve Yıldırım’a (2003: 188) göre doküman incelemesi; “gözlem veya görüşmenin mümkün olmadığı araştırmalarda tek başına veri toplamak amacıyla, diğer veri toplama yöntemleriyle birlikte kullanıldığında ise verilerin çeşitlendirilmesini sağlamak ve araştırmanın geçerliğini artırmak amacıyla kullanılan bir tekniktir”. Yapılan analizler sonucunda günümüz uygulamaları ile Enderun’daki uygulamalar tablo haline dönüştürülerek görsel karşılaştırma yapılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

4.1 Enderun Mektebi ile Bilim ve Sanat Merkezlerinin amacı arasındaki benzerlik ve farklılıklar nelerdir?

Enderun Mektebinde amaç devletin ilerlemesi ve güçlenmesini sağlayacak askeri kadrolara, merkezi ve taşra yönetimlerine nitelikli bireyler yetiştirmektir. Bunun yanında Osmanlı Devletinin ideolojisine uygun olarak belli bir disiplin içerisinde kültürleşme yoluyla Türkleştirmek ve Müslümanlaştırma ile bireylerin yetiştirilmesine özen gösterilmiştir (Aydüz, 2008: 141). Bu özelliği ile Enderun Mektebi, devletin üst yöneticilerini kendi düşüncesine uygun yetiştiren ve devletin bekasını sağlamada önem arz eden bir kurum olarak kabul edilebilir.

Bilim ve Sanat Merkezlerinin amaçları ise; erken yaşta tespit edilen üstün yetenekli öğrencilerin, ülkenin kalkınmasına katkıda bulunacak şekilde ulusal ve evrensel değerlerini benimsemelerini, kendilerinde var olan yeteneklerini fark edip geliştirmelerini, sorun çözen ve üreten bireyler olmalarını, teknik buluş gerçekleştirme veya buna yönelik projeler gerçekleştirmelerini sağlamaktır (BİLSEM Yönergesi, Madde-6).

Her iki amacı karşılaştırdığımızda; genel manada her iki kurum da devlet ve millet menfaati adına nitelikli bireyler yetiştirmeyi amaçlamışlardır. Fakat Enderun Mektebi bunu daha çok Müslüman olmayan gayr-i Müslim halktan devşirilen bireyler ile gerçekleştirmeyi hedeflemiştir ve bu şekilde bu halkların Türkleşmesini ve Müslümanlaşmasını sağlamayı düşünmüşlerdir. Günümüzde ise Bilim ve Sanat Merkezlerinin böyle bir amacı yoktur.

Tablo 1: Enderun Mektebi ile Bilim ve Sanat Merkezlerinin amaçlarının karşılaştırılması

Enderun Mektebi	Bilim ve Sanat Merkezleri
<ul style="list-style-type: none"> • Müslümanlaştırmak, ahlâki değerler vermek 	<ul style="list-style-type: none"> • Millî, ahlâki ve kültürel değerleri benimsemek.
<ul style="list-style-type: none"> • Kendilerini yetiştirerek nitelikli insan olmalarını sağlamak. 	<ul style="list-style-type: none"> • Yeteneklerini geliştirip, en üst düzeyde kullanmalarını sağlamak.
<ul style="list-style-type: none"> • Devletin üst yönetici kadrolarını ve sarayda görev alacak kişileri yetiştirmek. 	<ul style="list-style-type: none"> • Teknik buluş, çağdaş araç ve projeler gerçekleştirmek.

Tablo 1 incelendiğinde kuruluş amaçları bakımından Bilim ve Sanat Merkezleri ile Enderun Mektebi öğrencilerinin kendilerinde var olan kabiliyetlerini geliştirip en üst düzeyde kullanmalarını sağlamak ve öğrencilere ahlâki değerler kazandırmak yönüyle benzeştiği görülmektedir. Diğer taraftan Enderun Mektebinde farklı dinden olanları Müslümanlaştırma, devlette üst düzey yönetici ve sarayda görev alacak kişileri yetiştirme amacı yönüyle, Bilim ve Sanat Merkezlerinde de teknik buluş, çağdaş araç ve proje gerçekleştirme amacı yönüyle farklı olduğu görülmektedir.

Bilim ve Sanat Merkezleri ayrıca öğrencilerin; erken tanınmasını, bilimsel düşünce ve davranışlarla estetik değerleri birleştiren, üretken, sorun çözen kendini gerçekleştirmiş bireyler olarak yetişmelerini, sorumluluk yüklenebilen birey olma bilincinin kazandırılmasını amaçlamaktadır (MEB, 2007).

4.2 Enderun Mektebinde Öğrenci Seçim Süreci ile Bilim ve Sanat Merkezlerine Öğrenci Seçim Süreci Arasındaki Benzerlik ve Farklılıklar ile İlgili Bulgular

Günümüzde üstün yetenekli çocukları belirlemede Bilim ve Sanat Merkezleri'nin uygulamaları ile Osmanlı döneminde Enderun Mektebine öğrencileri seçerken nelere dikkat ettiklerine, seçim yöntemi ve süreci arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirleyebilmek için her iki kurumun uygulamalarını ortaya koymak gerekmektedir.

Osmanlı Devleti'nde Enderun Mektebine öğrenciler devşirme yoluyla seçilir, devletin bekası adına devletin üst yönetici kadrolarında, orduda ve sarayda görev alacak kişilerin yetiştirilmesine özen gösterilirdi (Ergin, 1977: 11). Enderun'a öğrenci seçiminde batılı devletlerde olduğu gibi soyluluğa göre değil, öğrencilerin yetenek ve kabiliyetleri ön plana çıkmıştır (Enç, 2004b: 42).

Devşirme işlemi devşirme fermanını alan turnacıbaşı ağa gözetiminde gerçekleştirilirdi. Devşirme bölgelerindeki vali, sancak beyi, kadı gibi görevliler turnacıbaşıya devşirmede destek olurlardı. Turnacıbaşı ağa Devşirme Kanununa göre seçtiği oğlanları defterine kayıt eder, daha sonra aileleri ile vedalaşan oğlanlar sürücü ağalara teslim edilirdi (Akkutay, 1984: 39-40). Günümüz Bilim ve Sanat Merkezlerine öğrenci seçiminde ise veli ve öğretmenler tarafından doldurulan gözlem formları ile aday gösterilen öğrencilerin, grup taraması ve bireysel inceleme aşamalarından sonra başarılı olmalarına bakılmaktadır.

Enderun mektebi için devşirilecek oğlanlar 8-18 yaş arasında olmalıydı. Devşirme döneminde köylerden veya mahallelerdeki devşirmeler kırk evde bir evden yapılırdı ve en az iki kardeşten bir erkek çocuk alınır, tek erkek çocuk varsa, özellikleri uygun olsa bile devşirme yapılmazdı (Akkutay, 1984: 38-42). Günümüzde Bilim ve Sanat Merkezlerine yaş sınırlaması olmakla birlikte merkezin bulunduğu ilde mahalle ve köylerde böyle bir sınırlama olmamakta, okul sonrası gidilen bir kurum olduğundan, merkeze uzak olan yerlerden öğrencilerin Bilim ve Sanat Merkezine gelme olanağı azalmaktadır.

Osmanlı Devleti'nde Enderun'a öğrenci seçiminde üstün yetenekli olma tek başına yeterli değildi. Üstün yetenekli olmanın yanında bazı sınırlandırmalara gidilmiştir. Örneğin; Karaman'dan Erzurum'a kadar devşirme yapılmamış, olmuşsa da çok dikkatli davranılmıştır. (Akkutay, 1984: 38-42). Yine Müslüman çocukları, Yahudi çocukları, yetim ve öksüzler, kötü alışkanlıklar kazanabilecekleri inancından dolayı bir müddet kent yaşamı görenler, köseler, sünnetli doğanlar, vücudunda herhangi bir bozukluk ve eksiklik olanlardan devşirme yapılmamıştır (Çorlu vd., 2010).

Enderun Mektebine öğrenci seçiminde fiziksel özellikler de etkili olmuş, görünüşü güzel olanın ahlakı da güzel olur düşüncesiyle seçileceklerin yakışıklı olması, düzgün bir vücuda sahip olması birinci derecede önemli olmuştur (Baykal, 1953: 32). Günümüzde Bilim ve Sanat Merkezlerine öğrenci seçiminde fiziksel özellik bir ölçüt olarak kullanılmasa da araştırmacılar üstün yetenekli çocukların yaşlılarıyla kıyaslandığında, fiziksel gelişim bakımından akranlarına göre her zaman daha üstün oldukları, yaşlılarına göre daha iri ve kuvvetli, genellikle iyi görünümlü, temiz ve düzenli olduklarına değinmişlerdir (Ataman, 2004: 159). Bu açıdan bakıldığında Enderun'a öğrenci alımında önem verilen; vücudunda herhangi bir bozukluk ve eksiklik olanların alınmaması, yakışıklı ve düzgün bir vücuda sahip olanların ön plana çıkması gibi özelliklerin, günümüz araştırmacılarının tespit ettiği üstün yeteneklilere ait özelliklerle benzeştiği görülmektedir.

Devşirme yoluyla seçilen çocukların Enderun Mektebi'ne alınmadan önce belli aşamalardan geçmesi gerekiyordu. Hristiyan tebaadan alınan çocuklar Türkçeyi, İslam ahlak ve terbiyesini öğrenmeleri için Türk ailelerin yanına verilir, daha sonra bu çocukları Enderun Mektebine hazırlayacak olan Edirne Sarayı, Galata Sarayı ve İbrahim Paşa Sarayı gibi hazırlık saraylarında ahlakî eğitim ve beden eğitimi dersleri öğretilirdi. Burada eğitimlerini tamamlayanlar, Enderun'un küçük ve büyük odalarına alınır, daha sonra kabiliyetlerine göre üst odalara nakledilirlerdi. (Uzunçarşılı, 1988b: 476; Doğan, 1997: 416). Görüldüğü üzere Enderun Mektebine öğrenci seçmede çok titiz davranılmış ve bu aşamalar uzun bir sürede gerçekleşmiştir. Günümüzde Bilim ve Sanat Merkezlerinde uzun yıllar süren bu kadar sık bir eleme olmasa da üstün yetenekli öğrenciler aday gösterme, ön değerlendirme, grup taraması ve bireysel inceleme aşamalarından geçmektedirler.

Enderun Mektebinde yukarıda değinilen aşamalara ve verilen derslere baktığımızda, öğrenci alımlarında üstün yetenekliliğin sadece zekâyı sergileme değil; müzik, beden eğitimi, el becerileri gibi sanat alanları ve askeri-idari alanda da üstün yetenekli olunabileceğini göstermiştir (Enç, 2004b: 42). Araştırmalara baktığımızda Enderun Mektebinden sadrazam, vezir, beylerbeyi, yeniçeri ağalığı, kaptan-ı derya, (Uzunçarşılı, 1988a: 345-348) asker ve devlet adamının yanında; şair, hattat, musikişinas, kemankeş gibi önemli eser veren sanatkârlar (Uzunçarşılı, 1988a: 335) çıkmıştır. Günümüz araştırmacılarına göre, üstün yeteneklilik sadece zekâ

bakımından değil, resim, müzik gibi sanatsal faaliyetler (Çağlar, 1982: 326) ile üretici düşünme, liderlik, motivasyon ve görev sorumluluğu bakımından akranlarına göre üstün olan bireyler üstün yetenekli kabul edilmiştir (Uzun, 2004: 19; Gökdere ve Çepni, 2004: 370). Bu açıdan bakıldığında Enderun ile Bilim ve Sanat Merkezleri hem fen bilimleri hem de sanat alanında verilen dersler bakımından benzerlik göstermektedir.

Tablo 2: Enderun Mektebi Öğrenci Seçimi ile Bilim ve Sanat Merkezlerinde Üstün Yetenekli Öğrencilerin Belirlenmesinde Kullanılan Kriterlerin Karşılaştırılması

Enderun Mektebine Öğrenci Seçim Aşamaları	Bilim ve Sanat Merkezlerine Öğrenci Seçim Aşamaları
Turnacıbaşının Devşirme Kanununa göre tespit etmesi.	• Veli ve öğretmen görüşleri.
• Zekâyı sergileyerek kendini ispatlama.	• Grup taraması ve bireysel incelemede başarılı olma.
• Sadece erkek öğrenciler.	• Karma eğitim.
• Yaş sınırlaması var (8-18 yaş arası).	• Yaş sınırlaması var (7-18).
• Kırk evden bir evde ve en az iki kardeşten biri seçilir.	• Her evden alım olabilir.
• Bazı ırklardan ve müslüman olanlardan alım yok.	• Her Türk vatandaşı eğitim görebilir.
• Fiziksel özellikleri iyi olmak, bedensel kusuru olmamak.	• Fiziksel özellikler dikkate alınmamaktadır.

Tablo 2 incelendiğinde, her iki kurumda da öğrencilerin kendilerini ispatlayarak başarı gösterme ve yaş sınırlaması gibi yönlerden benzerlik gösterirken, Enderun Mektebinde günümüzden farklı olarak üstün yetenekli olmanın yanında cinsiyet, kırk evden bir ev, kardeş sayısı, ırk ve fiziksel özelliklere de bakılmıştır. Bu yönlerden Bilim ve Sanat Merkezlerinden farklılık göstermektedir. Günümüzde böyle kriterlere yer verilmemektedir.

4.3 Enderun Mektebine Öğretmen Seçimi ile Bilim ve Sanat Merkezlerine Öğretmen Seçimi Arasındaki Benzerlikler ve Farklılıklar ile İlgili Bulgular

Osmanlı Devleti'nde Enderun Mektebine öğretmen seçiminde padişahın fermanıyla ülkedeki ünlü müderris ve sanatkârlardan hocalar tayin edilmiştir (Baykal, 1953: 48). Uzunçarşılı (1988a: 304)'ya göre Enderun'dan yükselip ayrılan hocaların yerine, Galata Saray'dan kıdemli olanlar Enderun'a nakledilmiştir.

Arşiv belgelerine bakıldığında Enderun Mektebinde öğretmen alımında şu kararname göze çarpmaktadır:

*“Tobhane-i Amire Müşiriyet-i Celiliyesine Devletlü Efendim Hazretleri,
Sarayı Enderun-i Hümayûnda kâin mektebin Riyâziyye muallimi izzetlu Es'ad Bey ve Resim muallimi Necib Efendi bendelerin terf-i rütbe ile me'mûrîn-i mahsûsaya me'mur olduklarından mekteb-i mezkûre Riyâziyye ve Resim muallimlerinin irsâliyle mûmâ-ileyhimanun yerlerine ta'yini lâzimededen olmağla şime-i fahime-i bende-i perverileri üzre ol vechile iki me'mur muallimin ta'yin ve irsâli hakkında müsâadeyi âliye-i dâverâneleri buyuruğı ve şihanesi buyurulması bâbında emr ü fermân hazret-i menlehûl emrinedir. 4 Mayıs 281*

*Kethûday-yı Saâdetlü Efendim Hazretleri,
Hâl-i iş'âr-ı valâların ma'lûm-ı senâveri olduktan sonra lede-l-havâle mekteb-i mezbûrun Riyâziyye hâceliğine Mühendis-hâne-i Berrî-i Hümayûn zâbitânından binbaşı Hacı Mahmud ve Resim hâceliğine dahi kol ağası Hacı Mahmud Efendilerin me'mûriyyeti tensîb olunarak mekteb-i mezbûre devam etmeleri kend'ülerine tenbih kılındığı hendese hâne-i mezkûr mîrlivâsı saâdetlü Edhem Paşa tarafından ifâde beyân olunmuş olmakla ol bâbda fermân efendim hazretlerindedir. İki Safer 281 ve 25 Haziran 280” (Akt. Akkutay, 1984: 148).*

Yukarıdaki kararnameleri incelediğimizde Enderun Mektebine müspet ilimlerden olan matematik eğitimi için öğretmen ataması talep edilmektedir. Sanat alanında eğitim vermek için ise resim öğretmeni atanması istenmektedir.

Bilim ve Sanat Merkezlerine, Milli Eğitim Bakanlığında görev yapan öğretmenlerden ihtiyaca göre belirli alanlardan öğretmen alımı yapılmaktadır. Bilim

ve Sanat Merkezlerine Öğretmen Seçimi konulu MEB genelgesine (2007) göre bu merkezlere aşağıdaki kriterlere göre öğretmen seçimi yapılmaktadır;

1- Son yıla ait sicil notu iyi olmak kaydıyla, son üç yıllık sicil notları ortalamasının iyi olması,

2- Akademik Lisansüstü Eğitim Sınavından (ALES) sözel bölümler için 60 puan ve sayısal bölümler için ise 65 puan almış olmak, şartları aranmaktadır. Fakat lisansüstü eğitimini yapanlar bu maddeden muaf tutulmuşlardır.

3- Yukarıdaki iki maddeyi taşıyan adaylar, valilikler tarafından 100 puan üzerinden ön değerlendirmeye tabi tutulurlar. Değerlendirme sonucunda ihtiyaca ve puan üstünlüğüne göre Bakanlık tarafından 10 günlük hizmet içi eğitime alınırlar.

4- Hizmet içi eğitim kursunda; üstün yetenekli çocukların özellikleri, üstün yetenekli çocukların eğitimi, proje tabanlı eğitim (teorik boyutu), proje üretimi/yönetimi, ölçme-değerlendirme yöntemleri, mevzuat gibi konular işlenir ve adaylar gruplara ayrılarak, her gruba birer proje hazırlattırılır.

5- Hazırlanan projeler, % 60'ı ürün ve % 40'ı süreç üzerinden olmak üzere iki ayrı ek forma göre süreç ve ürün temelli olarak, diğer adaylar ve komisyon tarafından değerlendirilir.

6- Kurs sonunda adaylara 100 puan üzerinden 50 sorudan az olmayan bir test uygulanır.

7- Daha sonra adaylar, genel kültür, Türkçeyi doğru kullanma, üstün yetenekli çocukların eğitimi alan bilgisi, tutum ve davranış konularından 100 üzerinden puanlanacak mülakata alınırlar.

8- Son olarak adaylar, test puanının % 35'i, proje sürecinin % 35'i ve mülakatın % 30'u üzerinden değerlendirilirler ve en az 70 puan alanlar başarılı sayılırlar.

Tablo 3: Enderun Mektebine Öğretmen Seçimi ile Bilim ve Sanat Merkezlerine Öğretmen Seçiminde Kullanılan Kriterlerin Karşılaştırılması

Enderun Mektebi	Bilim ve Sanat Merkezleri
• Padişah fermanıyla atanma.	• Yönerge, Yönetmelik ve Bakanlık onayına göre atanma.
• Ülkedeki ünlü hocaların tayin edilmesi.	• Milli Eğitim Bakanlığı kadrolarında çalışan öğretmenlerden sınav, proje süreci ve mülâkattan başarılı olanların atanması.
• Müderris ve sanatkârların alınması.	• Bakanlık tarafından belirlenen alanlarda öğretmen alımı.

Tablo 3 incelendiğinde günümüz Bilim ve Sanat Merkezlerine öğretmen alımında yönerge, yönetmelik ve bakanlık onayı etkili olmaktadır; Enderun Mektebine öğretmen alımında o dönemin kanunu olan padişah fermanı etkili olmaktadır. Bilim ve Sanat Merkezlerine sınav yoluyla öğretmen alınırken; Enderun Mektebine dönemin ünlü hocaları tayin edilmiştir.

4.4 Osmanlı Devleti’ndeki Enderun Mektebinde Uygulanan Fen Bilimleri Eğitim Programı ile Günümüz Bilim ve Sanat Merkezlerinde Uygulanan Fen Bilimleri Eğitim Programı Arasındaki Benzerlik ve Farklıklar ile İlgili Bulgular

Enderun Mektebi ile günümüz Bilim ve Sanat Merkezlerinde uygulanan fen bilimleri(müspet ilimleri) karşılaştırmak için öncelikle bu eğitim kurumlarında verilen derslerin belirlenmesi gerekir. Bunun için ilk olarak Akkutay’ın (1984: 139-143) aktardığı, D4783/3 numaralı Topkapı Sarayı Müzesi Arşiv Belgesine göre 1875 yılına ait Enderun Mektebi ders cetvelini gösteren tablolar aşağıda verilmiştir.

Tablo 4: Enderun Mektebinde İptidai (Başlangıç) Sınıfında Okutulan Dersler

Yıllık Ders Sayısı	Haftalık Ders Sayısı	Dersin Adı
180	5	Kur'an
108	3	Dini İlimler
72	2	Türkçe
36	1	Güzel Yazı (Sülüs)

Tablo 5: Enderun Mektebinde Birinci Sene Okutulan Dersler

Yıllık Ders Sayısı	Haftalık Ders Sayısı	Dersin Adı
180	5	Dini İlimler
180	5	Türkçenin Kuralları
36	1	Güzel Yazı (Sülüs)

Tablo 6: Enderun Mektebinde İkinci Sene Okutulan Dersler

Yıllık Ders Sayısı	Haftalık Ders Sayısı	Dersin Adı
108	3	Arapça Sarf
72	2	Farsça
72	2	Peygamberler Tarihi
36	1	Matematik
36	1	Coğrafya
36	1	Resim
36	1	Güzel Yazı (Sülüs)
36	1	Güzel Yazı (Rika)

Tablo 7: Enderun Mektebinde Üçüncü Sene Okutulan Dersler

Yıllık Ders Sayısı	Haftalık Ders Sayısı	Dersin Adı
108	3	Arapça
72	2	Farsça
72	2	Osmanlı Tarihi
36	1	Matematik
36	1	Coğrafya
36	1	Resim
36	1	Güzel Yazı (Sülüs)
36	1	Güzel Yazı (Rika)

Tablo 8: Enderun Mektebinde Dördüncü Sene Okutulan Dersler

Yıllık Ders Sayısı	Haftalık Ders Sayısı	Dersin Adı
108	3	Arapça
72	2	Farsça
72	2	Tarih
36	1	Matematik
36	1	Coğrafya
36	1	Resim
36	1	İmlâ
36	1	Güzel Yazı (Sülüs)
36	1	Güzel Yazı (Rika)

Tablo 9: Enderun Mektebinde Beşinci Sene Okutulan Dersler

Yıllık Ders Sayısı	Haftalık Ders Sayısı	Dersin Adı
108	3	Türk Edebiyatı
72	2	Farsça
72	2	Tarih
36	1	İnşâ (Kompozisyon)
36	1	Matematik
36	1	Hendese (Geometri)
36	1	Resim
36	1	Güzel Yazı (Sülüs)
36	1	Güzel Yazı (Rika)

Ergin (1977: 23) ise 1909 yılına ait ders cetvelinde ilkokul, ortaokul ve özel sınıf olarak belirttiği Enderun Mektebinde şu derslere yer vermektedir.

Tablo 10: Enderun Mektebi 1909 senesine ait ders cetveli

Sınıf	Dersler
İptidaî Birinci Sene	Eczayı şerife (Kur'an), Talimi namaz (Namaz Öğretimi), Hesabı zihni, Hattı sülüs (Güzel Yazı).
İptidaî İkinci Sene	Kur'ân-ı Kerim, İlmihâl, Kıraat-ı Türkiye (Türkçe Okuma), Hesab, İmla, Hattı Sülüs (Güzel Yazı).
İptidaî Üçüncü Sene	Kur'ân-ı Kerim, İlmihâl, Tecvit, Kıraati Türkiye (Türkçe Okuma), Hesab, İmlâ, Hattı sülüs (Güzel Yazı).

Tablo 10: Enderun Mektebi 1909 senesine ait ders cetveli (Devamı)

Sınıf	Dersler
Rüşdî Birinci Sene	Ulûmu diniyye (Dini İlimler), Arabî (Arapça), Farisî (Farsça), Lisânı Osmanî (Osmanlıca), Hesab, İmlâ, Hattı sülüs (Güzel Yazı), Hattı rık'a (Güzel Yazı), Resim
Rüşdî İkinci Sene	Ulûmu diniyye (Dini İlimler), Arabî (Arapça), Farisi (Farsça), Lisânı Osmanî (Osmanlıca), Hesab, Coğrafya, İmlâ, Hattı rık'a (Güzel Yazı), Resim
Rüşdî Üçüncü Sene	Ulûmu diniyye (Dini İlimler), İlmi ahlâk, Arabî (Arapça), Farisi (Farsça), Lisânı Osmanî (Osmanlıca), Hesab, Coğrafya, İmlâ, Hattı sülüs (Güzel Yazı), Hattı rık'a (Güzel Yazı), Resim
Rüşdî Dördüncü Sene	Ulûmu diniyye (Dini İlimler), İlmi ahlâk, Arabi (Arapça), Farisî (Farsça), Lisânı Osmanî (Osmanlıca), Hesab, Coğrafya, Hendese (Geometri), İmlâ, Hattı sülüs (Güzel Yazı), Hattı rık'a (Güzel Yazı), Resim
Özel Sınıf	Ulûm-u diniyye (Dini İlimler), İlm-i kelâm, Tasvir-i ahlâk, Edebiyat-ı Osmaniye, Edebiyat-ı Farisiye, Mantık, Tarihi Umumi (Genel Tarih), Coğrafyayı Umumi (Genel Coğrafya), Riyaziye (Cebir, müsellesat (Trigonometri)), Ulûm u tabiiye (Fen Bilimleri)

Tablo 11: Bilim ve Sanat Merkezlerinde Okutulan Dersler

Programın Adı	Sınıf Düzeyi	Dersler
Oryantasyon	3, 4, 5.sınıflar	Bu dönemde; -Öğrencilere BİLSEM tanıtılır. -Öğrencilerin merkeze alışmaları sağlanır. - Kuruma yeni gelen öğrencilerin birbirleriyle tanışmaları sağlanır.
Destek Eğitimi	3, 4, 5.sınıflar	Türkçe, Matematik, Fen Bilimleri, Sosyal Bilgiler, Yabancı Dil, Bilgisayar, Resim, Müzik
Bireysel Yetenekleri Fark Ettirme	5, 6, 7. sınıflar	Matematik, Fizik, Kimya, Biyoloji, Edebiyat, Coğrafya, Felsefe, Tarih, Bilgisayar, İngilizce, Müzik, Resim
Özel Yetenekleri Geliştirme	7, 8, 9.sınıflar	Öğrencilerin ilgili olduğu yetenek alanlarından 3 ders seçilir.
Proje	9, 10, 11, 12. sınıflar	Öğrencilerin ilgili olduğu yetenek alanlarından tek ders üzerinden proje yaptırılır.

Yukarıda verilen tablolar incelendiğinde, Enderun Mektebinde okutulan dersler ile Bilim ve Sanat Merkezlerinde okutulan dersler arasında birçok farklılıklar olsa da Fen Bilimleri, Matematik, Sosyal Bilimler, Türkçe, Resim, Müzik dersleri bakımından benzerlik göstermektedir. Özellikle her iki kurumda da fen bilimleri (müspet ilimler) okutulduğu gözlenmektedir. Diğer taraftan Bilim ve Sanat Merkezlerinde verilen fen bilimleri eğitimi Proje Tabanlı olması yönüyle Enderun Mektebinden farklılık göstermektedir. Bilim ve Sanat Merkezlerinde eğitimde sınıftan ziyade gruplara yer verilmiştir. Türkçe, Bilgisayar ve İngilizce ortak ders olup, diğer dersleri öğrenciler ilgileri doğrultusunda seçmektedir.

Bilim ve Sanat Merkezlerinde diğer derslerde olduğu gibi fen bilimleri dersi de Tablo 12’de verilen aşamalara göre işlenmektedir.

Tablo 12: Bilim ve Sanat Merkezleri Fen Bilimleri Dersi İşleniş Aşamaları

Fen Bilimleri Dersi İşleniş Aşamaları	Uygulamalar
<p data-bbox="616 1039 1098 1070">Hazır Bulunuşluk Düzeyini Belirleme Süreci</p> <ul style="list-style-type: none"> <li data-bbox="496 1133 1358 1193">• Öğrencilere ve velilere merkezin misyon ve vizyonu ile Fen Bilimleri hakkında tanıtım yapılır. <li data-bbox="496 1225 1366 1285">• Öğrencilerin sosyal ve duyuşsal gelişimleri, ilgi ve yetenek alanları göz önünde bulundurularak basit bir deney yaptırılır. <li data-bbox="312 1290 475 1317">• Oryantasyon <li data-bbox="496 1317 911 1346">• Öğrencilere Tutum Ölçeği uygulanır. <li data-bbox="496 1377 1171 1406">• Öğrencilerden sorumlu olacak danışman veya lider belirlenir. <li data-bbox="496 1438 1342 1498">• Öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyi belirleme çalışmalarına bu dönemde de devam edilir. 	<ul style="list-style-type: none"> <li data-bbox="496 1594 1374 1624">• Uyum programı sonunda öğrencilerin performanslarına göre gruplar oluşturulur.
<ul style="list-style-type: none"> <li data-bbox="312 1686 405 1747">• Destek Eğitimi 	<ul style="list-style-type: none"> <li data-bbox="496 1657 1350 1771">• Gruplara ayrılan öğrencilere; iletişim becerileri, grupla çalışma teknikleri, öğrenme yöntemleri, problem çözme teknikleri, bilimsel araştırma teknikleri, öğrencilere Fen Bilimleri konuları ile birlikte beceri ve konu temelli yaklaşımla verilir. <li data-bbox="496 1809 1350 1870">• Destek eğitim programı sonunda her öğrencinin ayrı ayrı ilgi ve yetenek alanı belirlenir. <li data-bbox="496 1901 1230 1928">• Bireysel ya da grup hâlinde proje hazırlama çalışmalarına başlanır.

Tablo 12: Bilim ve Sanat Merkezleri Fen Bilimleri Dersi İşleniş Aşamaları (Devamı)

Fen Bilimleri Dersi İşleniş Aşamaları	Uygulamalar
<ul style="list-style-type: none"> • Bireysel Yetenekleri Fark Ettirme 	<ul style="list-style-type: none"> • Fen Bilimleri alanına gelecek olan öğrenciler seçilir. • Alana uygun öğrencilere okuldaki sınıf seviyesine göre gruplar oluşturulur. • Bu gruptaki öğrencilere Fen Bilimleri üzerine derinlemesine akademik bilgi verilir. • Disiplinler arası ilişkiler dikkate alınarak proje üretim çalışmaları devam ettirilir. • Bu program sonunda öğrencilerin ilgi ve yetenek alanları belirlenir.
<ul style="list-style-type: none"> • Özel Yetenekleri Geliştirme 	<ul style="list-style-type: none"> • Bu dönemde, Bireysel Yetenekleri Fark Ettirici programda başarılı olan öğrencilerden sınıf düzeyi ve ilgilerine göre grup oluşturulur. • Öğrencilerin özel olarak ilgilendiği konularda derinlemesine veya ileri düzeyde bilgi, beceri ve davranış kazanmaları sağlanır. • Öğrencilerin bireysel ilgi ve yeteneklerinin farkında olmalarını, kapasitelerini geliştirerek en üst düzeyde kullanmalarını sağlayacak eğitim bu dönemde verilir. • Öğrencilere özel yetenek alanlarına yönelik proje üretim çalışmaları yapılır.
<ul style="list-style-type: none"> • Proje Üretimi/Yönetimi 	<ul style="list-style-type: none"> • Bütün etkinliklerin temelinde proje üretme ve geliştirme çalışmaları vardır. • Öğretmen rehberliğinde öğrenciler tarafından proje konuları belirlenir. • 3–5 kişiden oluşan gruplar ile veya bireysel olarak proje çalışmaları yapılır.

Tablo 12 incelendiğinde Bilim ve Sanat Merkezlerinde Fen Bilimleri eğitimi 5 aşamada gerçekleşmektedir. Hazır bulunuşluk düzeyi belirlenen öğrencilere oryantasyon, destek eğitimi, bireysel yetenekleri fark ettirme, özel yetenekleri geliştirme ve proje üretimi/yönetimi programları uygulanmaktadır. Programları tamamlayan öğrencilere tamamladığı her programın sonunda merkez müdürlüğünce Tamamlama Belgesi verilir.

Tablo 13: Bilim ve Sanat Merkezleri Oryantasyon Programı Uygulamaları

Programın Adı	Sınıf Düzeyi	Süre	Kazanım	Etkinlik	Araç - Gereç	Yöntem ve Teknik
Oryantasyon	3, 4, 5	45'+45'	Bilsem birimlerini tanıır.	Kurumu Tanıma	Resim Kağıdı- Pastel Boya	Dramatizasyon
		45'+45'	Kuruma ait olma duygusunu geliştirir.	Kurum Kültürü	Çeşitli Enstrumanlar	Sözlü Ve Uygulamalı Anlatım
		45'+45'	Duyuların algılamadaki önemini kavrar.	Benim Pencere (Görme - Koklama)	Kokulu farklı nesne ve yiyecekler	Gösterip yaptırma
		45'+45'	Bütünü oluşturan parçaların önemini kavrar.	Bütün Oluşturma	-----	Dramatizasyon
		45'+45'	Öğrenciler birbirleriyle tanışıp kaynaşır.	Tanışma Etkinliği	Renkli Top	Gösterip yaptırma
		45'+45'	Bilgilerini sunma ve proje tanıma becerilerini kazanır.	Reklam	Resim kağıdı, boya kalemleri, pastel boya	Dramatizasyon
		45'+45'	Kurgusal süreçte mantık yürütür.	Nasıl Başlamalı?	-----	Soru Cevap
		45'+45'	Bireysel farklılıkların iletişimdeki önemini kavrar.	Problem Nerede?	Hikaye Kitabı, Fon Müziği	Soru-Cevap/Sözlü Anlatım
		90'+90'	Algılamada bireysel farklılıkları fark eder.	Film Gösterimi	Tv veya Projeksiyon	İzleme-Tartışma
		45'+45'	Taktik geliştirebilme becerisi kazanır.	Zihinsel Egzersizler	-----	Problem Çözme

Tablo 14: Bilim ve Sanat Merkezleri Destek Eğitimi Programı Fen Bilimleri Uygulamaları

Programın Adı	Sınıf Düzeyi	Süre	Kazanım	Etkinlik	Araç - Gereç	Yöntem ve Teknik
Destek Eğitimi	3, 4, 5	40'+40'	1.İtme ve çekmenin bir kuvvet olduğunu deneyerek açıklar 2.Hareketli cisimlerin sebep olacağı tehlikeli durumları fark eder.	İtiyorum ve Çekiyorum	İp, masa	Anlatım, soru-cevap, beyin fırtınası, yaparak ve yaşayarak öğrenme.
		40'	1. Dünya'nın şeklinin küreye benzediğini ifade eder. 2. Dünya yüzeyinde karaların ve suların yer aldığını ve etrafımızı saran bir hava tabakasının olduğunu kavrar.	Dünya'nın Oluşumu	Oyun hamuru, etkinlik kartları	Anlatım, soru-cevap, görsel okuma, yaparak-yaşayarak öğrenme, Buluş yoluyla öğrenme.
		40'+40'	1- Elektrikli araç ve gereçleri yakın çevreden örnekler vererek elektriğin günlük yaşamdaki önemini açıklar. 2- Bir elektrik devresindeki lamba parlaklığını etkileyen değişkenlerin neler olduğunu tahmin eder ve tahminlerini test eder.	Karanlığı Aydınlatalım	Elektriğin tarihçesi , elektrikli araçlarla ilgili görseller	Anlatım, soru-cevap, araştırma-inceleme, tartışma, eleştirel düşünme.
		40'+40'	1.Pilin kimyasal yapısını ve neden olacağı kimyasal kirliliği tartışır.	Pil Neden Ağlar?	Pil, saksı, toprak, çiçek, üç adet gözlem kutusu	Anlatım, soru-cevap, araştırma-inceleme, tartışma, eleştirel düşünme.
		40'+40'	1. Duyu organlarının temel görevlerini açıklar. 2.Duyu organları arasındaki ilişki açıklanır.	Dünya'nın oluşumu	Çalışma kâğıdı, oyun etkinlikleri, çocuk şarkısı	Anlatım, soru-cevap, yaparak-yaşayarak öğrenme, buluş yoluyla öğrenme.

Tablo 14: Bilim ve Sanat Merkezleri Destek Eğitimi Programı Fen Bilimleri Uygulamaları (Devamı)

Programın Adı	Sınıf Düzeyi	Süre	Kazanım	Etkinlik	Araç - Gereç	Yöntem ve Teknik
Destek Eğitimi	3, 4, 5	40'+40'	1. Yaşam alanları ve bu alanlara insan etkisi ile ilgili olarak öğrenciler; 2. Yakın çevresindeki kirliliği fark eder ve bu kirliliğe neden olan maddeleri listeler	Bilinçli Çevre	Bilgisayar, Hoparlör, Ders kitabı, Bilimsel dergiler	Anlatım, Soru-cevap, Gösteri, Grup Çalışması, Yaparakaşayarak, Araştırma, Drama
		40'+40'+40'	1. Maddenin hâlleri arasındaki dönüşüm ile ilgili olarak öğrenciler; Isının katı maddelerde yol açtığı erime ve bozulma değişimlerini deneyle gösterir.	Buz Nereye Gidiyor?	Bilgisayar, Projeksiyon, Kamera, Hoparlör	Beyin fırtınası, anlatım, soru-cevap, gösteri, yaparakaşayarak
		40'+40'	1. Yaşam alanları ve bu alanlara insan etkisi ile ilgili olarak öğrenciler; 2. Çevreyi temizlemek amacı ile basit yöntemler geliştirir. 3 Çevreyi korumak amacı ile yapılan birçok faaliyete gönüllü olarak katılır.	Çevremizi Koruyalım	Bilgisayar, projeksiyon, ders kitabı ve bilimsel dergiler, atık malzemeler	Beyin fırtınası, anlatım, soru-cevap, gösteri, yaparakaşayarak.
		40'	1. Dünya'nın yapısında bulunan maddeler ve bu maddelerin önemi hakkında öğrenciler; 2. Dünya'daki karaların taş küre (yer kabuğu), suların su küre ve bunları çevreleyen havanın hava küre adı verilen bilimsel bir modelle temsil edildiğini ifade eder	Çok Katlı Top	Bilgisayar, projeksiyon, ders kitabı, bıçak, oyun hamuru (kahverengi, kırmızı, sarı, yeşil, mavi)	Beyin fırtınası, anlatım, soru-cevap, gösteri, yaparakaşayarak.
			1. Kanın vücutta dolaşımı ile ilgili olarak öğrenciler; 2. Kanın vücutta dolaşımını sağlayan yapı ve organları belirtir.	Kanın Yolculuğu	Ders kitabı, haritalar	Beyin fırtınası, anlatım, soru-cevap, gösteri, yaparakaşayarak.

Tablo 15: Bilim ve Sanat Merkezleri Bireysel Yetenekleri Fark Ettirme Programı Fizik Dersi Uygulamaları

Programın Adı	Sınıf Düzeyi	Süre	Kazanım	Etkinlik	Araç - Gereç	Yöntem ve Teknik
Bireysel Yetenekleri Fark Ettirme	5, 6, 7	40'+40'+40'	1.Bilimin işleyişini kavrar. 2.Bilimsel yöntemin basamaklarını kavrar. 3.Ölçmede geçerlilik ve güvenilirliği kavrar. 4.Bir konuya (örnek olaya) bilimsel yöntem basamaklarını uygular.	Bilimsel yöntemi uyguluyorum 1	Su, terazi, dereceli silindir	Anlatım (sunu), tartışma, Soru-cevap, deney ve laboratuvar
		40'+40'+40'	1.Bilimsel yöntemin basamaklarını kavrar. 2.Hipotez kurar ve değişkenleri belirler. 3.Bir konuya bilimsel yöntem basamaklarını uygular.	Bilimsel yöntemi uyguluyorum 2	Konveksiyon borusu, arşimet silindiri, tuzlu su, karton kutu, mercekler.	Problem çözme, Soru-cevap, deney ve laboratuvar
		40'+40'	1.İlk iletişim araçlarının nasıl çalıştığını kavrar. 2.İletişim ile fiziksel iletişim arasında bağ kurar. 3.Öğrencinin üst zihinsel süreç becerilerini kullanır. 4.Telgraf modeli ve mors alfabesini kavrar. 5.Mors alfabesi ile iletişim kurar.	Telgraf modeli, iletişim oyunu, denge soruları	Telgraf takımı, iletim oyunu malzemesi.	Anlatım (sunu), gösterip yaptırma, Soru-cevap, eğitsel oyun.
		40'+40'	1.Yönleri kavrar. 2.Koordinat kavramına giriş yapar. 3.Belli bir yeri tarif eder.	Yön ve yer bulma oyunu	Pusula	Gösterip yaptırma, soru-cevap, eğitsel oyun
		40'+40'+40'	1.Hareket, yer değiştirme, konum, hız, hareket çeşitlerini kavrar. 2.Grupla çalışma yeteneğini kazanır. 3.Grupla karar alır. 4.Grup kararlarına uyar. 5.Grup çalışmasını tamamlar.	Hızımızı ölçüyoruz	Metre, kronometre, dinamik araba, bilye, eğik düzlem	Anlatım (sunu), gösterip yaptırma, soru-cevap, deney ve laboratuvar
		40'+40'	1.Mıknatıs ve manyetik alanı kavrar. 2.Mıknatıs etkisinin manyetik alan içinde olmak şartıyla, cisimlere olan etkisini deney yaparak inceler.	Mıknatısın etkisini cisimler önleyebilir mi?	Bilgisayar, beherglas, mıknatıs, karton, kitap, toplu iğne, cam	Anlatım (sunu), tartışma, Soru-cevap, deney ve laboratuvar

Tablo 15: Bilim ve Sanat Merkezleri Bireysel Yetenekleri Fark Ettirme Programı Fizik Dersi Uygulamaları (Devamı)

Programın Adı	Sınıf Düzeyi	Süre	Kazanım	Etkinlik	Araç - Gereç	Yöntem ve Teknik
Bireysel Yetenekleri Fark Ettirme	5, 6, 7	40'+40'	1.Ses veren diyapazonun titreştiğini gözlemleyerek çalışma prensibini kavrar. 2.Değişik boylardaki titreşen cismin sesinin değişmesinden yararlanarak müzik aleti (su trombonu) yapar.	Diyapazon ve müzik aleti yapımı	Diyapazon ve tokmağı, su dolu beherglas, deney tüpü, dereceli silindir, tüplük	Anlatım (sunu), tartışma, Soru-cevap, deney ve laboratuvar
		40'+40'	1.Rezonans olayını deney yaparak gerçekleştirir. 2.Çelik şeritte oluşturulan sesin bağlı olduğu faktörleri deney yaparak belirler.	Çelik şeritte oluşturulan sesin bağlı olduğu faktörleri görmek ve rezonans kavramını incelemek	Diyapazon ve kutusu (2 Adet), diyapazon tokmağı, ince ve kalın çelik şerit.	Anlatım (sunu), tartışma, Soru-cevap, deney ve laboratuvar
		40'+40'	1.İsı ve sıcaklık konusunu kavrar. 2.Isıtılma süresinin maddenin sahip olduğu ısı miktarına bağlı olduğunu deney yaparak inceler. 3.Madde miktarının, sahip olduğu ısı miktarına bağlı olduğunu deney yaparak inceler.	Isıtılma süresi maddenin sahip olduğu ısı miktarını etkiler mi? Madde miktarı, sahip olduğu ısı miktarını etkiler mi?	Beherglas (2 adet), ispiro ocağı (2 adet), termometre (2 adet), sacayak (2 adet), su, dereceli silindir	Anlatım (sunu), tartışma, Soru-cevap, deney ve laboratuvar
		40'+40'	1.Kuvvetin etkilerini ve çeşitlerini kavrar. 2.Kesişen kuvvetlerin bileşkesini deney yaparak hesaplar.	Kesişen kuvvetlerin bileşkesinin incelenmesi	Statif çubuk, saplı makara, dinamometre, üçayak, bağlama parçası, yarıklı ağırlık takımı, optik daire, küçük bunzen kıskacı, saplı makara	Anlatım (sunu), tartışma, Soru-cevap, deney ve laboratuvar
		40'+40'	1.Hızın ölçülmesini deneylerle gözlemler. 2.Duran bir cisme kuvvetin etkisini görür. 3.Dinamometreyi tanıyarak laboratuvarlarda kullanır.	Hızın ölçülmesi, kuvvetin etkileri, dinamometre	Fizik laboratuvar malzemeleri	Anlatım (sunu), Soru-cevap, deney ve laboratuvar.

Tablo 15: Bilim ve Sanat Merkezleri Bireysel Yetenekleri Fark Ettirme Programı Fizik Dersi Uygulamaları (Devamı)

Programın Adı	Sınıf Düzeyi	Süre	Kazanım	Etkinlik	Araç - Gereç	Yöntem ve Teknik
Bireysel Yetenekleri Fark Ettirme	5, 6, 7	40'+40'	1.Sürtünme kuvveti büyüklüğünün, hangi faktörlere bağlı olduğunu deneylerle kavrar. 2.Sürtünme kuvvetinin cismin ağırlığına ve yüzeyin cinsine bağlı olduğunu deneylerle kavrar.	Sürtünme kuvveti	Cam, tahta takoz, dinamometre, tahta, ip, mermer karo, cam, yarıklı ağırlık takımı	Anlatım (sunu), Soru-cevap, deney ve laboratuvar.
		40'+40'	1.Elektrikle yüklenmiş yalıtkan maddelerde bulunan elektronların, uygun ortamda bir başka maddeye aktığını görür. 2.Elektriklenmiş cisimlerin birbirlerine uyguladıkları itme ve çekme kuvvetlerini inceler.	Ebonit çubuk, yüklü cisimler, elektroskop	Fizik laboratuvar malzemeleri	Anlatım (sunu), Soru-cevap, deney ve laboratuvar.
		40'+40'	1.Volta pilinin yapısını ve özelliklerini deney yaparak kavrar.	Volta Pili	Üçayak, statif çubuk, bağlantı kablosu, bakır elektrot, çinko elektrot, hertz ayağı, beherglas, sülfirik asit, bağlama parçası, voltmetre, anahtar, ampul ve duy	Anlatım (sunu), gösterip yaptırma, Gösteri (demonstrasyon), soru-cevap, deney ve laboratuvar
		40'+40'	1.İletkenlerin elektrik akımının geçişine gösterdikleri tepkiyi görür. 2.Bir iletkenin iki ucu arasındaki potansiyel farkı ile meydana gelen akım şiddeti arasındaki bağıntıyı görür.	İletkenlerin elektrik akımına gösterdikleri tepki, ohm kanunu	döküm ayak, yalıtkan saplı çubuk, bağlantı kablosu, ampul ve duy, güç kaynağı, değişik kesitlerde nikel – krom tel, ampermetre, hertz ayağı,	Gösterip yaptırma, Gösteri (demonstrasyon), soru-cevap, deney ve laboratuvar.

Tablo 16: Bilim ve Sanat Merkezleri Özel Yetenekleri Geliştirme Programı Fizik Dersi Uygulamaları

Programın Adı	Sınıf Düzeyi	Süre	Kazanım	Etkinlik	Araç - Gereç	Yöntem ve Teknik
Özel Yetenekleri Geliştirme	7, 8, 9	40'+40'+40'	1.Sıvıların kaldırma kuvvetini deney yaparak kavrar. 2.Deney esnasında meydana gelebilecek hataların farkında olur.	Sıvıların Kaldırma Kuvveti	İspirto, su, dinamometre, çengelli ağırlıklar	Anlatım (sunu), tartışma, Soru-cevap
		40'+40'+40'	1.Fizik Biliminin uğraştığı alanları ve alt dallarını kavrar. 2.Seçilen bir konu üzerine deney yapar.	Fizik konularının ve araştırma tekniklerini değerlendirilmesi	Ses, elektrik, ısı deneyleri için araçlar, projeksiyon cihazı	Anlatım (sunu), gösterip yaptırma, Gösteri (demonstrasyon), soru-cevap,
		40'+40'+40'	1.Öğrenci soyut ve sayısal düşünme becerisini fark eder. 2.Küresel aynalar ve özelliklerini kavrar. 3.İlgili araç-gereçlerle deney düzeneklerini kurup deney yapar.	Küresel aynalar	Optik laboratuvar araç-gereçleri	Anlatım (sunu), gösterip yaptırma, , soru-cevap,
		40'+40'+40'	1.Proje yönteminde uygulanan basamakları kavrar. 2.Deney yapma ve kurgulayabilme becerisini geliştirir. 3.Bir araştırma konusunda proje üretir.	Fen fizik konularında bir tanesini en ince ayrıntılarına kadar öğrenme projesi	Fotoğraf makinesi, deney malzemeleri, ders kitapları, bilgisayar	Anlatım (sunu), proje yöntemi, Soru-cevap,
		40'+40'	1.Alçak basınçta suyun kaynamasını deney yaparak gözlemler.	Suyun kaynamasına alçak basıncın etkisi	Cam balon, deliksiz tıpa, küvet, sacayağı, ispirto ocağı, kibrit, su, bunzen kıskacı	Tartışma, Soru-cevap, deney ve laboratuvar.

Tablo 16: Bilim ve Sanat Merkezleri Özel Yetenekleri Geliştirme Programı Fizik Dersi Uygulamaları (Devamı)

Programın Adı	Sınıf Düzeyi	Süre	Kazanım	Etkinlik	Araç - Gereç	Yöntem ve Teknik
Özel Yetenekleri Geliştirme	7, 8, 9	40'+40'	1.Palangaları kavrar. 2.Palangalarda yükle kuvvet arasındaki bağıntıyı deney yaparak belirler.	Palangaların tanıtılması	Statif çubuk, küçük bunzen kıskacı, metre, kancalı bağlama parçası, dinamometre, yarıkli ağırlık takımı, ikili makara, masa kıskacı, iplik	Anlatım (sunu), tartışma, Soru-cevap, deney ve laboratuvar
		40'+40'+40'	1.Düz aynadan yansıma kanunlarını deney yaparak kavrar. 2.Düzlem aynalar arasındaki açıya bağlı görüntü sayısını tespit eder. 3.Çukur aynada özel ışınların yansımalarını ve bunun sonucunda odak ve merkez noktalarının yerini deney yaparak kavrar.	Işığın yansıması, açılı aynalarda görüntü sayısı, çukur ayna ve özellikleri	Diyafram ve taşıyıcısı, statif çubuk, düz ayna (takozlu), saplı ekran, güç kaynağı, döküm ayak, ekran maşası, bağlama parçası, ışık kaynağı, çukur ayna modeli, açıölçer, iki adet düzlem ayna, metre, küçük plastik top	Anlatım (sunu), tartışma, Soru-cevap, deney ve laboratuvar
		40'+40'	1.Sıvı içerisine batırılan bir cismin, batırılan kısım kadar sıvıyla yer değiştirmesini deney yaparak gözlemler. 2.Arşimet prensibi doğrultusunda yoğunluğu bilinen bir sıvıdan yola çıkarak, katı bir cismin yoğunluğunu hesaplar.	Arşimet prensibi	Alüminyum dereceli kap, tuz veya kum, su dolu kova, dinamometre, hidrostatik terazi, ağırlık takımı, beherglas (800ml), yoğunluğu ölçülebilecek cisim, iplik	Anlatım (sunu), tartışma, Soru-cevap, deney ve laboratuvar
		40'+40'	1.Elektrik motorunun çalışmasını deney yaparak kavrar.	Elektrik motorunun çalışmasının incelenmesi	Elektrik motor modeli, çubuk mıknatıs, bağlantı kablosu, basit anahtar, güç kaynağı	Anlatım (sunu), tartışma, Soru-cevap, gösteri, deney ve laboratuvar

Tablo 16: Bilim ve Sanat Merkezleri Özel Yetenekleri Geliştirme Programı Fizik Dersi Uygulamaları (Devamı)

Programın Adı	Sınıf Düzeyi	Süre	Kazanım	Etkinlik	Araç - Gereç	Yöntem ve Teknik
Özel Yetenekleri Geliştirme	7, 8, 9	40'+40'	1.Transformatörlerin yapısını, işleyişini basit bir transformatör yaparak kavrar.	Transformatörlerin tanıtılması ve çalışmasının incelenmesi	Bobin (6-300-600-1200 sarımlı), voltmetre, ara kablo, demir çekirdek, duyu, seyyar priz, transformatör sıkıştırıcısı, bağlantı kabloları, ampul (2,5 volt)	Anlatım (sunu), tartışma, Soru-cevap, gösteri (demonstrasyon), deney ve laboratuvar
		40'+40'	1.Eğik düzlemde sürtünme kuvvetinin hareket ilişkisini gözlemler. 2.Eğik düzlem yüksekliğinin cismin hareketine etkisini inceleyer.	Eğik düzlemde sürtünme kuvveti ve yüksekliğin, cismin hareketine etkisi	Eğik düzlem tahtası, uçlu bağlama parçası, döküm ayak, eğik düzlem arabası, statif çubuk, dinamometre, naylon ip, yarıklı ağırlık takımı, küçük bunzen kıskacı	Anlatım (sunu), tartışma, Soru-cevap, gösteri (demonstrasyon), deney ve laboratuvar
		40'+40'	1.Sabit makarada kuvvet, yük bağıntısını bulur ve sağladığı kolaylığı kavrar. 2.Hareketli ve sabit makarayı karışık bağlar, makara çiftinin sağlayacağı kolaylığı kavrar. 3.Palangaları tanır, palangalarda yükle kuvvet arasındaki bağıntıyı belirler. 4.Çıkırığı tanır, çıkırıkta yükle kuvvet arasındaki bağıntıyı belirler, çıkırığın çalışma prensibini kavrar.	Sabit makara, hareketli makara, makara sistemleri, palangalar, çıkırık	Fizik laboratuvar malzemeleri	Anlatım (sunu), tartışma, Soru-cevap, gösteri (demonstrasyon), deney ve laboratuvar

Tablo 16: Bilim ve Sanat Merkezleri Özel Yetenekleri Geliştirme Programı Fizik Dersi Uygulamaları (Devamı)

Programın Adı	Sınıf Düzeyi	Süre	Kazanım	Etkinlik	Araç - Gereç	Yöntem ve Teknik
Özel Yetenekleri Geliştirme	7, 8, 9	40'+40'	1.Hava basıncının varlığını deney yaparak kavrar. 2.Açık hava basıncının etkisiyle filit pompaların (ilaç püskürtme pompası) çalışmasını gözlemler. 3.Açık hava basıncının etkisiyle cam tüpe suyun dolmasını gözlemler.	Hava basıncının varlığının filit pompayla gözlenmesi	İki adet cam boru (biri uzun, biri kısa), beherglas, su, cam balon, tek delikli lastik tıpa, kâğıt, su bardağı, cam veya plastik huni, bağlama parçası, bunzen kiskacı, ispirto ocağı.	Anlatım (sunu), tartışma, Soru-cevap, gösteri (demonstrasyon), deney ve laboratuvar
		40'+40'	1.Sıvıların dip basıncını deneye gözlemler . 2.Sifonu tanır ve işleyişini deneye kavrar. 3.Açık hava basıncının sıvılara etkisiyle, sıvıların daha yükseklere çıkmasını deneye gözlemler . 4.Sıvıların basıncı nasıl ilettiğini deneye gözlemler.	Dip basıncı, sifonun çalışma prensibi, emme basma tulumbalar, pascal deneyi, bileşik kaplar, manometre	Fizik laboratuvar malzemeleri	Anlatım (sunu), tartışma, Soru-cevap, gösteri (demonstrasyon), deney ve laboratuvar

Tablo 17: Bilim ve Sanat Merkezleri Bireysel Yetenekleri Fark Ettirme Programı Kimya Dersi Uygulamaları

Programın Adı	Sınıf Düzeyi	Süre	Kazanım	Etkinlik	Araç - Gereç	Yöntem ve Teknik
Bireysel Yetenekleri Fark Ettirme	5, 6, 7	40'+40'+40'	1.Kimya biliminin ne olduğunu kavrar. 2.Laboratuvar da çalışma kurallarını uygular. 3.Kimyada simge ve sembollerin önemini kavrar. 4.Öğrenmede duyu organlarının önemini kavrar.	Simge ve sembollerle iletişim	Laboratuvar malzemeleri , periyodik cetvel	Tartışma, Eğitsel oyunlar, soru-cevap, deney ve laboratuvar
		40'+40'+40'	1.Simge ve sembollerin önemini kavrar. 2.Kimya biliminin ne olduğunu kavrar. 3.Laboratuvarda çalışma kurallarını uygular. 4.Öğrenmede duyu organlarının önemini kavrar.	Kimya bilimi, ben hangi atomum, periyodik cetvel	Atom modeli, periyodik cetvel, oyun malzemeleri	Anlatım (sunu), tartışma, Soru-cevap, eğitsel oyun, gösteri (demonstrasyon)
		40'+40'	1.Atomun yapısını ve atomun temel parçacıklarını kavrar. 2.Nötronun görevini kavrar. 3.Laboratuvar şartlarında soyut kavramların mı yoksa deneysel ifadelerin mi daha fazla ilgisini çektiğini fark eder.	Atomun yapısı ve nötronun görevi	Projeksiyon aleti	Anlatım (sunu), tartışma, Soru-cevap, gösteri (demonstrasyon)
		40'+40'+40'	1.Maddenin en küçük yapı taşının atom olduğunu kavrar 2.Kimya biliminin konusunu kavrar. 3.Kimyada atom yapı ve molekül modellerini kavrar. 4.Bileşiklerin nasıl olduğunu kavrar.	Atom, element ve bileşikler	Su, terazi, dereceli silindir	Anlatım (sunu), Eğitsel oyun, soru-cevap

Tablo 17: Bilim ve Sanat Merkezleri Bireysel Yetenekleri Fark Ettirme Programı Kimya Dersi Uygulamaları (Devamı)

Programın Adı	Sınıf Düzeyi	Süre	Kazanım	Etkinlik	Araç - Gereç	Yöntem ve Teknik
Bireysel Yetenekleri Fark Ettirme	5, 6, 7	40'+40'	1.Maddelerin erime, donma, buharlaşma ve yoğunlaşma sıcaklıklarını tespit eder.	Erime ve donma noktası	Katı su (buz), termometre, dereceli silindir, sıvının buharlaştırılması için düzenek, erlen, su veya kum banyosu, katı yağ	Tartışma, Soru-cevap, deney ve laboratuvar
		40'+40'	1.Madde ve varlıkları birbirinde ayırır. 2.Ayırma yöntem ve tekniklerini deney yaparak kavrar.	Karışımların ayrıştırılması ve yöntemleri	Demir tozu, kum, kükürt tozu, zeytinyağı, alkol, şeker, mıknatıs, ayırma hunisi, ayırmsal damıtma ısıtıcı ve soğutucu	Anlatım (sunu), gösterip yaptırma, Gösteri (demonstrasyon), soru-cevap, deney ve laboratuvar
		40'+40'	1.Asit, baz ve asit-baz indikatörlerini deney yaparak kavrar.	Asit ve bazların incelenmesi	Beherglas, hidroklorik asit, sodyum hidroksit, su, mavi ve kırmızı turnusol kâğıdı, damlalık, fenolftalein çözeltisi	Anlatım (sunu), Gösteri (demonstrasyon), soru-cevap, deney ve laboratuvar
		40'+40'	1.Asit ve baz reaksiyonlarından tuzun oluşumunu deney yaparak gözlemler.	Asit ve bazların etkileşerek tuz oluşturmaları	Büret, erlenmayer, döküm ayak, statif çubuk, seyreltik HCl çözeltisi, sodyum hidroksit (NaOH), bağlama parçası, bunzen, metil oranj	Gösterip yaptırma, Soru-cevap, deney ve laboratuvar.
		40'+40'	1.Havadaki oksijen oranını tespit eder.	Havadaki oksijen yüzdesinin tespit edilmesi	Orta boy büyüklükte bir mum, süt şişesi, çukur bir tabak, su ve kibrit	Tartışma, Soru-cevap, deney ve laboratuvar.
		40'+40'+40'	1.Çözelti ve çözelti çeşitlerini araştırma teknikleri basamaklarını uygulayarak araştırır.	Çözelti ve çözelti çeşitleri	Beher, terazi, tuz ve su	Problem çözme, Soru-cevap, deney ve laboratuvar

Tablo 17: Bilim ve Sanat Merkezleri Bireysel Yetenekleri Fark Ettirme Programı Kimya Dersi Uygulamaları (Devamı)

Programın Adı	Sınıf Düzeyi	Süre	Kazanım	Etkinlik	Araç - Gereç	Yöntem ve Teknik
Bireysel Yetenekleri Fark Ettirme	5, 6, 7	40'+40'	1.Deney yaparak saf su elde eder.	Suyun buharlaştırılması	Su buharlaştırma cihazı veya 250 ml''lik balon, geri soğutucu, beherglas, şeffaf hortum, sacayak, üçayak, tutturucu ve su	Gösterip yaptırma, Soru-cevap, deney ve laboratuvar
		40'+40'	1.Suda çözünen ve çözünmeyen katıların süzme ile karışımdan ayrılıp ayrılmadıklarını araştırır.	Bulanık suyun temizlenmesi	Beherglas, toprak, destek çubuğu, yemek tuzu, süzgeç kâğıdı, bağlama parçası, üçayak, cam çubuk, saplı halka, huni	Tartışma, Soru-cevap, deney ve laboratuvar
		40'+40'	1.Kimya laboratuvar malzemelerini kavrar. 2.Laboratuvarı kullanma becerisi geliştirir. 3.Laboratuvarda bağımsız deney yapma becerisi kazanır. 4.Ölçme aletlerini okur ve kullanır.	Laboratuvarda tartı, gaz ve elektrik akımının kullanılması	Laboratuvar araç-gereçleri.	Anlatım (sunu), gösterip yaptırma, Gösteri (demonstrasyon), soru-cevap, deney ve laboratuvar
		40'	1.Süblimleşmeyi deney yaparak kavrar.	Süblimleşme	Kimya laboratuvar malzemeleri, bilgisayar	Bireysel çalışma yöntemi, tartışma, Soru-cevap, deney ve laboratuvar.
		40'+40'	1.Katı maddelerin öz kütlelerini deney yaparak hesaplar. 2.Sıvı maddelerin öz kütlelerini deney yaparak hesaplar.	Katı ve sıvı maddelerdeki özkütlenin bulunması	Üç ayrı örnek (katı ve sıvı preparat), dereceli silindir, eşit kolu terazi, ağırlık takımı, cetvel veya metre	Tartışma, Soru-cevap, deney ve laboratuvar

Tablo 18: Bilim ve Sanat Merkezleri Özel Yetenekleri Geliştirme Programı Kimya Dersi Uygulamaları

Programın Adı	Sınıf Düzeyi	Süre	Kazanım	Etkinlik	Araç - Gereç	Yöntem ve Teknik
Özel Yetenekleri Geliştirme	7, 8, 9	40'+40'+40'	1.A BİLSEM'in bulunduğu şehirde suyun 97 oC'nin altında kaynayıp kaynamadığını bilimsel araştırma tekniklerini kullanarak gösterir.	Bilimsel araştırma teknikleri 1	Isıtıcı, su, erlen, lastik tıpa, saplı halka, kronometre, termometre, buz	Problem çözme, Soru-cevap, deney ve laboratuvar.
		40'+40'+40'	1.Asitlik ve elektrik iletkenliği arasındaki ilişkiyi deney yaparak kavrar.	Bilimsel araştırma teknikleri 2	Asetik asit, beher, güç kaynağı, pH kâğıdı, saf su	Problem çözme, Soru-cevap, deney ve laboratuvar.
		40'+40'	1.Çözünme ve kimyasal tepkimeyi deney yaparak açıklar.	Mavi şişe	Kimya laboratuvar malzemeleri, bilgisayar	Gösterip yaptırma, tartışma, Soru-cevap, deney ve laboratuvar, gösteri
		40'+40'	1. Çözelti çeşitlerini kavrar. 2.Molarite, normalite ve molaliteyi kavrar. 3. % bileşimli çözeltiler hazırlar. 4. 1 molar 500mL NaCl çözeltisi hazırlar.	Çözelttiler	Kimya laboratuvar malzemeleri	Gösterip yaptırma, tartışma, Soru-cevap, deney ve laboratuvar, gösteri (demonstrasyon)
		40'+40'	1.Demir (Fe) ile kükürt (S) elementlerinden kimyasal yolla demir sülfür (FeS) bileşiğini deney yaparak elde eder.	Demir sülfür (FeS) bileşiğinin elde edilmesi	Deney tüpü, iki adet saat camı, terazi ve tartı takımı, sacayak, üçayak, mıknatıs, destek çubuğu, kükürt tozu, demir tozu, bağlama parçası	Anlatım (sunu), gösterip yaptırma, Gösteri (demonstrasyon), soru-cevap, deney ve laboratuvar
		40'+40'	1.Bakır(II)sülfat çözeltisinden bakırı saf olarak laboratuvar ortamında elde eder.	Bir Metal Tuzu Çözeltisinden Metalin Elde Edilmesi	Gerekli kimyasallar ve laboratuvar araç-gereçleri	Anlatım (sunu), Soru-cevap, deney ve laboratuvar

Tablo 18: Bilim ve Sanat Merkezleri Özel Yetenekleri Geliştirme Programı Kimya Dersi Uygulamaları (Devamı)

Programın Adı	Sınıf Düzeyi	Süre	Kazanım	Etkinlik	Araç - Gereç	Yöntem ve Teknik
Özel Yetenekleri Geliştirme	7, 8, 9	40'+40'	1.Maddelerin fiziksel ve kimyasal özelliklerini deney ortamında gözlemler.	Maddelerin fiziksel ve kimyasal özellikleriyle tanınması	Şeker, CuSO ₄ , Na ₂ CO ₃ , Mg şerit, 0,1 M HNO ₃ , deney tüpleri, 0,1 M NaOH, su, ispirto ocağı, spatül, damlalık	Anlatım (sunu), Soru-cevap, deney ve laboratuvar.
		40'+40'	1.Farklı maddeler kullanarak çözünürlüğe sıcaklığın etkisini deney yaparak inceler.	Sıcaklığın çözünürlüğe etkisinin incelenmesi	Dört ayrı örnek (sodyum hidroksit, sodyum sülfat, sodyum klorür ve şeker), dereceli silindir, eşit kolu terazi, ağırlık takımı, çözücü, termometre, beher, deney tüpü	Anlatım (sunu, Soru-cevap, deney ve laboratuvar
		40'+40'	1.Organik maddelerden laboratuvar ortamında azot elde eder.	Azotun elde edilmesi	Deney tüpü, damlalık, tüplük, üçayak, destek çubuğu, bünzen kısıkaçı, bağlama parçası, ısıtıcı, spatül, üre, saç, kuru ekmek, sodyum hidroksit çözeltisi, kırmızı turnusol kâğıdı, saf su	Anlatım (sunu), Soru-cevap, deney ve laboratuvar
		40'	1.Maddelerin ısıtılınca ışıma yaptığını görebilme ve bu ışımanın atomun yapısı hakkında bilgi verdiğini kavrar.	Isıtılan bazı maddelerin ışıma yapması	Hidroklorik asit çözeltisi, spatül ve nikel krom tel, ispirto ocağı, deney tüpü, CuCl ₂ (Bakır II klorür), Cu(NO ₃) ₂ (Bakır nitrat), NaNO ₃ (Sodyum nitrat), NaCl (Sodyum klorür), Cu ₂ Cl ₂ (Bakır I klorür), Ca(NO ₃) ₂ (Kalsiyum nitrat), CaCl ₂ (Kalsiyum klorür), NaHCO ₃ (Sodyum hidrokarbonat)	Gösterip yaptırma, tartışma, Soru-cevap, deney ve laboratuvar

Tablo 18: Bilim ve Sanat Merkezleri Özel Yetenekleri Geliştirme Programı Kimya Dersi Uygulamaları (Devamı)

Programın Adı	Sınıf Düzeyi	Süre	Kazanım	Etkinlik	Araç - Gereç	Yöntem ve Teknik
Özel Yetenekleri Geliştirme	7, 8, 9	40'+40'	1.Günlük hayatta kullanılan kimyasalları kavrar. 2.Bireysel araştırma yapar.	Aşına Kimyasallar	Laboratuvar malzemeleri (kimyasal maddeler), bilgisayar	Bireysel araştırma, tartışma, Soru-cevap
		40'+40'	1.Molekül modelleri kullanarak çeşitli bileşikler oluşturur. 2.Bireysel araştırma yapar ve yaparak öğrenme yöntemlerini kullanır. 3.Aspirinin ve şekerin elde edilmesini kavrar.	Çeşitli molekül modellerinin oluşturulması	Asetik salisilik asit, beher, erlen, kalsiyum karbonat ve diğer araç gereçler. Molekül modelleri için atomlar ve kimyasal bağlar.	Anlatım (sunu), gösterip yaptırma, Gösteri (demonstrasyon), soru-cevap, deney ve laboratuvar
		40'+40'	1.İnsanın duygu ve düşüncelerini ifade etmeleri için, insan vücudunda meydana gelen kimyasal olayları kavrar. 2.Kimyasal maddeleri kavrar. 3.Merkezi sinir sisteminin nasıl çalıştığını kavrar. 4.Sinirlerin bilgiyi nasıl taşıdığını kavrar.	Merkezi sinir sistemindeki iletişim	Kimyasal maddeler, (Na-K Pompası), Biyo-kimya kitapları	Anlatım (sunu), tartışma, Soru-cevap.

Tablo 19: Bilim ve Sanat Merkezleri Bireysel Yetenekleri Fark Ettirme Programı Biyoloji Dersi Uygulamaları

Programın Adı	Sınıf Düzeyi	Süre	Kazanım	Etkinlik	Araç - Gereç	Yöntem ve Teknik
Bireysel Yetenekleri Fark Ettirme	5, 6, 7	40'+40'	1.Mikroskobu etkili kullanır. 2.Mikroskoptan faydalanarak araştırma yapar. 3.Mikroorganizmaların çoğalabilmeleri için kültür hazırlar.	Mikroskop kullanımı	Mikroskop , laboratuvar araç-gereçleri.	Anlatım (sunu), gösterip yaptırma. Gösteri (demonstrasyon), soru-cevap, deney ve laboratuvar
		40'+40'+40'	1.Bitkinin üreme organı olan çiçeğin yapısını inceler. 2.Çiçeğin polen kesesini inceleyerek çeşitli çiçeklerin polenlerini mikroskopta inceler. 3.Polenler arasındaki farklılıkları gözlemler. 4.Polenlerin şekilleri ile yayılışları arasında bir bağlantı kurar. 5.Çiçeğin yumurta hücresini inceler.	Çiçeğin yapısının incelenmesi	Farklı tür çiçekler, mikroskop , laboratuvar araç-gereçleri	Anlatım (sunu), gösterip yaptırma, Gösteri (demonstrasyon), soru-cevap, deney ve laboratuvar.
		40'+40'	1.Canlıların ortak özelliklerini kavrar. 2.Canlıların temel bileşenlerini kavrar.	Canlıların ortak özellikleri ve temel bileşenleri	Bilgisayar, etkinlik yaprağı	Anlatım (sunu), Soru-cevap.
		40'+40'	1.Canlıları sınıflandırır. 2.Canlıların sınıflandırılmasının bilimsel çalışmalar için önemini kavrar.	Canlıların sınıflandırılması	Etkinlik kâğıdı, bilgisayar	Anlatım (sunu), Gösteri (demonstrasyon), soru-cevap.
		40'+40'	1.Doğadaki madde döngülerinin farkına varır. 2.Bir maddenin doğada nasıl tekrar tekrar kullanıldığını kavrar.	Madde Döngüleri	Bilgisayar, etkinlik yaprağı	Anlatım (sunu), tartışma, Beyin fırtınası, soru-cevap.

Tablo 19: Bilim ve Sanat Merkezleri Bireysel Yetenekleri Fark Ettirme Programı Biyoloji Dersi Uygulamaları (Devamı)

Programın Adı	Sınıf Düzeyi	Süre	Kazanım	Etkinlik	Araç - Gereç	Yöntem ve Teknik
Bireysel Yetenekleri Fark Ettirme	5, 6, 7	40'+40'	1.Doğada bulunan canlılar arasındaki ilişkileri belirler. 2.Çevre sorunlarını ortaya koyar. 3.Doğadaki diğer canlıları iyi ya da kötü yönde etkileyen çevre olaylarını kavrar. 4.İnsanlar dışındaki canlıların birbirleri ile nasıl iletişim kurduklarını kavrar.	Doğa İle Empati.	Bilgisayar , oyun kartları	Tartışma, anlatım (sunu), Soru-cevap, eğitsel oyun.
		40'+40'	1.Nükleik asitlerin yapı ve görevlerini kavrar. 2.Nükleik asitlerin canlılar için önemini açıklar. 3.DNA'nın replikasyonunu kavrar.	Nükleik asitler	Bilgisayar , etkinlik yaprağı	Anlatım (sunu), tartışma, Soru-cevap.
		40'+40'	1.Canlılardaki organik bileşiklerden protein ve yağların yapısını ve görevlerini kavrar.	Yağlar ve proteinler	Etkinlik kâğıdı, bilgisayar	Anlatım (sunu), soru-cevap
		40'+40'	1.Enzimlerin yapı ve görevlerini tanır, uygun çalışma koşullarını kavrar.	Enzimler	Etkinlik kâğıdı, bilgisayar	Anlatım (sunu), tartışma, soru-cevap

Tablo 20: Bilim ve Sanat Merkezleri Özel Yetenekleri Geliştirme Programı Biyoloji Dersi Uygulamaları

Programın Adı	Sınıf Düzeyi	Süre	Kazanım	Etkinlik	Araç - Gereç	Yöntem ve Teknik
Özel Yetenekleri Geliştirme	7, 8, 9	40'+40'	1.Bilimsel araştırma tekniklerini kavrar. 2.Bilimsel araştırma tekniklerini biyolojiye uygular. 3.Poster çalışması yapar.	Biyolojide araştırma	Bilgisayar, laboratuvar araç-gereçleri	Anlatım (sunu), gösterip yaptırma, Soru-cevap, deney ve laboratuvar.
		40'+40'	1.Canlıların en küçük yapı taşı olan hücreyi kavrar. 2.Hücrenin organellerini kavrar. 3.Mikroskobu tanıyıp kullanır.	Hücre	Bilgisayar, etkinlik yaprağı, mikroskop, laboratuvar araç-gereçleri	Anlatım (sunu), gösterip yaptırma, Gösteri (demonstrasyon), soru-cevap, deney ve laboratuva
		40'+40'	1.Memeli kalbinin bölümlerini kavrar. 2.Kendi nabzımızı sayar, kendi nabzımızla diğer öğrencilerin nabızlarını karşılaştırır. 3.Egzersiz nabız hızı üzerine etkisini belirtir.	Kalbin yapısı ve nabız hızı	Bilgisayar, insan maketi	Anlatım (sunu), tartışma, Gösteri (demonstrasyon), soru-cevap.
		40'+40'	1.Mikroskobun kısımlarını tanıyabilme ve mikroskobun kullanımını kavrar. 2.Soğan zarı hücrelerini inceleyerek bitki hücrelerinin yapısı hakkında açıklama yapar.	Mikroskop kullanımı ve hücrenin incelenmesi	Bilgisayar, etkinlik yaprağı, mikroskop, laboratuvar araç-gereçleri	Anlatım (sunu), gösterip yaptırma, Gösteri (demonstrasyon), soru-cevap, deney ve laboratuva
		40'+40'	1.Canlılardaki sistemlerden faydalanarak öğrenciler; yorum yapar, tahmin eder, genelleme yapar, mantık ilişkisi kurar, soyutlama yapar.	Sistemler	Etkinlik kâğıdı, bilgisayar	Anlatım (sunu), tartışma, Gösteri (demonstrasyon), soru-cevap.

Tablo 20: Bilim ve Sanat Merkezleri Özel Yetenekleri Geliştirme Programı Biyoloji Dersi Uygulamaları (Devamı)

Programın Adı	Sınıf Düzeyi	Süre	Kazanım	Etkinlik	Araç - Gereç	Yöntem ve Teknik
Özel Yetenekleri Geliştirme	7, 8, 9	40'+40'	1.Dokular konusundan faydalanarak öğrenciler; yorum yapar, tahmin eder, genelleme yapar, mantık ilişkisi kurar, soyutlama yapar.	Dokular	Etkinlik kâğıdı, bilgisayar	Anlatım (sunu), tartışma, Gösteri (demonstrasyon), soru-cevap
		40'+40'	Nükleik asitler konusundan faydalanarak öğrenciler; yorum yapar, tahmin eder, genelleme yapar, mantık ilişkisi kurar, soyutlama yapar.	Nükleik asitler	Etkinlik kâğıdı, bilgisayar	Anlatım (sunu), tartışma, soru-cevap
		40'+40'	Hücre bölünmesi, mayoz ve mitoz bölünmeden faydalanarak öğrenciler; yorum yapar, tahmin eder, genelleme yapar, mantık ilişkisi kurar, soyutlama yapar.	Hücre bölünmesi	Etkinlik kâğıdı, bilgisayar	Anlatım (sunu), tartışma, soru-cevap
		40'	Kan grupları ve genetik hastalıklar konusundan faydalanarak öğrenciler; yorum yapar, tahmin eder, genelleme yapar, mantık ilişkisi kurar, soyutlama yapar.	Kan grupları ve genetik hastalıklar	Etkinlik kâğıdı, bilgisayar	Anlatım (sunu), tartışma, soru-cevap
		40'+40'	Rekombinant DNA konusundan faydalanarak öğrenciler; yorum yapar, tahmin eder, genelleme yapar, mantık ilişkisi kurar, soyutlama yapar.	Rekombinant DNA	Etkinlik kâğıdı, bilgisayar	Anlatım (sunu), tartışma, soru-cevap

Yukarıdaki tablolar incelendiğinde, Bilim ve Sanat Merkezlerinde oryantasyon, destek eğitimi, bireysel yetenekleri fark ettirme, özel yetenekleri geliştirme dönemlerinde öğrencilere verilen örnek fen bilimleri etkinliklerine yer verilmiştir. Bilim ve Sanat Merkezlerinin belirli bir müfredatı olmadığından etkinliklerin hazırlanması öğretmenler tarafından gerçekleştirilmektedir. Bundan dolayı yukarıdaki tabloda yer alan etkinlikler her Bilim ve Sanat Merkezinde farklılık gösterebilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Bu çalışmada Enderun Mektebi ile Bilim ve Sanat Merkezleri kuruluş amaçları bakımından karşılaştırılmış, genel olarak her iki kurumun da devlet ve millet menfaati adına nitelikli bireyler yetiştirmeyi ve üstün yetenekli öğrencilerin kabiliyetlerini geliştirip en üst düzeyde kullanmalarını sağlamayı amaçladıkları tespit edilmiştir. Kılıç (2011: 169) da çalışmasında Enderun Mektebi ve Bilim ve Sanat Merkezlerinin üstün yeteneklilerin kabiliyetlerini en üst düzeyde kullanmalarını ve ülkenin nitelikli insan ihtiyacını karşılamayı amaçladıklarını ifade etmiştir. Diğer yönden Enderun'da yetiştirilen nitelikli bireyler devlet kademelerinde ve sarayda istihdam edilirken, Bilim ve Sanat Merkezlerindeki üstün yetenekli bireyler için böyle bir uygulama olmamaktadır. Kömür (2010: 123)'e göre Enderun Mektebinin en önemli başarısı istihdam politikası olmuştur. Yine Enderun'a Müslüman olmayan halktan bireyler seçilmiş, böylece seçilen bu bireyleri Türkleştirme ve Müslümanlaştırma amaçlanmıştır. Günümüz Bilim ve Sanat Merkezlerinde zaten kendi halkından insanlardan üstün yetenekli bireyler seçilmekte olduğundan böyle bir amaç güdülmemektedir. Türkyılmaz (2009) da çalışmasında günümüzdeki modern yönetici eğitimi ile Enderun Mektebini amaçları yönünden karşılaştırmış, Enderun Mektebinin amaçlarını Türkleştirmek ve Müslümanlaştırmak, Hristiyan kökenlilerin gönlünü kazanmak, devletin yönetici ihtiyacını karşılamak olarak bulmuştur.

Enderun Mektebi ile Bilim ve Sanat Merkezleri öğrenci seçimi konusunda karşılaştırılmış, sonuç olarak her iki kurum da öğrencileri seçerken, öğrencilerin yeteneklerini ortaya koymasını beklenmiş ve belirli yaş arasındaki öğrencileri seçmişlerdir. Bunun yanında, Enderun Mektebinde günümüzden farklı olarak üstün yetenekli olmanın yanında cinsiyet, kırk evden bir ev, kardeş sayısı, ırk ve fiziksel özelliklere de dikkat edilmiştir. Enderun Mektebi bu yönlerden Bilim ve Sanat Merkezlerinden farklılık göstermektedir. Çünkü günümüzde Bilim ve Sanat

Merkezlerinde öğrenci seçiminde böyle ölçütlere yer verilmemektedir. Kılıç (2010: 78-81) da Enderun Mektebi ile Bilim ve Sanat Merkezlerine öğrenci seçimi konusunda benzer farklılıklara değinmiştir.

Enderun Mektebi ile Bilim ve Sanat Merkezleri öğretmen seçimi konusunda karşılaştırılmış, sonuç olarak Enderun Mektebine öğretmen ataması o dönemin kanunu olan padişah fermanına göre yapılmıştır. Bilim ve Sanat Merkezlerine öğretmen ataması ise, yönerge, yönetmelik ve bakanlık onayına göre yapılmıştır. Yıldız (2010: 70-71) ve Karabulut (2010: 36-38) Üstün yetenekli öğrencilere eğitim veren kurumların öğretmen seçme yöntemini araştırmış, üstün yetenekli öğrencilere eğitim veren kurumlardan Bilim ve Sanat Merkezlerine öğretmen seçiminde ulaştığımız sonuçlara değinmişlerdir. Buna göre her iki kuruma öğretmen ataması, buldukları dönemin mevcut yasalarına göre yapılmıştır. Diğer yönden Bilim ve Sanat Merkezlerine sınav yoluyla öğretmen alınırken; Enderun'a dönemin bilinen, alanlarında ün yapmış hocaları tayin edilmiştir.

Enderun Mektebi ile Bilim ve Sanat Merkezlerinde okutulan dersler karşılaştırılmış, sonuç olarak Enderun Mektebinde okutulan dersler ile Bilim ve Sanat Merkezlerinde okutulan dersler arasında birçok farklılıklar olsa da Fen Bilimleri, Matematik, Sosyal Bilimler, Türkçe, Resim, Müzik ve Yabancı Dil dersleri bakımından benzerlik gösterdiği belirlenmiştir. Özellikle her iki kurumda da fen bilimleri (müspet ilimler) okutulduğu gözlenmiş, diğer taraftan Bilim ve Sanat Merkezlerinde verilen fen bilimleri eğitimi Proje Tabanlı olması yönüyle Enderun Mektebinden farklılık göstermiştir. Ülger (2011: 73) ise, BİLSEM'lerde uygulanan fen eğitimi programlarının idareci, öğretmen ve öğrenci bakış açısından incelemiş, yönetici ve öğretmenlerin görüşlerinden fen programının üst basamaklarında sorunların olduğu, daha alt basamaklarda ise sorun yaşanmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bilim ve Sanat Merkezlerinde eğitimde, sınıftan ziyade gruplara yer verilmiştir. Yine Türkçe, Bilgisayar ve İngilizce ortak ders olarak okutulmuş, diğer derslerin ise öğrenciler ilgileri doğrultusunda seçmeleri sağlanmıştır.

Öneriler

1. Enderun Mektebi, Osmanlı Devleti'nde üstün yeteneklilere eğitim vermiş ve yetiştirilen öğrenciler devletin önemli kademelerinde sadrazam, vezir, defterdar, serasker, reisü'l küttab, yeniçeri ağası, kaptan-ı derya, beylerbeyi gibi devlet adamı oldukları gibi; hattat, şair, müzisyen gibi sanat alanında da önemli kişiler yetişmiştir. Bir ülkenin geleceği adına üstün yetenekliler arasından günümüzde de böyle şahsiyetlerin çıkabilmesi için üstün yeteneklilerin eğitimine daha çok önem verilmelidir.

2. Osmanlı Devleti'nin altı yüz yıl ayakta kalmasında etkili olan Enderun Mektebi hakkında daha çok araştırmanın yapılması ve detaylı bir şekilde incelenmesi gerekmektedir.

3. Günümüzde üstün yetenekli öğrencilere eğitim verildiği Bilim ve Sanat Merkezleri okuldan sonra belli saatlerde gidilen bir yer olmaktan çıkarılıp daha etkin hale getirilmeli veya sürekli eğitim veren bir kurum haline getirilmelidir.

4. Bilim ve Sanat Merkezleri il merkezlerinde yer almakta ve okuldan sonra eğitim vermektedir. Dolayısıyla köy ve kasabalarda bulunan üstün yetenekli çocuklar ya tanılanmamakta ya da tanılansa bile yatılı kalma imkânı olmadığından bu kurumlardan faydalanamamaktadır. Bu konuda gerekli tedbirlerin alınması ve kırsal kesimdeki üstün yeteneklilere ulaşılmasına gayret edilmesi gerekmektedir.

5. Üstün yetenekli bireyler meraklı, araştırmacı ve gözlem kabiliyetleri yüksek kişiler olduğundan MEB'e bağlı okullarda fen bilimleri ders programında üstün yetenekli bireylerin ihtiyaçlarını karşılayacak etkinliklere yer verilmesi gerekmektedir.

6. MEB'e bağlı kurumlarda görev yapan fen bilimleri öğretmenlerine üstün yetenekli bireyler hakkında hizmet içi seminer verilebilir.

7. Bilim ve Sanat Merkezlerinde belirli bir müfredat olmadığından, burada görev yapan fen bilimleri öğretmenlerine, fen etkinliği hazırlama konusunda hizmet içi eğitimin verilebilir.

8. Bilim ve Sanat Merkezlerinde görev yapan fen bilimleri öğretmenlerine özgü, ülkedeki tüm Bilim ve Sanat Merkezlerinde görev yapan fen bilimleri öğretmenlerinin ulaşabileceği fen etkinlik havuzu oluşturulabilir.

9. Üstün yetenekli bireyler hayatın her alanında takip edilmeli, bu bireylere eğitim vermenin yanında beyin göçünü önlemek için istihdam edilerek vatanına, milletine fayda sağlayan bireyler olmalarına özen gösterilmelidir.

10. Bu araştırmada Enderun Mektebi ile Bilim Sanat Merkezleri fen bilimleri eğitimi bakımından karşılaştırılmıştır. Başka bir araştırmada sosyal bilimler veya sanat alanında karşılaştırma yapılarak konu irdelenebilir.

Kaynakça

- Akarsu, Füsün (2004a). Enderun: Üstün Yetenekliler İçin Saray Okulu.
Bulunduğu Eser: Şirin, Mustafa Ruhi, Kulaksızoğlu, Adnan ve Bilgili, Ahmet Emre. (Ed.), I. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi Seçilmiş Makaleler Kitabı. (97-101) İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları: 63
- Akarsu, Füsün (2004b). Üstün Yetenekliler. *Bulunduğu Eser: Şirin, Mustafa Ruhi, Kulaksızoğlu, Adnan ve Bilgili, Ahmet Emre. (Ed.), I. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi Seçilmiş Makaleler Kitabı. (127-154) İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları: 63*
- Akkanat, Hülisi (2004). Üstün veya Özel Yetenekliler. *Bulunduğu Eser: Şirin, Mustafa Ruhi, Kulaksızoğlu, Adnan ve Bilgili, Ahmet Emre. (Ed.), I. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi Seçilmiş Makaleler Kitabı. (169-193) İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları: 63*
- Akkutay, Ülker (1984). Enderun Mektebi. *Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları. No:38*
- Akkutay, Ülker (1999). “Osmanlı Eğitim Sisteminde Enderun Mektebi”. (Ed.: Güler Eren). *Osmanlı. Cilt 5. (s. 187-193). Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.*
- Aktepe, Vedat (2005). Eğitimde Bireyi Tanımının Önemi. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt 6 , Sayı 2.*
- Aktepe, Vedat ve Aktepe, Leyla (2009). Fen ve Teknoloji Öğretiminde Kullanılan Öğretim Yöntemlerine İlişkin Öğrenci Görüşleri: Kırşehir BİLSEM Örneği. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD) Cilt 10, Sayı 1, (2009), (69-80).*
- Arı, Bülent (2004). Osmanlı Devletinde Yüksek Bürokrasi için Üstün Yeteneklilerin Tespiti ve Sarayda Özel Eğitim Süreci. *I. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar*

Kongresi Bildiriler Kitabı 21-30, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul.

Ataman, Ayşegül (1982). Üstün Zekâlı Çocuklara Anne-Babaları ve Öğretmenleri Nasıl Yardımcı Olabilir. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi Cilt: 15 Sayı: 1 ss.335-344*

Ataman, Ayşegül (1998). “Üstün Zekâlılar ve Üstün Yetenekliler”. (Ed.: Süleyman Eripek). *Özel Eğitim* içinde (s. 173-194). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 1081.

Ataman, Ayşegül (2004a). Üstün Zekâlı ve Üstün Özel Yetenekli Çocuklar. *Bulunduğu Eser: Şirin, Mustafa Ruhi, Kulaksızoğlu, Adnan ve Bilgili, Ahmet Emre. (Ed.), I. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi Seçilmiş Makaleler Kitabı. (155-168) İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları: 63*

Ataman, Ayşegül (2004b). Üstün Zekâlılar İçin İlköğretimde Uygulanabilir Bir Model. *Bulunduğu Eser: Şirin, Mustafa Ruhi, Kulaksızoğlu, Adnan ve Bilgili, Ahmet Emre. (Ed.), I. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi Seçilmiş Makaleler Kitabı. (335-342) İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları: 63*

Aydüz, Salim (2008). Medrese ve Tekke Dışındaki Eğitim Müesseseleri Tarihi Literatürü. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, Cilt 6, Sayı 12, 139-180.*

Bate, Joanne, Clark, Deb and Riley, Tracy (2012). Gifted Kids Curriculum: What do the Students Say? *Kairaranga , v13 n2 p23-28*

Baykoç Dönmez, Necate (2008). Üstün Yetenekli Çocukların Eğitimleri ve Bilim Sanat Merkezleri. *Üstün Zekâlı ve Yetenekli Çocuklar Kongresi, 16-17 Mayıs, Ankara.*

Baykoç Dönmez, Necate (2012). Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitim. *Ankara: Eğiten Kitap Yayınları.*

Baykal, İsmail Hakkı (1953). Enderun Mektebi Tarihi. İstanbul: İstanbul Fethi

Derneği Neşriyatı No: 20.

Bey, Ali, Şeydi (t.y.). Teşrifat Ve Teşkilatımız, *Kervan Kitapçılık*.

Bilgili, Ahmet Emre (2000). Üstün Yetenekli Çocukların Eğitimi Sorunu - Sosyal Sorumluluk Yaklaşımı -. *Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi, Cilt 12, Sayı 12, 59-74*.

Bildiren, Ahmet (2013). Examining of Learning Styles of Gifted Students, *Journal of Gifted Education Research, 1(1), 10-21*

Büyüköztürk, Şener; Kılıç Çakmak, Ebru; Akgün, Özcan Erkan; Karadeniz, Şirin; Demirel, Funda (2009). Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Brown, Scott W., Renzulli, Joseph S., Gubbins, E. Jean, Zhang, Wanli, Chen, Ching Hui, (2005). Assumptions Underlying The Identification Of Gifted And Talented Students. *Gifted Child Quarterly, 49 (1), 68-79*.

Corlu, M. Sencer; Burlbaw, Lynn M.; Capraro, Robert M.; Han, Sunyoung, & Corlu, M. Ali (2010). The Ottoman palace school and the man with multiple talents, Matrakçı Nasuh. *Journal of the Korea Society of Mathematical Education Series D: Research in Mathematical Education, 14(1), 19-31*

Çağlar, Doğan (1972). Üstün Zekâlı Çocukların Özellikleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi Cilt 5 Sayı 3 ss.95-110*

Çağlar, Doğan (1982). Cumhuriyet Devrinde 1981'e Kadar Özel Eğitim. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi Cilt 15 Sayı 1 ss.322-334*

Çağlar, Doğan (2004a). Üstün Zekâlı Çocukların Eğitim ve Öğretimi. *Bulunduğu Eser: Şirin, Mustafa Ruhi, Kulaksızoğlu, Adnan ve Bilgili, Ahmet Emre. (Ed.), I. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi Seçilmiş Makaleler Kitabı. (265-*

274) *İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları: 63*

Çağlar, Doğan (2004b). Üstün Zekâlı Çocukların Eğitim Modelleri. *Bulunduğu Eser: Şirin, Mustafa Ruhi, Kulaksızoğlu, Adnan ve Bilgili, Ahmet Emre. (Ed.), I. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi Seçilmiş Makaleler Kitabı. (317-334) İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları: 63*

Çağlayan, Ahmet (2005). İlköğretimlerde Eğitimde Yönetim, Yönetimde Kalite. *İstanbul: Bilge Matbaacılık.*

Çalikoğlu, Burcu Seher (2014). Üstün Zekâlı Ve Yetenekli Öğrencilerde Derinlik ve Karmaşıklığa Göre Farklılaştırılmış Fen Öğretiminin Başarı, Bilimsel Süreç Becerileri ve Tutuma Etkisi. *Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.*

Çepni, Salih ve Gökdere, Murat (2003). Üstün Yetenekli Öğrencilerin Fen Öğretmenlerinin Eğitimine Yönelik bir Model Önerisi. *The Turkish Online Journal of Educational Technology – TOJET July 2003 ISSN: 1303-6521 volume 2 Issue 3 Article 18*

Çepni, Salih ve Gökdere, Murat (2004). Üstün Yetenekli Çocuklara Verilen Değerler Eğitiminde Öğretmenin Rolü. *Bulunduğu Eser: Şirin, Mustafa Ruhi, Kulaksızoğlu, Adnan ve Bilgili, Ahmet Emre. (Ed.), I. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi Seçilmiş Makaleler Kitabı. (127-154) İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları: 63*

Çepni, Salih, Gökdere, Murat ve Küçük Mehmet, (2002). Zihinsel Alanda Üstün Yetenekli Öğrencilere Yönelik Purdue Modeline Dayalı Fen Alanında Örnek Etkinlik Geliştirme. 5. *Ulusal Fen ve Matematik Eğitimi Kongresi Bildiriler Kitabı, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, 69-73, Ankara.*

Çelikkelen, Hatice (2010). Bilim Sanat Merkezlerinde Bilim Birimlerinden Destek Alan Üstün Yetenekli Öğrencilerin Kendi Okullarında Fen Ve Teknoloji Dersinde Karşılaştıkları Güçlüklerin Değerlendirilmesi. *Yayımlanmamış*

Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Davaslıgil, Ümit (1990). Üstün Olma Niteliğini Kazanma. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, (82), 62-67.

Davaslıgil, Ümit (2004a). Üstün Çocuklar. *Bulunduğu Eser: Şirin, Mustafa Ruhi, Kulaksızoğlu, Adnan ve Bilgili, Ahmet Emre. (Ed.), I. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi Seçilmiş Makaleler Kitabı. (211-218) İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları: 63*

Davaslıgil, Ümit (2004b). Üstün Çocuklara Sahip Ailelerin Eğitimi. *Bulunduğu Eser: Şirin, Mustafa Ruhi, Kulaksızoğlu, Adnan ve Bilgili, Ahmet Emre. (Ed.), I. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi Seçilmiş Makaleler Kitabı. , (233-241) İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları: 63*

Doğan, Recai (1997). Osmanlı Eğitim Kurumları Ve Eğitimde İlk Yenileşme Hareketlerinin Batılılaşma Açısından Tahlili. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Ankara, Cilt: 37 Sayı: 1 S.407-442*

Durum Tespit Komisyonu Ön Raporu. (2004). I. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi. *İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.*

Ekinci, Abdurrahman (2002). İlköğretim Okullarının Üstün Yetenekli Çocukların Eğitimine Elverişlilik Düzeyi İle İlgili Öğretmen Görüşlerini Değerlendirilmesi (Batman İli Örneği). *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır.*

Enç, Mithat (2004a). Özel Eğitimin Tarihçesi. *Bulunduğu Eser: Şirin, Mustafa Ruhi, Kulaksızoğlu, Adnan ve Bilgili, Ahmet Emre. (Ed.), I. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi Seçilmiş Makaleler Kitabı. ,(15-35) İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları: 63*

Enç, Mithat (2004b). Enderun. *Bulunduğu Eser: Şirin, Mustafa Ruhi, Kulaksızoğlu, Adnan ve Bilgili, Ahmet Emre. (Ed.), I. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi Seçilmiş Makaleler Kitabı. ,(37-84) İstanbul: Çocuk Vakfı*

Yayınları: 63

- Ergin, Osman (1977). İstanbul Mektepleri ve İlim Terbiye ve San'at Müesseseleri Dolayısıyla Türkiye Maarif Tarihi. *İstanbul: Eser Matbaası. Cilt: 1-2*
- Ersoy, Özlem & Avcı, Neslihan (2004). Üstün Zekâlı ve Üstün Yetenekliler. *Bulunduğu Eser: Şirin, Mustafa Ruhi, Kulaksızoğlu, Adnan ve Bilgili, Ahmet Emre. (Ed.), I. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi Seçilmiş Makaleler Kitabı. (195-210) İstanbul:Çocuk Vakfı Yayınları: 63*
- Eyice, Semavi (2000). İbrahim Paşa Sarayı. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. Cilt:21, İstanbul. s. 345-347*
- Gökbilgin, Mustafa Tayyib (1977). Osmanlı Müesseseleri Teşkilatı ve Medeniyet Tarihine Genel Bakış. İstanbul: İstanbul Edebiyat Fakültesi Yayınları. No: 2272
- Gökdere, Murat, (2005). A model suggestion for gifted science teachers' performance development. *Educational Science Theory&Practice, 5(1), 69-100*
- Gökdere, Murat ve Ayvacı, Hakan Şevki (2004). Sınıf Öğretmenlerinin Üstün Yetenekli Çocuklar ve Özellikleri İle İlgili Bilgi Seviyelerinin Belirlenmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 18, ss. 17-26*
- Gökdere, Murat&Çepni, Salih (2003). Üstün Yetenekli Öğrencilerin Fen Öğretmenlerinin Eğitimine Yönelik bir Model Önerisi. *The Turkish Online Journal of Educational Technology – TOJET ISSN: 1303-6521 volume 2 Issue 3 Article 18 p.147-156.*
- Hemphill, Afia, Nini (2009). How Teacher Participation In The Identification Process Impacts The Underrepresentation Of Minority Students In Gifted Programs. *Unpublished Doctoral Thesis, Southern California University.*
- İpşirli, Mehmet (1995). Enderun. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. Cilt: 11, İstanbul. s. 185-187*

- İpşirli, Mehmet (1996). Galata Sarayı. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*.
Cilt:13, İstanbul. s. 322-323
- İlgürel, Mücteba (1988). Acemi Oğlanı. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*.
Cilt: 1, İstanbul. s. 324-325.
- Karabulut, Rıdvan (2010). Türkiye’de Üstün Yetenekliler Eğitiminin Tarihi Süreci.
Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Karakuş, Fazilet (2010). Üstün Yetenekli Çocukların Anne Babalarının Karşılaştıkları Güçlükler. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 6, Sayı 1, Haziran 2010, ss. 127-144.*
- Karasar, Niyazi (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Keskin, Muhammet (2009). Enderun Saray Okulu’nda Hasoda Teşkilatının Önemi, Uygulanan Eğitim Yönetimi Ve Stratejileri. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.*
- Kılıç, Cihan (2010). Enderun Mektebi Örneklemine Günümüz Üstün Yetenekli Çocukların Eğitiminin Değerlendirilmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.*
- Kılıç, İlhami (2011) Gulâmhâne’den Enderûn’a – Türk Kültüründe Nitelikli İnsan Yetiştirme Prensipleri. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale*
- Kırcaali-İftar*, Gönül (1999). “Bilim ve Araştırma”. (Ed.: Ali Atıf BİR). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri* içinde (s. 3-10). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 1081.
- Kontaş, Hakkı (2010). Üstün Yetenekli İlköğretim Öğrencilerinin Öğrenme Stratejileri. *İlköğretim Online*, 9(3).

Kömür, Erol (2010). Osmanlı Devleti Enderun Mektebi'nde Eğitim Sistemi Ve Türk Eğitim Sistemine Etkileri. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.*

Kunt, Kürşat (2012). Fen Ve Teknoloji Öğretmenlerinin Üstün Yeteneklilik Ve Üstün Yeteneklilerin Eğitimi İle İlgili Görüşlerinin İncelenmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.*

Levent, Faruk (2011). Üstün Yetenekli Çocukların Hakları El Kitabı. *İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.*

Liu, Shiang-Yao, Lederman, Norman G. (2002). Taiwanese gifted students' views of nature of science. *School Science and Mathematics, 102(3), 114-123.*

MEB, (2006). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği. http://mevzuat.meb.gov.tr/html/26184_0.html

MEB, (2007). Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi. http://mevzuat.meb.gov.tr/html/2593_0.html

MEB, (2007). Bilim Ve Sanat Merkezlerine Öğretmen Seçimi Genelgesi. http://www.turkegitimsen.org.tr/1mevzuatpdf/Genelge_87.pdf

Pakalın, Mehmet Zeki (1993). Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü. C.1. *Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.*

Oğurlu, Üzeyir ve Yaman, Yavuz (2010). Üstün Zekâlı/Yetenekli Çocuklar ve İletişim. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı 28 (Temmuz 2010/II), ss. 213-223

Oğuz, Murat (2008). Osmanlı Devleti'nin Yükselme Döneminde Enderun Saray Okulu'nun Yeri ve Önemi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.*

- Özcan, Abdülkadir (1993). Çuhadar. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*.
Cilt: 8, İstanbul. s. 381-382
- Özcan, Abdülkadir (1994). Devşirme. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*.
Cilt: 9, İstanbul. s. 254-257
- Özcan, Abdülkadir (1998). Rikâbdar. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*.
Cilt: 35, İstanbul. s. 111-112
- Özgüler, Nursemin (2009). 7-12 Yaş Arası Üstün Yetenekli Çocukların Eğitimi Ve
Bir Yöntem Önerisi(İstanbul İli Örneği). *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*,
Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özoğlu, Süleyman Çetin (2004). Üstün Yetenekli Öğrencileri Araştırmaya Yönelme
Ve Psikolojik Danışma Sorunları. *Bulunduğu Eser: Şirin, Mustafa Ruhi,*
Kulaksızoğlu, Adnan ve Bilgili, Ahmet Emre. (Ed.), I. Türkiye Üstün
Yetenekli Çocuklar Kongresi Seçilmiş Makaleler Kitabı. (127-154) İstanbul:
Çocuk Vakfı Yayınları: 63
- Özsoy, Osman (2004). Etkin Öğrenci, Etkin Öğretmen, Etkin Eğitim. İstanbul: Hayat
Yayıncılık.
- Park, Soo Kyong, Park, Kyung Hee, & Choe, Ho-Seong. (2005). Thinking styles and
scientific giftedness in Korea. *The Journal of Secondary Gifted Education*, 16
(2/3). 87-97
- Schiever, Shirley W. and Maker, C. June (2003). New directions in enrichment and
acceleration. Colangelo ve G.Davis (Eds.), *Handbook of gifted education*
(3. bas., ss.163-173). Boston: Pearson Education
- Schroth, Stephen T., & Helfer, Jason A. (2008). Identifying gifted students:
Educators beliefs regarding various policies, processes and procedures.
Journal for Education of the Gifted, 32(2), 155-179.

- Stake, Jayne. E., Mares Kenneth. R. (2001). Science enrichment programs for gifted high school girls and boys: Predictors of program impact on science confidence and motivation. *Journal of Research in Science Teaching*, 38(10), 1065-1088
- Şenol, Cem (2011). Üstün Yetenekliler Eğitim Programlarına İlişkin Öğretmen Görüşleri, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü, Adana.*
- Tereci, Hidayet, Aydın Murat ve Orbay Metin (2008). Bilim Ve Sanat Merkezlerine Devam Eden Öğrencilerin Fen Tutumlarının İncelenmesi: Amasya *Bilsem* Örneği. *Üstün Zekâlı ve Yetenekli Çocuklar Derneği (ÜZYEÇDE), Üstün Zekâlı ve Yetenekli Çocuklar Kongresi (2008)*
- Turan, Şerafettin (2009). Silahdar. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. Cilt: 37, İstanbul. s. 191-193*
- TÜBİTAK, (2014). TÜBİTAK Tarihçesi. <http://www.tubitak.gov.tr/tr/icerik-hakkimizda>
- Türkyılmaz, Müjdat (2009). Osmanlı Klasik Döneminde, Enderun Mektebindeki Üst Düzey Yönetici Eğitimi İle Günümüzdeki Üst Düzey Yönetici Eğitiminin Karşılaştırılması. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.*
- Tüysüz, Cengiz (2013). Üstün Yetenekli Öğrencilerin Öğrenme Stillerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Durum Çalışması: Kahramanmaraş İl Örneği. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 7 ss. 19-28.*
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı (1988). Osmanlı Devleti'nin Saray Teşkilatı. *Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları*
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı (1988). Osmanlı Tarihi. Cilt: 2, *Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları*

- Uzun, Metin (2004). *Üstün Yetenekli Çocuklar El Kitabı*. İstanbul: *Çocuk Vakfı Yayınları*.
- Ülger, Bestami Buğra (2011). *Bilim Sanat Merkezlerinde Uygulanan Fen Eğitimi Programlarının İdareci, Öğretmen Ve Öğrenci Bakış Açısından İncelenmesi*. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana*.
- VanTassel-Baska, Joyce & Stambaugh, Tamra (2005). *Challenges and Possibilities for Serving Gifted Learners in the Regular Classroom*. *Theory Into Practice, 44(3), 211-217*
- Varol, Ramazan (2005). *Anne, Baba ve Eğitimciler Olarak Çocuklarımıza Neyi, Ne Zaman ve Nasıl Öğretelim? İstanbul: Bilge Matbaacılık*.
- Wright, Benjamin J. (2008). *A global conceptualization of giftedness: a comparison of US and Indian gifted education programs (Master Thesis, Dominican University of California, California, United States)*
- Yıldırım, Ali ve Şimşek, Hasan (2003). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, Hasan (2010). *Üstün Yeteneklilerin Eğitiminde Bir Model Olan Bilim Ve Sanat Merkezleri (Bilsem) Üzerine Bir Araştırma*. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara*.
- Zeyrek, Suat ve Erken, Ali (2009). *Bir Saray Okulu: Enderun*. I.Uluslararası Sürdürülebilir Kalkınma Sempozyumu, 09-10 Haziran 2009, Saraybosna, Bosna Hersek
- Zirkelbach, Andrea Cary (2011). *Identifying gifted students in science (Master Thesis, Western Kentucky University, The Faculty of the Department of Psychology, Kentucky, United States)*.

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://mevzuat.meb.gov.tr/>

<http://orgm.meb.gov.tr>

<http://www.tubitak.gov.tr/>

<http://www.beyazit.k12.tr/>

<http://www.ustunzekalilar.org/>

www.mevzuat.meb.gov.tr

<http://www.tuycev.org/>

<http://uyep.anadolu.edu.tr/>

<http://www.cocukvakfi.org.tr/>

<http://www.ustunlervedahilerenstitusu.com/>

EKLER

Ek-1:

BİLİM VE SANAT MERKEZLERİ ÖĞRENCİ SEÇİMİ OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ GÖZLEM FORMU

Adı Soyadı : Yaşı : Gözlem Dönemi :.....
Okul Adı :
Öğretmen : Sınıfı :

AÇIKLAMA : Lütfen öğrencileri aşağıda sıralanan davranışlara göre derecelendiriniz.
Gözlemediğiniz davranışların düzeyi ya da derecesini gösteren harfin altındaki kutucuğun içerisine (X) işareti koyunuz.

- A** Söz konusu davranış, pek çok etkinlikte **sürekli** olarak görülür.
B Söz konusu davranış, pek çok etkinlikte **sıklıkla** görülür.
C Söz konusu davranış, bazı etkinliklerde **ara sıra** görülür.
D Söz konusu davranış, **hiç** görülmez.

Sıra No		A	B	C	D
1	Kelime dağarcığı yaşlıları seviyesinin üstündedir.				
2	Kitaplara ve okumaya ilgi gösterir.				
3	Hızlı öğrenir.				
4	Kendinden daha büyük çocuklarla olmaktan hoşlanır.				
5	Dikkat süresi uzundur.				
6	Yeni ve zor deneyimleri tercih eder.				
7	Çok soru sorar.				
8	Bazı şeyleri kendi düşüncesi doğrultusunda yapmak ister.				
9	Hayal gücü yüksektir.				
10	Özgün düşüncelere sahiptir.				
11	Erişkin ve diğer çocuklarla kolay iletişim kurar.				
12	Yaşlıları tarafından ilk olarak seçilir.				
13	Yeni durumlara kolay uyum sağlar.				

14	Müzik aktivitelerinden hoşlanır.				
15	Özgün tonlar üretir.				
16	Müziğe karşı duyarlıdır.				
17	Ritim örnekleri, melodiler ve tonları kolaylıkla ayırt eder.				
18	Çizim, boyama ve benzeri aktiviteler için yeterli zaman ayırır.				
19	Çeşitli çizimler yapar (Sadece insanlar, hayvanlar, çiçekler değil).				
20	Nesneleri ayrıntıları ile algılar.				
21	Sanat aktivitelerinde uzun dikkat süresine sahiptir.				
22	Yaptıklarından tatmin olur ve sanat aktivitelerine önem verir.				

Not: Okul öncesi eğitim kurumlarına devam edemeyen ve velilerince aday gösterilen okul öncesi çocuklar için bu gözlem formu velisince doldurulur.

Ek-2:

**BİLİM VE SANAT MERKEZLERİ ÖĞRENCİ SEÇİMİ
İLKÖĞRETİM VE ORTAÖĞRETİM ÇAĞI ÖĞRENCİLERİ
GÖZLEM FORMU**

Adı Soyadı : **Yaşı** : **Gözlem Dönemi**

:.....

Okul Adı :

Öğretmen : Sınıfı :

AÇIKLAMA : Lütfen öğrencileri aşağıda sıralanan davranışlara göre derecelendiriniz.

Gözlemlediğiniz davranışların düzeyi ya da derecesini gösteren harfin altındaki kutucuğun içerisine (X) işareti koyunuz.

A Söz konusu davranış, pek çok etkinlikte **sürekli** olarak görülür.

B Söz konusu davranış, pek çok etkinlikte **sıklıkla** görülür.

C Söz konusu davranış, bazı etkinliklerde **ara sıra** görülür.

D Söz konusu davranış, **hiç** görülmez.

Sıra No		A	B	C	D
1	Bilgilerini gündelik yaşamında kullanır.				
2	Duyduğunu, okuduğunu ve gördüğünü kolaylıkla hatırlar.				
3	Yaşıtlarına nazaran birçok konuda bilgi sahibidir.				
4	Sınıf düzeyinin üstündeki kitapları okur.				
5	Derinlemesine bilgi sahibi olmak için soru sorar.				
6	Konu ve olayların önemli kısımlarını ayırt eder ve problemleri fark eder.				
7	Olaylar, durumlar ve bilgiler arasında yaşıtalarının fark edemeyeceği düzeyde ilişkileri algılar.				
8	Olayların nedenlerini, kanıtlarını ve sonuçlarını öğrenmek için çaba sarf eder.				
9	Anlatılan konuları çabuk kavrar.				
10	Farklı zamanda ve farklı yerlerde kazandığı bilgileri yorumlayarak ilginç sonuçlar çıkartır.				
11	Doğru sonucu bulmak için en iyi çözümü düşünür.				
12	Karşılaştığı engeller ve sorunlar cesaretini kırmaz, aksine yeni denemelere yöneltir.				
13	Yeni ve orijinal fikirleri, buluşları ve çalışmaları vardır.				
14	Konuşmaları akıcıdır.				
15	Tartışmalara katılır.				
16	Kelime dağarcığı yaşıtaları seviyesinin üstündedir.				
17	Kendisi hakkında yapılan eleştirileri dinler.				

18	Bireysel ve grup sorumluluğu alır.				
19	Etkinliklerde lider seçilir.				
20	Fikir ve tavsiyeleri için arkadaşları kendisine başvurur.				
21	Yardımlaşmayı sever.				
22	Başkalarının sorunlarına karşı duyarlıdır.				
23	Okul içi ve dışı faaliyetlere katılır.				
24	Espriden hoşlanır ve özgün espriler yapar.				

25	Ritim ve melodiye diğer çocuklardan daha fazla tepkide bulunur.				
26	Çeşitli müzik aletleri ile ilgilenir ve çalmayı dener.				
27	Dinlediği müzik parçalarını kısa zamanda öğrenir.				
28	Düzeyine göre yeni ve orijinal müzik parçaları yapmaya büyük istek ve çaba gösterir.				
29	Müzik dinler ve müzik etkinliklerine katılmaktan hoşlanır.				
30	Başkaları ile şarkı söylerken onlara uymaktan hoşlanır.				
31	Müzisyenler, şarkıcılar ve müzik parçaları ile ilgili koleksiyonlar yapar.				
32	Duygu ve düşüncelerini anlatmak için müziği bir araç olarak kullanır.				
33	Çeşitli konularda resim ve çizim yapmaktan hoşlanır.				
34	Resimleri planlar, resimlere derinlik verir.				
35	Parçalar arasında uygun oranlar kullanır				
36	Resim çalışmalarını için çok zaman harcar.				
37	Çamurdan, sabundan, plastili gibi yumuşak gereçlerle nesnelere yapmaya ilgi gösterir.				
38	Diğer insanların sanat ve resim çalışmalarına (resim ve heykel sergileri gibi) özel ilgi duyar.				
39	Duygu ve düşüncelerini resimle anlatmaya isteklidir.				
40	Çeşitli resim ve çizimlere özgün yorumlar getirir.				
41	Resmi, kendi yaşantılarını ve duygularını ifade etmek için başarılı olarak kullanır.				
42	Diğer çocukların yaptığından değişik çizimler ve resimler yapar.				
43	Enerjiktir.				
44	Yarış gerektiren oyunlara katılmaktan hoşlanır.				
45	Yarıya dayalı oyunlarda kararlı ve sürekli olarak üstünlük gösterir.				
46	Sınıf içinde fizik kondisyonu en iyi olanlardandır.				
47	Okul içi ve dışında voleybol, basketbol, futbol, izcilik, yüzme, tenis vb. sporları yapmaktan hoşlanır ve bunlardan bazılarını sürekli olarak katılır.				

48	Okul içi ve okul dışı zamanının çoğunu çeşitli bedensel etkinliklere ayırmak ister.				
49	Spor yarışlarını gazete, dergi ve diğer yayın araçlarından izlemekten hoşlanır. Bu konuda yaşına uygun bir çok denemeler yapar.				
50	Dramatik etkinliklere ilgi gösterir.				
51	Hayvan, insan ve diğer nesnelere karakterize eden rolleri kolaylıkla yapar.				
52	Yüz ifadeleri, mimikler, duruşlar ve türlü beden hareketlerini yapabilir.				
53	Dinleyicilerin duygusal tepkilerini çekmekten hoşlanır.				

Ek-3

Bilim ve Sanat Merkezlerine Öğretmen Seçimi Ön Değerlendirme

DEĞERLENDİRME KRİTERLERİ		PUANLAR
1	Kendi alanında veya üstün yetenekli öğrencilerin eğitimi alanında üniversitelerin doktora programını bitirmiş olmak	20 puan
2	Kendi alanında veya üstün yetenekli çocukların Eğitimi alanında üniversitelerin yüksek lisans programını bitirmiş olmak.	10 puan
3	<p>KPDS 90-100 A 80-89 B 70-79 C 60-69 D 50-59 E</p> <p>ÜDS 70-80 A 60-69 B 50-59 C</p> <p>TOEFL 153 Puan A</p> <p>ÖSYM tarafından kabul edilen dillerden herhangi biri puanlamaya alınacaktır. Yapılacak değerlendirmede sınavlarda en yüksek olan dikkate alınacaktır. Yabancı dil öğretmenin alanı dışındaki ikinci yabancı dili puanlamaya alınacaktır.</p>	<p>A (10 Puan) B (8 Puan) C (6 Puan) D (4 Puan) E (2 Puan)</p> <p>A (10 Puan) B (8 Puan) C (6 Puan)</p> <p>A (10 Puan)</p>
5	Hakemli dergilerde yayınlanmış yazıları olmak (1.makale 5p, 2 ve üzeri makale 5p).	10 puan
6	Alanında yayınlanmış kitabı olmak (ISBN). Ortak yazarlı olan kitaplarda verilen puan yazar yazısına bölünür.. Yarım ve yukarısı tama yükseltilir.	10 puan
7	Uluslar arası alanda proje ekibinde yer almak	7 puan
	Ulusal alanda proje ekibinde yer almak	4 puan
8	<p>Lisans bitirme notu (100 puan üzerinden) a. 90-100 (8 Puan) b. 80-89 (6 Puan) c. 70-79 (4 Puan) ç. 60-69 (2 Puan)</p> <p>Lisans bitirme notu (4.00 üzerinden) a. 4 (8 Puan) b. 3,5 (6 Puan) c. 3 (4 Puan) ç. 2,5 (2 Puan)</p>	8 puan

Ek-4

PROJE SÜRECİNİ DEĞERLENDİRME FORMU***GRUP ADI** :**PROJENİN ADI** :

PROJE SÜRECİ	2	4	6	8	10
Proje konusunun, amacının belirlenmesi					
Projenin planlanması, grup üyelerinin görevlerinin belirlenmesi					
Grup içinde görev dağılımının yapılması					
Projenin hazırlanmasında özgün yaklaşımlar					
Projenin benimsenmesi, ekip performansı, ekip işbirliği					
Kaynakların belirlenmesi, verilen amaca uygun olarak gösterilmesi					
Projenin plana göre sunumu					
Projeye yönelik getirilen önerilerin çeşitliliği					
Grup içinde verilen sorumluluğun yerine getirilmesi					
Alan bilgisini projeye yansıtabilme					
TOPLAM					

Not : Puanlama en düşükten en yükseğe doğru yapılacaktır.

PROJE SÜRECİNİ DEĞERLENDİRME	PUAN
PROJE SÜRECİNİN TOPLAM PUANI	
PROJE SÜRECİNİN % 40	

Ek- 5

Bilim ve Sanat Merkezlerine Öğretmen Seçimi Mülakat Formu**MÜLAKAT FORMU**

Mülakat Konuları	Puan Değeri	Değerlendirme				Aritmetik Ortalama
		Komisyon Başkanı	Üye 1	Üye 2	Üye 3	
1. Genel Kültür Bilgisi	25					
2. Türkçe'yi Doğru Kullanma Becerisi	25					
3. Üstün Yetenekli Çocukların Eğitimi Alan Bilgisi	40					
4. Tutum ve Davranış	10					
MÜLAKAT PUANI	100					